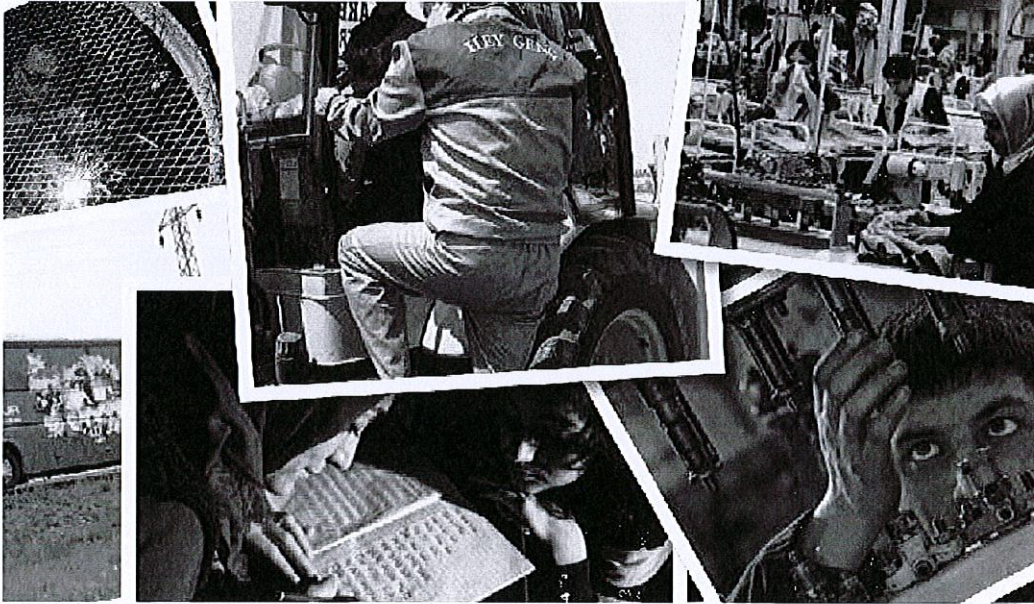




# Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar

## 2014-2020 Sektörel Operasyonel Programı



**IKG PRO**  
TÜRKİYE GELİRLERİNİN  
DEĞİŞTİRİLMİŞİ  
PROGRAMI/TOBİTAK

**ÇSGB**  
ÇALIŞMA VE  
SOSYAL GÜVENLİK  
BAKANLIĞI

# GİRİŞ<sup>1</sup>

Bu Sektörel Operasyonel Program Türkiye'deki ekonomik ve sosyal durumun titiz ve gerçekçi bir çözümlenmesini temel almaktadır. Yapılan teşhis Türkiye'nin küresel ve ekonomik krizlerin olumsuz etkileriyle mücadele edebilmiş olduğunu göstermektedir. Ekonomi büyürken işsizlik oranı belirli bir düzeydedir. Bununla birlikte, Türkiye işgücü piyasasının ele alınması gereken dengesizlik ve yapısal sorunları bulunmaktadır.

Bu sorunlar arasında öne çıkanlar olarak işgücünün yeterlilik düzeyinin düşük düzeyde olmasının, cinsiyet-eşitsizliklerinin, kayıtdışı istihdamın, çalışma çağında olup ekonomik olarak pasif olan nüfusun fazlalığının ve çalışma mevzuatının uygulanmasındaki yetersizliklerin altı çizilebilir.

Eğitime erişimdeki eşitsizlikler, erken okul terk oranlarının yüksek seyretmesi ve yetişkin nüfusun mesleki eğitime ve hayat boyu öğrenime katılımlarının düşük olması, vatandaşlara yeni ve eşit fırsatlar sağlamak için çaba sarf edilmesini gerektiren bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Sosyal durum bakımından ise gelir dağılımındaki eşitsizlik devam etmekte ve nüfusun bazı bölümleri sosyal dışlanma ve yoksulluğa karşı savunmasız durumda bulunmaktadır.

Türkiye, istihdam, eğitim ve sosyal politika alanında AB müktesebatına uyum düzeyini yükseltmeye yönelik tedbirler almaktadır ve bu program bahsi geçen alanlarda politikalar geliştirilmesini desteklemek için tasarlanmıştır. İşgücü piyasası ve sosyal politika kurumlarının AB müktesebatına tam uyum için hazırlanması, programın tüm tedbirlerinde yer alan yatacak bir amaçtır.

Eğitim, istihdam ve sosyal politika alanlarında Türkiye'nin AB ile arasındaki farkı kapatabilmesi için beşeri sermayeye yatırım yapması gerektiği düşünülmektedir. Bu program, insana yakışır işler, istihdam edilebilirlik, istihdam hizmetleri, eğitim ve öğretim kalitesi, eğitim ve beceri düzeyi, mesleki yeterlilikler, hayat boyu öğrenme, uyum yeteneği, sosyal politika geliştirme, sosyal hizmetlerin sunumu ve erişilebilirliği gibi alanlarda müdahaleler ile bu tür çabalara destek olmak üzere tasarlanmıştır.

Önceki Katılım Öncesi Mali Yardım dönemi ile devamlılığı sağlamak amacıyla, mevcut dönemdeki sektörel yaklaşım doğrultusunda "İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politika Sektörel Operasyonel Programı" başlıklı bu program, gelecek bölümlerde "İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Sektörel Operasyonel Programı" (İKGSOP) olarak anılacaktır.

<sup>1</sup> Program kapsamında tanımlanan göstergeler, finansal ödenek 2014-16 yılları için tahsis edilmiş olsa bile uygulamaların sonuna kadar geçerli olacaktır.

## **KISALTMALAR**

AB	: Avrupa Birliği
AİPP	: Aktif İşgücü Piyasası Politikası
ÇGM	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü
KA	: Kalkınma Ajansı
KP10	: 10. Kalkınma Planı
ECEC	: Okul Öncesi Eğitim ve Çocuk Bakımı
ECVET	: Mesleki Eğitim ve Öğretimde Kredi Transfer Sistemi
EQAVET	: European Quality Assurance for Vocational Education and Training
EUROSTAT	: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
GDP	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
HRD SOP	: İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Sektörel Operasyonel Program
ICT	: Bilgi İletişim Teknolojileri
IFI(s)	: Uluslararası Finansal Kuruluşlar
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IO(s)	: Uluslararası Örgüt
IPA	: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
İşKUR	: Türkiye İş Kurumu
İSG	: İş Sağlığı ve Güvenliği
İSGGM	: İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü
KEP	: Katılmöncesi Ekonomik Program
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LFP	: İşgücüne Katılım Oranı
LLL	: Hayat Boyu Öğrenme
MEÖ	: Mesleki Eğitim ve Öğretim
MoCT	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
MoFSP	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
MoH	: Sağlık Bakanlığı
MoLSS	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
MoNE	: Milli eğitim Bakanlığı
MoSIT	: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
MYK	: Mesleki Yeterlilikler Kurumu
NEET	: İstihdamda, Eğitimde ve Öğretimde Olmayan
NES	: Ulusal İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı

NGO(s)	: Sivil Toplum Kuruluşları(s)
NUTS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
UYÇ	: Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi
UYS	: Ulusal Yeterlilik Sistemi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OTB	: Operasyon Tanımlama Belgesi
OSB	: Organize Sanayi bölgesi
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
PO	: Program Otoritesi
RPL	: Önceki Öğrenmelerin Tanınması
SMC	: Sektörel İzleme Komitesi
SOP	: Sektörel Operasyonel Program
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCHM	: Hazine Müsteşarlığı
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TYÇ	: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
ÜSB	: Ülke Strateji Belgesi

## İÇİNDEKİLER

1. “Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar” Sektörüne İlişkin Çözümleme Sektör Analizi.....
    - 1.1. Ulusal Politikalar ve Sosyo-Ekonomik Durum .....
    - 1.2. Sosyo-Ekonomik Analiz .....
  2. Sektörel Yaklaşım İçin Kapsam .....
    - 2.1. Ulusal Sektör Politikaları ve Stratejiler.....
    - 2.2. Kurumsal Yapılanma, Liderlik ve Kapasite .....
    - 2.3. Sektör ve donör eşgüdümü .....
    - 2.4. Orta vadeli bütçe öngörülürü.....
    - 2.5. Performans değerlendirme çerçevesi.....
    - 2.6. Kamu mali yönetimi.....
    - 2.7. Makro-ekonomik çerçeve.....
    - 2.8. Genel Değerlendirme .....  3. IPA sektör desteğinin amaçları.....
  4. Programın operasyonel özellikleri.....
    - 4.1. Coğrafi ve tematik yoğunlaşma.....
    - 4.2. Programın diğer sektörlerdeki IPA II programları ile etkileşimi .....
    - 4.3. IPA II desteğinin sektördeki diğer donör kuruluşlarla tamamlayıcılığı .....
    - 4.4. Fırsat eşitliği ve toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması.....
    - 4.5. İklim ve sürdürülebilir kalkınma.....
    - 4.6. Program stratejisi – Aksiyonlar ve aktiviteler.....
      - 4.6.1 Aksiyon I: İstihdam .....
        - 4.6.1.1. Aktivite I.I: İnsana Yaraşır İşlerin Geliştirilmesi .....
        - 4.6.1.2. Aktivite I.II: İstihdamın ve İstihdam Edilebilirliğin Teşvik Edilmesi.....
        - 4.6.1.3. Aktivite I.III: İstihdam Politikası Geliştirme ve Uygulama Kapasitesinin Desteklenmesi .....
        - 4.6.1.4. Genel Görünüm Tablosu .....
    - 4.6.2. Aksiyon II: Eğitim ve Öğretim.....
      - 4.6.2.1. Aktivite II.I: Eğitim ve Öğretimin Kalitesinin Yükseltmesi .....
      - 4.6.2.2. Aktivite II.II: Herkesin Eğitime Erişimi Sağlanarak Eğitim ve Beceri Düzeylerinin Artırılması.....
      - 4.6.2.3. Aktivite II.III: Ulusal Kalite Sisteminin Güçlendirilmesi ve Hayat Boyu Öğrenme & Uyum Yeteneğinin Geliştirilmesi.....
      - 4.6.2.4. Genel Görünüm Tablosu .....
    - 4.6.3. Aksiyon III: Sosyal Politika ve İçerme.....
      - 4.6.3.1. Aktivite III.I: Sosyal İçerme için Kapasite Geliştirme .....
      - 4.6.3.2. Aktivite III.II: Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Koruma Hizmetlerine ve İşgücü Piyasasına Erişimini Sağlamak.....
      - 4.6.3.3. Genel Tablo .....
    - 4.6.4. Aksiyon IV: IKSOP’un uygulanması için Teknik Yardım.....
      - 4.6.4.1. Aktivite IV.I: Program Otoritesi için Teknik Yardım .....
      - 4.6.4.2. Genel Tablo .....
5. Eş Finansman oranları dâhil olmak üzere aksiyon ve yıl düzeyinde finansal tablolar .....
- 5.1. Türkiye Ülke Strateji Belgesi - İndikatif Finansal Tahsisatları .....
  - 5.2. Aksiyon ve yıl temelinde finansal tablolar.....
6. Genel danışma süreci.....
7. Uygulama düzenlemeleri.....
  - 7.1. İlgili yapılar ve yetkililer .....
  - 7.2. İzleme yöntemi.....
  - 7.3. Değerlendirme düzenlemeleri .....

# 1. "Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar" Sektörüne İlişkin Çözümleme Sektör Analizi

## 1.1. Ulusal Politikalar ve Sosyo-Ekonomik Durum

Dünya Bankasına göre Türkiye, dünyanın en büyük 18. Ekonomisi ve 786 milyar dolarlık Gayrisafi Yurtiçi Hasılası ile en büyük orta gelirli ülkelerinden biridir. Kişi başına düşen gelir on yıldan az bir süre içinde üçe katlanmış ve 10.000 doların üzerine çıkmıştır. Ekonomik büyüme, 2008'de başlayan küresel ekonomik krize bağlı olarak yavaşlamasına rağmen direncini korumuştur. İşgücü piyasaları krizden hemen sonra çabuk toparlanmış ve hem mevsimsellikten arındırılmış işsizlik hem de istihdam oranları kriz öncesindeki düzeylerine dönebilmiştir.<sup>2</sup>

Türkiye'nin mevcut nüfusu 2013 yılı itibariyle 76 milyondur. TÜİK nüfus verilerine göre ülke nüfusunun 2023'te 84,2 milyon; 2050'de 93,5 milyon ve 2075'de 89,2 milyona ulaşacağı ve artan nüfusun giderek daha büyük bir kesiminin geleneksel tarımdan, hizmet ve sanayi sektörlerine olan eğilimi gösterir şekilde büyükşehirlerde ve kentsel alanlarda yoğunlaşacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla nüfusun mekânsal dönüşümüne bağlı olarak sosyal uyum sorunları ile karşılaşmaya devam edeceği düşünülmektedir.

Türkiye, 30,4 yaş ortalaması ile genç bir nüfusa sahiptir. Gençlerin nüfus içindeki payı yaklaşık yirmi yıl daha artması ve sonraki yıllarda doğum oranlarının azalmasına ve yaşam süresinin artmasına bağlı olarak nüfusun yaşlanması beklenmektedir. 2013 yılı itibariyle toplam nüfusun dörtte biri 0-14 yaş aralığında, % 67,8'i çalışma çağında (15-64) ve % 7,7'si 65 yaş ve üzerindedir.

Table 1: Nüfus Projeksiyonu

Yıl	Nüfus	Etnik Yaş Gruplarının Oranları (%)			Ortalama Yaş	Toplam Doğurganlık Oranı (Kadın Başına)	Her Nüfus Üzerine Doğum (ortalama)
		0-14	15-64	65 Yaş Üzeri			
2013	76.481.847	24,5	67,8	7,7	30,4	1,99	11,2
2023	84.247.088	21,2	68,6	10,2	34,0	1,85	8,4

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonu, 2013-2023

2023 için nüfus projeksiyonu, çocuk nüfusunun % 21 azalacağını ve 65 yaş üzeri nüfusun (%10) çalışma çağındaki nüfus ile birlikte nüfusun büyük bir kısmını teşkil edeceğini göstermektedir.

Aşağıdaki EUROSTAT verilerinin de gösterdiği gibi Türkiye'nin işgücü piyasası, Avrupa Birliği işgücü piyasasından bazı açık farklılıklar taşımaktadır. Birincisi, işgücüne katılım açısından AB ortalaması, 2007-2013 arasındaki gelişmeye rağmen Türkiye ortalamasından hatırı sayılır derecede yüksektir. İstihdam oranları bakımından Türkiye ve AB arasındaki fark, Türkiye'nin 2007 ile 2013 yılları arasındaki nispeten olumlu seyre rağmen 15-64 yaş grubu için yaklaşık % 15 (% 49,5'e karşı % 64,1), 15 ve üzeri yaş grubunda ise % 6,3 (% 45,1'e karşı % 51,4).

<sup>2</sup> <http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

**Tablo 2: İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranları (%) (15-64)**

	İşgücüne Katılım Oranları (%)				İstihdam Oranları (%)			
	2007		2013		2007		2013	
	E	K	E	K	E	K	E	K
AB 28	70.3	E: 77,6 K: 63,1	71.9	E: 78,0 K: 65,9	65.3	E: 72,4 K: 58,1	64.1	E: 69,4 K: 58,7
Türkiye	49.1	E: 73,4 K: 25,2	54.4	E: 75,6 K: 33,2	44.6	E: 66,8 K: 22,8	49.5	E: 69,5 K: 29,6

Kaynak: EUROSTAT; E: Erkek, K: Kadın

Diğer yandan Türkiye, AB'de işsizlik oranının istikrarlı bir şekilde % 7,2'den % 10,8'e yükseldiği 2007 ile 2013 yılları arasında işsizlik oranını % 8,7'ye kadar indirmiştir.

**Tablo 3: İşsizlik Oranı % (15-64)**

İşsizlik (%)	2007		2013	
AB 28	7.2	E: 6,6 K: 7,9	10.8	E: 10,8 K: 10,9
Türkiye	8.8	E: 8,7 K: 9,1	8.7	E: 7,9 K: 10,5

Kaynak: EUROSTAT; E: Erkek, K: Kadın

İşgücüne katılım ve işsizlik düzeyleri ile eğitim durumu arasında güçlü bir bağ olduğu gözlemlenmektedir. Tablo 4, işgücüne katılım oranlarının eğitim seviyesi ile doğru orantılı olarak arttığını göstermektedir.

**Tablo 4: İşgücünün Eğitim Düzeyi (2013)**

	Ortaokul düzeyi	Lise altı	Lise	Ortaokul üstelik lisesi	Yüksek öğrenim
İşgücü	1.167.000	15.932.000	2.963.000	2.820.000	5.388.000
İşgücü içindeki pay	% 4,1	% 56,4	% 10,5	% 10,0	% 19,1
Kadın İşgücü	836.000	4.304.000	799.000	658.000	2.076.000
Kadınların Toplam İşgücü içindeki pay	% 3,0	% 15,2	% 2,8	% 2,3	% 7,3
Çalışan	1.110.000	14.450.000	2.609.000	2.524.000	4.831.000
Kadın Çalışan	817.000	3.899.000	639.000	524.000	1.763.000
İşgücüne Katılım Oranı	% 20,1	% 48,0	% 53,1	% 65,1	% 80,1
Kadınların İşgücüne Katılımı Oranı	% 17,4	% 26,3	% 32,1	% 39,3	% 72,2
İşsizlik Oranı	% 4,9	% 9,3	% 12,0	% 10,5	% 10,3
Kadın İşsizlik Oranı	% 2,3	% 9,4	% 20,1	% 20,4	% 15,1

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi, 2013

Buna ek olarak, 2009 yılında TÜİK tarafından gerçekleştirilen Hanehalkı Yoksulluk araştırmasından alınan bilgiye göre, Türkiye'de tüketime dayalı yoksulluk oranı<sup>3</sup> ortalama % 18,08'dir. Bu oran, okuryazar olmayanlarda % 29,84; ortaokul mezunlarında % 15,34; lise mezunlarında % 5,34; yükseköğretim mezunlarında % 0,71 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla

<sup>3</sup> Tüketime dayalı yoksulluk oranı, toplam eşdeğer hanehalkı harcaması ulusal eşdeğer ortalama harcamanın % 50'sinin altında kalan nispeti ifade etmektedir. (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6365>)

eđitim seviyesi dűstűkűe yoksulluđun arttıđı gűzlenebilmektedir. Bu da Tűrkiye’de yűksekűđrenime yűnelimi aűıklayan űnemli bir gűsterge dir.

2012 Eylűl itibariyle, zorunlu eđitim sűresi 12 yıla űıkarılmıřtır. TűİK verilerine gűre ilkűđretimde okullařma oranının % 98,8’e ulařmasına rađmen, űeřitli nedenlerle okula devam edemeyen birűok űocuk bulunmaktadır. Devamsızlık ve okul terki problemleri gűz űnűne alındıđında okullulařma oranının yűksek olması tek bařına yeterli deđildir. EUROSTAT verilerine gűre 2013 yılında erken okul terk oranı (18-24 yař) AB’de % 11,9 iken Tűrkiye’de % 37,5 olmuřtur. Okulu erken bırakanların bűyűk űođunluđunun yoksul, gűçmen ya da geűici (mevsimsel) űalıřan ailelere mensup, űzel ihtiyaűlara sahip, vb. olduđu dűřűnűlmektedir.

Kalite, eđitimin genel ve űok boyutlu bir sorundur. Műfredat yenileme, ilkűđretimde ücretsiz ders kitabı temini, ortaűđretim ve mesleki eđitim-űđretimden yeniden dűzenlenmesi, yűksekűđretimde Bologna sűrecinin bařlatılması gibi politika ve uygulamalara karřın, kalitenin arttırılması ihtiyacı sűrmektedir. Diđer yandan, űok sayıda okul tűrűnűn olması, űđretmen yetiřtirmedeki sorunlar, yatırımların ve kurumsal kapasitenin yetersizliđi ve etkin bir veri toplama sistemi ile performans deđerlendirme mekanizmasının olmayıřı, Tűrkiye’de eđitim űıktıları űzerinde etkiye sahip űnemli kalite sorunlarıdır. Eđitim űıktıları iűin temel gűstergelelerden biri olan PISA’ya gűre, Tűrkiye ‘eđitimde eřitlik’ ve matematik alanlarında ilerleme kaydetmesinde karřın (PISA 2012) matematik, okuma ve fen alanlarında OECD ortalamasının altında yer almaktadır.

Eđitimin ilk ve en űnemli ařaması olan okul űncesi eđitim, űzellikle TűİK verilerine gűre ilkokul űncesi yař grubundaki (0-4 yař) űocukların nűfusunun 2013 yılı itibariyle yaklařık olarak 6,2 milyon olduđu gűz űnűne alındıđında űncelikle ele alınması gereken bir alandır. Oysa 2012-2013 eđitim yılında Tűrkiye’de net okul űncesi eđitim kayıt oranı (%26,6) olduđu dűřűk olmuřtur (TűİK).

Mesleki ve teknik eđitimin kalitesinin geliřtirilmesine yűnelik olarak yeterlilikler űerűevesi ve űđrenme űıktıları yaklařımında ilerlemeler sađlanmıřtır. Bu bađlamda 2006 yılında Mesleki Yeterlilikler Kurumu (MYK) kurulmuřtur.<sup>4</sup> Bu yeni kurumun gűrevi, AB’deki standartlarla uyumlu olmak űzere Ulusal Mesleki Yeterlilik Sisteminin kurulması ve yűrűtűlmesidir. MYK’nın faaliyetleri, ulusal dűzeyde benimsenmiř mesleki standartlarının ile bunlara bađlı yeterliliklerin oluřturulmasını ve sűrdűrűlmesini sađlayan usul ve dűzenlemelerin geliřtirilmesini; uygulanmasını ve akreditasyonunu; denetimini, deđerlendirilmesi, belgelendirilmesini ve sertifikalandırılmasını iűermektedir. Kasım 2011’de yapılan űnemli bir yasa deđerliřliđiyle birlikte Mesleki Yeterlilikler Kurumu’nun Tűrkiye Yeterlilikler Kurumuna dűnűřtűrűlmesine imkűn sađlanırken Kurumu ile Ulusal Yeterlilik űerűevesi hűkűmet programına dűhil edilmiřtir.<sup>5</sup> Diđer yandan Ulusal Yeterlilikler űerűevesinin kanundaki tanımında deđerliřlik yapılmıř bűylece űerűevenin bűtűn yeterlilik esaslarını kapsaması sađlanmıřtır.<sup>6</sup> 2013 Nisan ayı itibariyle 392 adet ulusal mesleki standart ve 199 ulusal yeterlilik Resmi Gazetede yayımlanmıř durumdadır.<sup>7</sup>

TűİK Nisan 2013 verileri, toplam nűfusun % 5,1’inin (15 ve űstű yařtakiler); erkeklerin % 1,7’sinin ve kadınların 8,4’űnűn okuryazar olmadıđını gűstermektedir. Burada űzellikle yetiřkin kadınlar arasında okuryazar olmama durumu dikkat űekmektedir.

<sup>4</sup> VQA Law No. 5544

<sup>5</sup> Decree Law No. 665 published in the Official Gazette on 2.11.2010

<sup>6</sup> After the amendment, NQF definition is “Principles of qualification designed in compliance with the European Qualifications Framework; and gained through vocational, general and academic education and training programs including primary, secondary and higher education as well as other learning channels”.

<sup>7</sup> Vocational Technical Education Strategy Paper

İlköğretim düzeyinde cinsiyet eşitliği büyük ölçüde sağlanmış olsa da aynı başarı özellikle hayat boyu öğrenmeyi de içeren eğitimin diğer seviyelerinde gözlemlenememiştir.

Bu zorluklarla mücadele etmek için 10. Kalkınma Planı eğitime erişimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına, eğitimde bilgi iletişim teknolojisinin kullanımının ve kamu harcamalarının artırılmasına özel vurgu yapmaktadır. Plan bu noktalarla bağlantılı olarak iki düzeyde hedefler içermektedir. Birincisi, bilgili ve mutlu bireylerin oluşmasına zemin hazırlayan bir eğitim sisteminin geliştirilmesi ve ikincisi ise evrensel düzeyde rekabetçi kaliteli bir yüksek eğitim sisteminin oluşturulmasıdır. Eğitimdeki ilerlemeler ve Türkiye'deki eğitim sisteminin gelecek yıllardaki hedefleri Tablo 5'de gösterilmektedir.

**Tablo 5: 10. Kalkınma Planının Eğitime ilişkin hedefleri**

	2010	2015	2018 <sup>8</sup>
<b>Derslik başına 30 ve daha az öğrenci düşen şehir sayısı</b>			
İlköğretim	51	66	76
Ortaöğretim	57	57	66
<b>Okul öncesi eğitimde brüt okullulaşma oranı (4-5 yıl) (%)</b>	24,0	47,0	70,0
<b>Yükseköğretim için brüt okullulaşma oranı (%)</b>			
Örgün	29,1	47,2	55,0
Toplam (açıköğretim dâhil)	46,0	87,0	94,0
<b>Akademik Öğretim Görevlisi Başına Düşen Öğrenci Sayısı</b>	41,6	43,0	36,0
<b>Türkiye'nin uluslararası öğrenci havuzu içindeki payı (%)</b>	0,54	0,76	1,50

Kaynaklar: 2006 verileri Milli Eğitim bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), OECD and EUROSTAT; 2013 ve 2018 tahminleri: 10. Kalkınma Planı.

Sosyal politika ve içermeye ilişkin olarak, mutlak yoksulluk oranındaki önemli gelişmelere rağmen görece yoksulluk büyük bir sosyal sorun olmaya devam etmektedir. Türkiye 2007'den beri mutlak yoksulluğu azaltmayı başarmıştır ve günlük 4,3 Dolar'ın altında yaşayan nüfusun oranı % 6'dan fazla düşmüştür (2007'de % 8,41; 2012'de % 2,3'e). Ancak, görece yoksulluk oranı 2007'den beri neredeyse aynı kalmıştır (2007'de % 22,8; 2012'de % 22,6). Türkiye'de hala her dört haneden biri yoksulluk riskiyle karşı karşıyadır.

Ekonomik faaliyetlere göre yoksulluk oranları bakımından bakıldığında 2009 yılında yoksulluk oranı<sup>8</sup> % 18 iken istihdamda olmasına rağmen yoksul olan insanların oranı % 15'tir. Bu oran ücretsiz aile çalışanlarında % 29,5'a yükselmektedir. Diğer bir ifadeyle, çalışan yoksulluğu, özellikle büyük çoğunluğunu kadınların oluşturduğu ücretsiz aile çalışanlar arasında, önemli bir sorundur. Buna ek olarak, ekonomik büyüme gelir dağılımına dengeli bir şekilde yansımamıştır. S80/S20 oranı<sup>9</sup> 2007'de 8,1'e, 2012'de % 8'e düşürülmüştür- hala AB ortalamasının % 2,9 puan üzerindedir. 2007'de 0,406 olan Gini Katsayısı küçük bir azalmayla 2012'de 0,402 olmuştur.

<sup>8</sup> Eşdeğer toplam harcama düzeyi bakımından eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan harcama düzeyinin %50'sinin altında kalan hane halklarında yaşayan bireylerin oranı.

<sup>9</sup> Gelir bakımından en alt ve en üstte yer alan yüzde yirmilik dilimlerin gelir düzeyleri arasındaki oran.

**Tablo 6: Türkiye Yoksulluk Göstergeleri**

	2007	2012	AB28 (EU) (Kalkınma Planı Hedefi)	AB28 (Ortalama AB28)
Mutlak Yoksulluk <sup>10</sup>	8.41 %	2.3 %	< 1 %	-
Görelî Yoksulluk <sup>11</sup>	22.8 %	22.6 %	19%	17 %
Gini Katsayısı	40.6	40.2	36	30.8
S80 / S 20 oranı	8.1 %	8.0 %	N.A	5.1 %

Kaynak: TÜİK

Yoksulluk riski altındaki nüfusun medyan geliri ile yoksulluk sınırı arasındaki farkı ölçen “yoksulluk açığı”nda 2007 ile 2012 yılları arasında % 2,2 artışa rağmen Türkiye’de görelî yoksulluk oranı aynı dönemler içinde % 0,2 oranında azalmıştır (Tablo 7).

**Tablo 7: Gelire Dayalı Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı**

	Türkiye				AB28	Ortalama AB Üyesi Performansı (2012)
	Yoksulluk Sınırı (EU)	Yoksul Sayısı (EU)	Yoksulluk Oranı (%)	Yoksulluk Açığı		
2007	3.616	15.589	22.8	27.2	AB27: 16.5	22
2012	5.373	16.602	22.6	29.4	AB28: 17.0	23.1

Kaynaklar: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006- 2012; EUROSTAT

Toplam eşdeğer hane geliri % 40 ve % 50’den düşük olan hane halklarında yaşayanların durumu değerlendirildiğinde, yoksulluktaki derinleşme daha açık gözlenmektedir. 2012 itibariyle Türkiye’de yaşayan nerdeyse her on bireyden birinin toplam eşdeğer hane halkı geliri ortalama milli gelirin % 40’ının altındadır. Buna ek olarak, % 40 ve % 50’lik kesimin yoksulluk oranları aşağıdaki tabloda da gösterildiği üzere 2007-2012 arasında bir artış sergilemiştir.

**Tablo 8: Yoksulluk Riski Eşiği Çevresindeki Dağılım**

Yoksulluk Riski Oranı (Eşik medyan eşdeğer medyan gelirin yüzdesi olarak)			
Kesim oranları (yılı)	Türkiye (%)	AB (%)	Ortalama AB Üyesi Performansı (2012)
40 % (2007)	9.3	5.7 (AB 27)	12.9
40 % (2012)	9.9	5.8 (AB 28)	10.7
50 % (2007)	15.4	10.2 (AB 27)	18.7
50 % (2012)	16.2	10.3 (AB 28)	16.5

Kaynaklar: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006- 2012; EUROSTAT

Gelir dağılımı konusunda ise, TÜİK’in 2012 yılı verileri Türkiye’deki milli gelirden en yüksek paya sahip yüzde yirmilik kesimin gelirinin en düşük paya sahip yüzde yirmilik kesimin gelirinden sekiz kat daha fazla olduğunu göstermektedir. AB27 için bu oran 5,1’dir (Tablo 9). Bu durum ayrıca Türkiye’de yaşayan yoksul bir vatandaşın AB’deki bir yoksul vatandaştan göreceli olarak % 60 (8,0/5,1) daha yoksul olduğunu ifade etmektedir.

**Tablo 9: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı % 20’lik Gruplar İtibariyle Yıllık Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirinin Dağılımı**

	S80/S20		
	Türkiye	AB	Ortalama AB Üyesi Performansı (2012)
2007	8.1	5.0 (EU 27)	7.8
2012	8.0	5.1 (EU 28)	7.2

Kaynaklar: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006- 2012; EUROSTAT

Farklı bir açıdan bakıldığında, gelir eşitsizliğini ölçen Gini katsayısı temelindeki Türkiye AB mukayesesi adaletli bir gelir dağılımından çok uzak olduğumuzu ifade etmektedir. Ayrıca bu

karşılaştırma 2007'den bu yana gelir dağılımındaki iyileşmeye rağmen Türkiye ile AB arasındaki belirgin bir fark olduğunu göstermektedir (Tablo 10).

**Table 10: Türkiye ve AB Gini Katsayıları**

	Gini Coefficient		
	Türkiye	AB	Tanımlanmış AB Üyesi Ülkeler (2012)
2007	40.6	30.6 (EU 27)	36.8
2012	40.2	30.6 (EU 28)	35.7

Kaynaklar: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi, 2006- 2012; EUROSTAT

Türkiye'deki yoksulluk ayrıca hane halkı içeriğiyle de ilişkilidir. Hanede yaşayan bireylerin sayısı arttıkça yoksulluk da aynı şekilde artmaktadır; 5-6 kişinin yaşadığı hanedeki yoksulluk oranı 1-2 kişinin yaşadığı hanedeki yoksulluk oranına göre iki kat daha fazladır. Kalabalık aileler ve çocuklar, yoksullukla ilgili herhangi bir müdahale için en dikkat çekici ve kırılgan odak grubu oluşturmaktadır.

Son olarak, Mart 2011'de başlayan Suriye krizi, Türkiye'de bütçe, insan kaynakları, hizmetler ve altyapı açısından çok önemli bir şekilde etkilemektedir. Özellikle Suriye ile sınır olan Güneydoğu Bölgesi'ndeki yerel yetkililer ve sivil toplum kuruluşları herhangi bir barınağı olmayan korumaya muhtaç insanlar için asgari düzeyde sosyal hizmetleri sağlamakta güçlük çekmektedir. Türkiye'de 1,5 milyondan fazla Suriyelinin korunmaya muhtaç olduğu tahmin edilmektedir.

Özetle, bölgesel ve sosyo-ekonomik dengesizlikler, işgücüne katılımın yetersizliği, cinsiyet farklılıkları, çocuk işçiliği ve düşük genç istihdamı, dezavantajlı kişilerin sosyal olarak dışlanması; yoksulluk; etkisiz ve yetersiz sosyal koruma hizmetleri; eğitim sektöründeki kalite ve eşitlikle ilgili sorunlar; kurumsal kapasite yetersizliği; eğitim ile işgücü piyasası arasında katılımcı yaklaşımın olmayışı ele alınması gereken sorunlar olarak devam etmektedir.

## 1.2. Sosyo-Ekonomik Analiz

### İstihdam ve İşgücü Piyasası

**Tablo 11: 10. Kalkınma Planına Göre Mevcut Durum**

	2006	2013
İşsizlik Oranı	10.2	9.7
İşgücüne Katılım Oranı	46.3	50.8
İstihdam Oranı	41.5	45.9
Kadın İşgücüne Katılım Oranı	23.6	30.8
Genç İşsizliği Oranı	19.1	18.7
Paid Employment Rate- Ücretli İş Oranı	58.9	64.0
Kayıtdışı İstihdam Oranı	47.0	36.7
İşgücü içerisindeki lise ve yüksek okul/ üniversite mezunu oranı	35.2	39.5
Toplam işsiz sayısındaki uzun dönemli işsizlerin oranı	35.8	24.0
İŞKUR'a kayıtlı işsizlerin işe yerleştirilme oranı	12.3	35.0

Kaynak: 2006 ve 2013 verileri TÜİK ve İŞKUR'dan alınmıştır.

Türk işgücü piyasası 2008'deki küresel ekonomik krizden bu yana önemli bir performans ortaya koymuştur. 2009-2012 yılları arasında Avrupa Birliği'nde istihdam iki milyon azalırken, aynı dönemde ülkede 3,5 milyon iş yaratılmıştır<sup>10</sup>. İş yaratmadaki üstün performansa karşın, Türkiye hala işgücü piyasasına ilişkin ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Yukarıdaki tablo, Türk işgücü piyasasında öne çıkan sorunları; kadınlar başta olmak üzere genel itibarıyla düşük işgücüne katılım ve yüksek kayıtdışı istihdam oranları olduğunu göstermektedir.

10. Kalkınma Planına göre, **İşgücüne Katılım Oranı (LFP)** 2006-2013 yılları arasında % 46,3'ten % 50,8'e yükselmesine karşın, % 71,9'luk AB ortalamasının altında kalmaktadır. İşgücüne katılım oranlarının düşük olmasının nedenleri araştırıldığında, 2013 yılında erkeklerde LFP'nin % 71,5 ile % 71,9 olan AB ortalamasıyla hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Buna karşın % 30,8 olan kadın LFP ve % 39,6 olan genç LFP'nin genel işgücüne katılım oranını düşürmektedir.

Kadınların işgücü piyasasına katılım oranlarının düşük olması cinsiyet farklılıkları ile ilişkilendirilmektedir. TÜİK 2013 yılı Hanehalkı Araştırması verileri (Tablo 12), 10. Kalkınma Planı ve Ulusal İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı verilerine paralel şekilde, kadınların bakım sorumluluklarının kadın istihdamını engelleyici önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumdaki geleneksel cinsiyet rolleri çocuk ve yaşlı bakımını kadınların sorumluluğu olarak görmek; ataerkil aile yapısı ve kadına karşı ayrımcılık eğitime, istihdama, sosyal ve ekonomik hayata katılımın önündeki başlıca engeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet farklılığı, Türkiye'nin 135 ülke içinde 120. Sırada olduğu, 2013 yılına ait Küresel Cinsiyet Farkı Raporu'ndaki diğer verilerde de gözlenmektedir; işsizlik oranları (% 11'e % 9), şirketlerin yönetim kurullarındaki kadın oranı (% 8), okuma yazma oranları (% 90'a % 98), tahmini kazanılan gelir (8.000'e 27.600 PPPUS\$), meclisteki kadın milletvekili oranı (% 14'e % 86).

<sup>10</sup> <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2014/01/23/turkeys-recent-ability-to-create-jobs-stands-out-in-international-comparison-but-the-challenge-is-to-sustain-this-performance/>

**Tablo 12: İşgücüne katılmamanın nedenleri (Bin kişi, 15+ yaş)**

YIL	TOPLAM	Neden							
		İşgücüne girilerek istihdamına başlanmadı		Araştırma yapılmadı	15 yaşından küçük	Eğitim/öğrenim	Engelli	İstihdamı istenmedi	Diğer
		Çalışma imkanı	Diğer						
2007	26.879	612	1.130	289	12.124	3.680	3.520	3.225	2.300
%	100	2	4	1	45	14	13	12	9
2013	27.337	638	1.441	50	11.463	4.465	3.837	3.666	1.778
%	100	2	5	0	42	16	14	13	7

Kaynak: TÜİK, 2013 Hanehalkı İşgücü Araştırması Sonuçları

### Berberinde Genç İşsizliği ile Gençlerin İşgücüne Düşük Katılımı

15-24 yaş arasındaki işsizlik, toplamda işgücüne katılım oranlarının düşüklüğü ile bağlantılı diğer bir meseledir. Genç işsizliği 28 AB Üyesinin ortalamasından daha düşüktür ve istihdam oranları 2013 itibarıyla AB ortalamasına yaklaşmaktadır. Buna rağmen, Türkiye hala gençlerin işgücüne katılımı konusunda AB ortalamasının gerisinde kalmaktadır.

**Tablo 13: Genç İşsizliği Rakamları Türkiye-AB Karşılaştırması**

	Genç İşsizlik (%)		İstihdam (%)		Genç İstihdam (%)	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013
AB 28	15.5	23.3	44.1	42.2	37.2	32.3
Türkiye	17.2	16.9	36.5	38.8	30.2	32.2

Kaynak: EUROSTAT

2007-2013 yılları arası % 45,4'den % 36,7'ya önemli bir oranda gerilese de, Türkiye'de, kayıtdışı istihdam yüksek düzeylerde seyretmektedir.<sup>11</sup> Tarımda istihdam edilenlerin yaklaşık % 83'ünün ve tarım dışı istihdamın nerdeyse %23'nün kayıtdışı olduğu düşünülmektedir. Tarımda, başlıca istihdam durumu "ücretsiz aile işçiliği" iken, tarım dışı sektörde sürekli işler veya geçici çalışmalar en yüksek orana sahiptir.

Kayıtdışı istihdam, özellikle çalışma koşullarında olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Kayıtdışı çalışanlar genellikle 2012 tarihli 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na tabi olmayan tehlikeli iş yerlerinde istihdam edilmektedir. Söz konusu kanun, tehlikeli ve çok tehlikeli işyerlerinde çalışanlar için zorunlu iş sağlığı eğitimini ve sertifikasını gerekli kılmaktadır.

Kayıtlı istihdamda bile mesleki kazalar ve hastalıklar hala kaygı verici bir noktadadır. Özellikle metal, madencilik, inşaat ve ulaştırma sektörlerinde yaşanan mesleki kazalar bu konuya önem verilmesini gerektirmektedir. 2007'den bu yana mesleki kazalar ve hastalıklarda görece bir düşüş gözlenmektedir. SGK istatistiklerine göre 2007'de 100.000 çalışanda 948 (toplam çalışan sayısı 8,5 milyon) olan meslek kazaları oranı, 2013'de 100.000 çalışanda 627 (toplam çalışan sayısı 11,9 milyon) olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde işle bağlantılı hastalıkların sayısı 1.208'den 395'e düşmüştür.

Bahsedilen sorunlar sosyal ortakların daha etkin müdahalesini gerektirmektedir. Ancak, sendika üyeliği ve sosyal diyalog Türkiye'de yeterince güçlü değildir. Sendikalaşma süreci sınırlı, sendika yoğunluğu %10'un altındadır. 2013 yılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre toplu iş sözleşmesi kapsamı, toplamda 12 milyon işçide 657.597 işçi olmak üzere ile düşük kalmıştır (bunların da 482.557'si sendikalıdır). Sosyal diyalog çerçevesinin

<sup>11</sup> TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi, 2014

dışında kalmak özellikle kayıtdışı işçiler için çalışma koşullarını kötüleştiren unsurlardan biridir.

**Tablo 14: 2007 ve 2012'de Toplu İş Sözleşmelerinin Kapsamı**

Yıl	Sektör	Anlaşım Sayısı	İşçisi Sayısı	İşçi Sayısı
2007	Kamu	1.243	7.995	322.064
	Özel	732	1.743	144.365
	Toplam	1.975	9.738	466.429
2013	Kamu	1.791	12.083	224.666
	Özel	853	5.206	432.931
	Toplam	2.644	17.289	657.597

Kaynak: www.cibs.csgb.gov.tr, ÇSGB, 2013

Sendika üyeliğinin yeterli düzeyde olmayışı ve sosyal diyalog mekanizmalarının eksikliği nedeniyle, Türkiye'de yıllık ortalama çalışma süresi 1.877 saattir. Bu düzey, 1.776 saat olan OECD ortalamasının 100 saat üzerindedir. Çalışanların % 46'sı çok uzun saatler çalışmaktadır, bu oran % 9'luk OECD ortalamasının çok üzerindedir.<sup>12</sup> Yukarıda bahsedilen sendika üyeliği ve sosyal diyalog, çalışma koşulları, kayıtlı istihdam, iş sağlığı ve güvenliği gibi hususlar "insana yakışır iş" kavramının temel unsurlarıdır ve daha iyi bir iş piyasası için çaba sarf edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Kamu istihdam hizmetlerine bakıldığında, Türkiye kurumsal kapasite ve hizmet yelpazesi anlamında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Ancak, İŞKUR'a kayıtlı işsizlerin işe yerleştirilme oranı yaklaşık % 26 ile 2013 itibarıyla 10. Kalkınma Planı'nda ortaya konulan % 35'lik hedefin altında kalmıştır.

**Tablo 15: Başvurular ve İşe Yerleştirmeler - İŞKUR**

Yıl	Yatırımcı Başvuruları	Kamu	Özel	Yatırımcı Başvuruları	İşe Yerleştirildi	İŞKUR'a Kayıtlı İşsiz Sayısı	İşe Yerleştirilme Oranı (%)	Yatırımcı Başvuruları
2007	186.922	16.936	169.986	726.817	111.375	696.538	16,0	70.024
2008	178.620	14.360	164.260	740.797	109.595	987.840	11,1	58.602
2009	165.890	21.388	144.502	716.766	118.278	1.689.349	7,0	59.479
2010	368.636	60.039	308.597	1.092.120	205.231	1.414.541	14,5	54.847
2011	660.623	64.636	595.987	2.036.637	363.672	1.844.965	19,7	52.491
2012	991.804	140.668	851.136	3.262.375	556.587	2.372.262	23,5	57.953
2013*	1.481.196	66.267	1.414.929	2.359.304	671.578	2.610.969	25,7	55.369

Kaynak: İŞKUR Yıllık Tabloları 2013

İşe yerleştirme sayılarındaki artış doğrultusunda, sunulan hizmetlerin çeşitliliği önemli ölçüde iyileştirilmiştir.

**Tablo16: İŞKUR Tarafından Sunulan Hizmetler**

Yıl	Kamusal		Halkın Yararına		İşveren Yararına		Çerçevesiz Hizmet		Toplam	
	Kayıtlı	İstihdam	Kayıtlı	İstihdam	Kayıtlı	İstihdam	Kayıtlı	İstihdam	Kayıtlı	İstihdam
2007	22.834	29.672	-	-	-	-	-	-	22.834	29.672
2008	31.788	35.000	139	511	-	-	-	-	31.927	35.511
2009	167.100	192.907	45.467	111.359	1.285	2.100	-	-	213.852	306.366
2010	156.584	242.243	42.066	138.255	4.671	8.684	8.306	3.461	211.627	392.643
2011	145.393	199.204	64.085	171.551	16.393	11.335	24.145	7.948	250.016	390.038
2012	215.399	336.318	191.998	751.907	31.773	27.164	25.475	7.046	464.645	1.122.435
2013*	117.702	183.998	96.640	497.624	56.918	88.532	17.184	3.508	288.444	773.662

Kaynak: İŞKUR websitesi; (\*) Ocak-Ekim

<sup>12</sup> <http://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/turkey/>

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere eğitimlerin ve katılımcıların sayısı giderek artmaktadır. Ancak, kaynakların büyük kısmı sürekli bir istihdam sağlamayan ve çalışanların becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlamayan toplum yararına çalışmaya ayrılmıştır.

Son olarak, kadın istihdamı ve kadınların işgücüne katılımına ilişkin veri toplamaya yarayacak yeterli izleme sistemlerinin olmayışı kadınlar için sürdürülebilir istihdamın sağlanmasında da sorun yaratmaktadır.

### *Eğitim ve Hayatboyu Öğrenme*

Türkiye’de 15 yaş altı nüfusun oranı OECD ve AB ülkeleri arasında en yüksek oranlar arasındadır. Bu genç nüfusun eğitimini tamamlaması, işgücüne katılması ve öğrenmeye devam etmesinin sağlanması son derece önemlidir. Bu alanda ilerleme kaydedilmesine karşın, eğitimin kalitesi ve eğitime erişilebilirlik sorun teşkil etmeye devam etmektedir.

Türkiye’de öncelikle ele alınması gereken konular bulunmaktadır. Bunlar; bölgeler, kırsal ve kentsel alanlar arasında çeşitliğin sağlanması, okul öncesi eğitime erişimde eşitsizliklerin giderilmesi, öğretmenlerin ve okul müdürlerinin eğitilmesi, orta ve yükseköğrenime erişimin iyileştirilmesi ve bu seviyede eğitimin tamamlanması, işgücü piyasası ile bağların güçlendirilmesi ve eğitim sisteminin finanse edilmesi olarak sıralanabilir.<sup>13</sup>

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan “2013 İnsani Kalkınma Raporu”na göre, Türkiye’de eğitime devam süresi ortalama 6,5 yıl iken, bu düzey Avrupa ve Orta Asya’da 10,4 yıldır. Bu nedenle, AB ile karşılaştırıldığında, eğitime devamlılığın düşük olması sorunlu alanlardan birini oluşturmaktadır<sup>14</sup>.

**Tablo 17: Düşük Eğitim Düzeyi (25-64 yaş)**

	2007	2012	2015
AB 28	29,3	25,8	24,8
Türkiye	73,4	69,1	68,1
Erkek	66,9	62,8	61,9
Kadın	79,8	75,5	74,3

Kaynak: EUROSTAT

2012-2013 akademik yılı itibarıyla, ilkökul, ortaokul ve lisede net kayıtlılık oranları şöyledir: % 98,86, % 93,09 ve % 70,06. 2007’den beri kaydedilen gelişmeye karşın (Tablo 18), 2013 yılında 18-24 yaş arasında okulu erken bırakma oranı % 37,5 ile oldukça yüksek seyretmiştir.

**Tablo 18: Okulu Erken Bırakma Oranları (%)**

	2007	2012	2015
AB 28	14,9	12,7	11,9
Türkiye	46,9	39,6	37,5
Erkek	39,0	36,1	35,0
Kadın	54,1	43,0	39,9

Kaynak: EUROSTAT

222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’ndaki değişikliklerle, zorunlu eğitim 8 yıldan 12 yıla çıkarılmıştır. Yeni sistem vatandaşların kayıtlı adreslerine dayalı otomatik bir kayıt sistemi öngörmektedir. Başarısızlık ve devamsızlık durumlarında, öğrenci otomatik olarak yaygın eğitime transfer edilmektedir. Sonuç olarak, okula kayıt oranı eğitime erişim sorununun tanımlanmasında anlamlı bir kıstas oluşturmamaktadır. Günümüzde üzerinde

<sup>13</sup> OECD, Eğitim Politikasına Bakış 2013

<sup>14</sup> Düşük eğitimli kişiler: Gösterge 25-64 yaş grubunda ISCED 3c seviyesinde (örneğin ilkökul öncesi, ilkökul, ortaokul, iki yıldan az kısa ortaokul) eğitime sahip olan kişilerin oranıdır.

durulan konu, okula devamlılık oranlarının artırılması, öğrencilerin örgün öğretime devamlılığının teşvik edilmesi ve okulu bırakanların yeniden okula dönmesinin sağlanmasıdır.

PISA 2012 sonuçları okul öncesi eğitime katılan öğrencilerin eğitim becerileri açısından daha başarılı olduğunu ortaya koymuştur. TÜİK verilerine göre, 2012-2013'te Türkiye'de okul öncesi eğitime katılım oranı % 26,6 ile AB ortalamasının altında kalmıştır. Okul öncesi eğitime katılım, kadınların işgücüne katılımı ve eğitim hayatındaki başarı gibi konularda önemli etkiler yaratmaktadır.

Türkiye'de yükseköğretime devam oranları, son on yılda oldukça iyileşmiş olsa da 28 AB ülkesinin ortalaması ile karşılaştırıldığında hala düşük kalmaktadır. 2013'te, 25 yaş üstü yetişkin nüfusun % 13,2'si yükseköğretim diploması almışken bu oran 28 AB ülkesinde ortalama % 24,9 olarak gerçekleşmiştir. Eğitime katılım oranında gelecekte bir artış beklenmesi olasılığı ise 25-34 yaş arası genç yetişkinler arasında devamlılık yalnızca % 21,5 oranında olduğu için düşüktür (bu oran EUROSTAT verilerine göre 28 AB ülkesinde ortalama % 36,1'dir).

Aynı zamanda, üniversiteden mezun olan genç yetişkinler okulda edindikleri becerileri işgücü piyasasının ihtiyaçları ile uyumlaştırmada güçlük çekmektedirler. Finansal krizin başlamasından bu yana, 15-29 yaş arası yükseköğrenim gören gençler arasında istihdam edilenlerin oranı 2008-2011 yılları arasında % 62'den % 54'e % 8 düşmüştür. Bu oran, OECD ülkelerindeki % 4'lük orandan yüksektir. Bunun yanı sıra, yükseköğretim düzeyinde ne istihdamda ne de eğitimde olanların oranı (NEETs), Türkiye'de 2008-2011 arasında % 3 artmıştır. OECD ülkelerinde bu grup benzer şekilde ortalama % 2 artmıştır.<sup>15</sup>

2007-2012 yılları arasında, NEETs oranındaki % 9'luk önemli azalışa karşın, 28 AB ülkesindeki % 15,9'luk oran (EUROSTAT verisi) ile karşılaştırıldığında, Türkiye hala 15-29 yaş grubunda ne eğitimde ne de istihdamda olanların oranı açısından % 29,3 ile en yüksek orana sahiptir. Cinsiyet açısından bakıldığında, ne eğitim ne de istihdamda olan kadınlarda bu oran erkeklerin iki katıdır (kadınlarda % 43,8 iken erkeklerde % 14,8). Bu farklılık, çocukların yetiştirilmesi, ev işleri sorumluluğu, düşük eğitim seviyesi ve sosyal engellemeler gibi nedenlerle bağlantılıdır.

Lise ve iki yıllık meslek yüksekokulu mezunlarında istihdam oranlarının 2013 yılının son çeyreğinde % 51,3 ile % 67,8'lik 28 AB ülkesi ortalamasının (EUROSTAT) gerisinde kalmasına rağmen, lise mezunu olmayanlarda bu oranlar (Türkiye: % 43,7; AB28: % 44) daha yakın gerçekleşmiştir. Öte yandan yükseköğrenimin kişinin aldığı ücrette de önemli bir fark yarattığı gözlenmektedir.

Eğitim sisteminin kalitesi ile bağlantılı olarak öğretmenlerin mesleki becerileri eğitim sisteminin kalitesinde önemli bir yer tutmaktadır. MEB tarafından öğretmen kalitesini iyileştirmek için bir Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi taslağı hazırlanmıştır. Eğitimin kalitesi açısından çözülmesi gereken sorunlar arasında müfredatın güncellenmesi, öğretmenlerin kalitesinin artırılması ile işgücü piyasası ile mesleki eğitim ve öğretim programları arasında daha yakın bir ilişki kurulması yer almaktadır.

Farklı eğitim kurumlarından mezun olanların çoğu kazandıkları becerileri işgücü piyasasında yeterince kullanamamaktadır. Profesyonel kariyer rehberliği ve danışmanlık hizmetleri öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Bu eksiklik çalışanların nitelikleri ile işleri arasındaki uyum ve tutarlılığın düşük olmasına neden olmakta, çalışanlar işleri için ya fazla nitelikli ya da az vasıflı kalmaktadır.

<sup>15</sup> OECD, Eğitime Bakış, 2013.

Hayatboyu öğrenme kapsamında<sup>16</sup>, fırsatların artırılması ve aktif katılımın teşvik edilmesi bireylerin öz gelişimi için son derece hayati bir önem taşımaktadır. Ancak, Türkiye’de hayat boyu öğrenmeye katılım sınırlı kalmıştır. 2013’te, bu oran Türkiye’de % 4 iken 28 AB ülkesinde ortalama % 9,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu sorunun üstesinden gelinebilmesi için, Milli Eğitim Bakanlığı içerisinde Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü kurulmuş ve yeni bir Ulusal Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi hazırlanmaya başlanmıştır. Ulusal yeterlilikler sistemine ilişkin olarak, mesleki ve akademik niteliklerin karşılıklı tanımlanması tam olarak gerçekleştirilememiştir.

### *Sosyal Politika ve Sosyal İçerme*

Sosyal içerme ekonomik ve sosyal hayattan dışlanmış, yoksul nüfusun önemli bir kısmını oluşturan farklı tiplerdeki dezavantajlı bireyleri ilgilendiren çok boyutlu bir kavramdır. Kent yoksulları, Romanlar ve Romanlar gibi yaşayan vatandaşlar, çalışan çocuklar ve özel ihtiyaçları olan çocuklar, sokak çocukları, suç mağduru çocuklar, çocuğunu yalnız başına büyüten ebeveynler, mevsimlik işçiler, uyuşturucu madde bağımlıları, şiddet mağduru kadınlar, herhangi bir sosyal koruma altında olmayan kadınlar, engelliler, hükümlü ve eski hükümlüler, yaşlılar, ev hizmetlerinde çalışanlar Türkiye’deki dezavantajlı kişiler arasında sayılabilir. Ancak, bu kişilere ilişkin yeterli güvenilir bilginin olmaması ilgili kurumlar tarafından doğru politikaların geliştirilip uygulanmasına engel teşkil etmektedir.

Yukarıda değinildiği üzere, yoksulluk ve dezavantajlılık birbiriyle bağlantılıdır, bu da eğitim, sağlık, sosyal koruma vb. hizmetlere erişimde pek çok etkiye sahiptir. Bu nedenle, yoksulluk analiz edilerek dezavantajlı kişilerin deneyimlediği sosyal dışlanma ile ilgili genel bir tablo ortaya koyulabilir. Bu bakış açısından, Türkiye’de yoksulların sayısı (toplam hanehalkı gelirin % 60’ından düşük gelire sahip hanelerde yaşayan kişiler) son yedi yılda (Tablo 7’ye bakınız) bir milyondan fazla artmıştır. Bu durum, ekonomik büyümenin tüm topluma nüfuz edemediğini ve sosyal koruma hizmetlerinin sorunu tam anlamıyla ele alacak durumda olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, sosyal koruma/ kamu hizmetlerinin kapsamı ve erişilebilirliğinin artırılmasına, yukarıda sayılan sorunlardan muzdarip nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yine bu alanlarda sağlanan hizmetlerin sunumunun güçlendirilmesine gerek duyulmaktadır.

Politika oluşturma ve hizmet sunumu bağlamında, kamuya ayrılan sosyal harcamaların düzeyi önemli bir konudur. Türkiye’de, 2012 yılında GSMH’nin % 12,8’i sosyal harcamalara ayrılmıştır, bu alanda OECD ortalaması % 21,8’dir. Bunun yanı sıra, AB 27 ortalaması ile karşılaştırıldığında, sosyal transferler yetersiz ve etkisiz kalmaktadır. 2006-2012 döneminde, gelir ve harcamaya ilişkin TÜİK verilerine göre, “transferlerden sonra yoksulluk riski altında olanların”, “transferler öncesi düşük gelirli”e oranı % 93’tür. Bu oran 27 AB ülkesinde % 64 olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle, sosyal transferlerden sonra, Türkiye’de “yoksulluk riskinde” olanların oranı % 7 azalmışken, AB ülkeleri aynı oranda %36’yı yakalamıştır.

2011 yılında farklı Bakanlıkların sorumluluğunda olan genel müdürlüklerin, bu alanda tek yetkili otorite olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısında toplanması ile sosyal politikaların geliştirilmesi ve hizmet sunumunun yeniden düzenlenmesi, bunun yanı sıra daha iyi bir organizasyon ve hizmetlerin kolaylaştırılması açısından önemli bir adım olmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bu alandaki başlıca yetkili kamu otoritesi iken Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

<sup>16</sup> Hayatboyu öğrenme “kişisel, sosyal ve/veya istihdam bağlantılı bilgi, beceri ve yeteneklerin geliştirilmesi amacıyla hayatboyu süren tüm öğrenme faaliyetleri” olarak tanımlanabilir.

gibi diğer kurumlar sosyal politika alanında hizmet sağlamaktadır. Ulusal ve yerel düzeyde örgütlü pek çok STK da aktif olarak çalışmaktadır.

Dezavantajlı olmak yoksulluk, işsizlik, sağlık ve eğitim gibi hizmetlere erişimi olmamak gibi durumları da içeren geniş bir kavramdır. Bu bağlamda, bütün yoksul kişiler dezavantajlı kabul edilebilir. Ancak, dezavantajlılar sadece yoksullardan ibaret değildir. Gelirlerinden bağımsız olarak bazı gruplarda eğitim ve sağlık hizmetlerine, kentsel hizmetlere erişimin olmaması ve toplumdaki dışlanma görülmesi olasılığı fazladır.

Eğitim anlamında, eğitim düzeyi arttıkça kayıtlı ve daha nitelikli işlerde çalışma olasılığı artmaktadır. Ayrıca, eğitime harcanan yıllarla bağlantılı olarak yoksulluk oranları düşmektedir. Okuma yazma bilmeyen veya bilse de diploması olmayanlar en yüksek yoksulluk oranlarına sahiptir. Kadınlar eğitim düzeyleri yükseldikçe erkeklerden daha fazla yoksulluktan kurtulabilmektedir (Tablo 19).

**Tablo 19: Cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranları**

Eğitim Durumu	Erkekler (%)	Erkekler (%)	Kadınlar (%)
İlkokul	15,34	16,86	13,83
İlköğretim okulu	17,77	17,19	18,39
Ortaokul ve dengi Meslek Okulu	9,76	10,89	7,82
Lise ve dengi Meslek Okulu	5,34	5,71	4,76
Üniversite, Fakülte, Master, Doktora	0,71	0,92	0,40

Kaynak: TÜİK, Yoksulluk Araştırması, 2009

İstihdama gelince, yoksulluk ve sosyal dışlanmanın istihdam durumu ve işin türü ile yakından ilişkili olduğunu gözlenmiştir. Kayıtdışı istihdam edilenler (çoğunlukla ücretsiz aile işçileri) ve geçici işçiler en yüksek yoksulluk oranlarına sahiptir. Türkiye’de istihdam edilenlerin üçte biri (yaklaşık 9,3 milyon) Sosyal Güvenlik Kurumu’na kayıtlı değildir ve yüksek bir yoksulluk riski ile karşı karşıyadır. Erkeklerde, geçici işlerde çalışanlar ile kendi adına çalışanlar iş güvenliği olmayan en büyük grupları oluşturmaktadır. Kadınlarda, kayıtdışı çalışanların % 60’ı ücretsiz aile işçileridir. İşsizlerle birlikte, çalışma çağındaki 30 milyon kişinin oluşturduğu ekonomik anlamda aktif olmayan (ki bunların % 70’i kadındır) kesim ya yoksuldur ya da yüksek oranda yoksulluk riski altındadır. Bu nedenle, kentsel alanlarda vasıflı olmayı gerektiren düzenli bir işe sahip olmak yoksulluktan kurtulmak için en iyi strateji olarak görülebilir. Vasıfsız ve düşük vasıflı kişiler genellikle güvencesiz, yoksulluktan sürekli olarak kurtulmaya imkân tanımayan düşük ücretli işlerde çalışmaktadırlar.

Kadınlar için, istihdam ve eğitime erişim daha hassas bir konudur. Türkiye’deki kadınların % 7’si okuryazar değildir, dolayısıyla eğitim ve istihdam olanakları sınırlıdır. Bunun yanı sıra, eğitimsiz kadınların % 75’inin 4 ve üzeri, çalışmayan kadınların % 52’sinin 3 ve üzeri çocuğu bulunmaktadır<sup>17</sup>. Diğer bir deyişle, düşük eğitim düzeyi ve vasıfsızlık, işgücü piyasasına katılmama ile yeni nesillerin yoksulluk döngüsüne katılması arasında bir bağ vardır. Yoksul ailelerde doğan çocuklar ileride büyük olasılıkla yoksul olmaktadır.

Benzer bir kısırdöngü, engellilerde gözlenmektedir. 2010 yılında TÜİK tarafından yapılan Engellilerin Sorunları ve Beklentileri Araştırmasına göre, engellilerin eğitime erişimi kısıtlıdır: % 41’i okur-yazar değildir, %50’si ilköğretim mezunu ve % 7,7’si lise mezunudur. Bu durum engellilerin istihdama erişiminin de kısıtlı olduğu anlamına gelmektedir. İstekli olmalarına karşın (% 55’i kendilerine uygun işlerde çalışabileceklerini belirtmişlerdir), engellilerin % 85’i işgücü piyasasına katılmamaktadır.

<sup>17</sup> TÜİK, Nüfus ve Barınma Anketi, 2011

Engellilerin hizmetlere erişiminin sınırlı olmasının nedenlerinden biri evlerin, işyerlerinin ve ulaşım imkânlarının fiziksel anlamda uygun olmamasıdır. Engellilerin % 67'si ne evlerinin, ne de kamu ve özelde sunulan imkânların kendi ihtiyaçlarına göre tasarlanmadığını ifade etmişlerdir.

Eğitime, istihdama ve sosyal koruma hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar ve bu hizmetlerin kalitesi tüm dezavantajlılar için önemli bir sorundur. Türkiye'de hapisanelerdeki nüfus 2007'den bu yana artmaktadır. 2007-2011 yılları arasında toplam nüfus % 6 artarken, hapisane nüfusu % 41 artmıştır. Bu nedenle, hapis cezası sonrası işgücüne katılım konusunda hükümlü ve eski hükümlüler için politikaların geliştirilmesi hayati bir önem teşkil etmektedir.

Diğer bir dezavantajlı grup olan Romanlar ve Romanlar gibi yaşayanlar da istihdam, eğitim ve sosyal koruma hizmetlerine erişimde diğer dezavantajlı gruplar gibi zorluklarla karşılaşmaktadır. Son dönemdeki girişimler, bu kişilerin sorunlarının görünmezliğini kısmen ortadan kaldırmıştır ancak bu alanda politika geliştirmek için öncelikli olan güvenilir veri toplama konusu hala bir sorun teşkil etmektedir.

Çocuk yoksulluğu üzerine yapılan bir araştırma<sup>18</sup>, Türkiye'de dört çocuktan birinin beslenme, ısınma ve giyinme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını ortaya koymuştur. 2006-2010 yılları arasında önemli ilerlemeler kaydedilmiş olmasında karşın, Türkiye'de hala 4,6 milyon çocuk maddi yoksulluklarla karşı karşıyadır.

Ev hizmetlerinde çalışanlar, çalışanlar içinde en mağdur gruplar arasındadır. Bu kişilerin büyük bölümünü çoğunlukla çalışma koşullarının belli olmadığı, herhangi bir yere kayıtlı olunmadan ve işgücü piyasasının kapsamına girmeden özel ev içi hizmetlerde çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Çok kötü çalışma koşulları, emek sömürüsü ve insan haklarının suistimali ev hizmetlerinde çalışanların karşılaştığı başlıca sorunlardır. TÜİK'e göre, Türkiye'de yaklaşık 150.000 kişi ev hizmetlerinde çalışmaktadır. Ancak çalışmalar göstermektedir ki bu sayı ev içi hizmetin kapsamı ve kayıtdışılık düşünüldüğünde sorgulanabilir olmaktadır<sup>19</sup>.

“Çocuk işçiliği” ILO tarafından çocukların çocukluk dönemlerinden, potansiyellerinden ve saygınlıklarından mahrum eden, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zararlı olan çalışma olarak tanımlanmıştır. Türkiye'de çocuk işçiliği önemli bir sorundur: TÜİK'e göre, 2012 yılında 6-17 yaş arası çocukların % 5,9'u bir ekonomik faaliyete dâhil olmuştur ve bu oran 2006-2012 yılları arasında değişmemiştir. 2006'da, 6-17 yaş arasında 15 milyon çocuktan 890 bini çalışmakta iken, 2012'de aynı yaş grubunda 893 bin çocuk çalışmaktaydı. İş Kanunu<sup>20</sup> 15-17 yaş arasındakileri genç çalışanlar olarak tanımlamakta ve istihdam edilmelerine olanak tanımaktadır. Bu yaş grubundaki çocukların istihdam oranı % 15,6'dır. 6-14 yaş grubundaki çocuklar ise çocuk işçi olarak tanımlanmaktadır. 6-14 yaş grubunda 292 bin çalışan çocuk bulunmaktadır, bu da % 2,6'lık bir istihdam oranına tekabül etmektedir.

<sup>18</sup> <http://betam.bahcesehir.edu.tr/tr/tag/cocuk-yoksullugu/>

<sup>19</sup> Türkiye'de Ev İçi Hizmetlerde Çalışanlar, Kadınların Görünmeyen İstihdamının Görünen Yüzü, ILO, 2013, G. Toksöz, S.Erdoğan.

<sup>20</sup> İş Kanunu'nun 71. Maddesi.

TÜİK'e göre, 2013'de işgücü piyasasında ellibin kişi mevsimlik işçi olarak çalışmakta, bunların çoğu tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Ancak, mevsimlik çalışmaya yönelik kayıtdışılığın fazla olması resmi rakamları tartışılır hale getirmektedir. Başta tarım sektörü olmak üzere, mevsimlik çalışanların büyük çoğunluğu aileleri ile birlikte çalışmakta, bu da çocuklarının okul devanlılığı, sağlıklı olma ve gelişme hakkı, oynama hakkı, yeterli standartlarda yaşama hakkı ve ekonomik sömürüden korunma hakkı gibi diğer konularda olumsuz etkiler yaratmaktadır.

## Güçlü, Zayıf Yönler- Fırsatlar ve Tehditler Analizi

	<b>İstihdam</b>	<b>Eğitim&amp; Hayatboyu Öğrenme</b>	<b>Sosyal İçerme&amp;Politika</b>
<b>Güçlü Yönler</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• İŞKUR ve SGK'nın aşağıdaki alanlardaki kapasitesi:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ İstihdam ve sosyal güvenlik hizmet noktalarının erişilebilirliğinin artırılması</li><li>➢ İlgili politika ve uygulamalarda kurumsal deneyim</li><li>➢ Mali kaynaklar</li></ul></li><li>• İş Kanunu, çalışma koşulları, iş sağlığı ve güvenliği, sosyal diyalog vb. konularda yasal çerçevenin olması</li><li>• Ulusal istihdam politikası ve stratejisinin olması</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Eğitim ve istihdam kurumlarının ülke çapında yaygınlığı</li><li>• Eğitim ve öğretime yüksek bütçe paylarının ayrılmış olması</li><li>• Özellikle örgün öğretimde bilgi ve iletişim teknolojisi</li><li>• Aşağıdaki stratejilerin bulunması:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ Hayatboyu öğrenme ve mesleki eğitim/öğretim politika ve stratejileri</li><li>➢ Türkiye Yüksek Öğretim Yeterlilikler Çerçevesi</li><li>➢ Ulusal Yeterlilik Çerçevesi ve mesleki standartlar</li></ul></li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Tek bir otoritenin varlığı (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı)<ul style="list-style-type: none"><li>➢ Önemli kaynaklar</li><li>➢ Sosyal koruma hizmetlerinde uzmanlık</li></ul></li><li>• Vakıflar aracılığıyla tüm ülkeye ulaşma potansiyeli</li><li>• Belediyeler gibi yerel aktörlerin sosyal koruma hizmetlerine dâhil edilmesi</li></ul>
<b>Zayıf Yönler</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Aşağıdakileri sağlamak için yetersiz mekanizmalar:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ daha yüksek kayıtlı istihdam oranları</li><li>➢ geliştirilmiş sosyal diyalog</li><li>➢ özellikle kadınların işgücüne daha yüksek katılım</li><li>➢ beceriler ve istihdam arasında daha uyumlaşma</li><li>➢ okuldan işe geçiş</li></ul></li><li>• Aşağıdaki konularda yetersiz kurumsal kapasite:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ Politika yapımı, izleme ve değerlendirme</li><li>➢ Teftiş/ denetim/rehberlik</li><li>➢ Özel politikalara ihtiyaç duyanlara başta iş ve mesleki danışmanlık konularında olmak üzere özelleştirilmiş hizmetler<ul style="list-style-type: none"><li>➢ Bakım hizmetleri (çocuklar, yaşlılar, engelliler için)</li></ul></li></ul></li><li>• Aktif işgücü politikaları tedbirlerinin eksikliği:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ dezavantajlılar için özelleştirilmiş hizmetler</li><li>➢ kariyer rehberliği ve danışmanlık hizmetleri</li><li>➢ girişimcilik desteği (danışmanlık, finansal vb.)</li></ul></li><li>• Karar vericiler, çalışanlar ve işverenlerde insana yaraşır çalışma kültürünün eksik olması</li><li>• Ölümcül kazalar dahil yüksek iş kazaları oranı</li><li>• Meslek kazalarının tanımlanması ve raporlanmasında sorunlar</li><li>• İş kazası, çalışma koşulları, iş sağlığı ve güvenliği vb. alanlarında mevzuatın uygulanmasında sorunlar</li><li>• Politika yapımını tamamlayacak çalışmaların ve verilerin yetersizliği</li><li>• Aşağıdaki nedenlerden ötürü istihdam hizmetlerine sınırlı erişim:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ engelliler için fiziki uyumsuzluk</li><li>➢ hizmet noktaları konusunda farkındalığın eksik olması</li></ul></li><li>• istihdam hizmetleri sosyal desteğinin/ kapsamının eksik olması</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Aşağıdaki konularda mekanizmaların eksik olması:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ profesyonel öğretmen gelişimi ve değerlendirmesi</li><li>➢ eğitim politikalarının izleme ve değerlendirilmesi, okulu erken terk etme</li><li>➢ okuldan işe geçiş (kariyer rehberliği, staj, çıraklık programları vs.)</li><li>➢ eğitim aktörleri arasında işbirliği ve bilgi transferi</li><li>➢ özel ihtiyaçları olan kişilere, okulu erken bırakan/ terk eden kişilere yönelik özel eğitim/ öğretim ve sosyal beceriler</li></ul></li><li>• aşağıdaki konularda yetersizlikler:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ dezavantajlı kişilerin eğitimine ilişkin karar alıcılar arasında farkındalık</li><li>➢ politika yapımını tamamlayan veriler ve akademik çalışmalar</li><li>➢ mevcut modül ve müfredatın etkin kullanımı</li><li>➢ özellikle okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde kapasite; hayatboyu öğrenme ve uyum yeteneği eğitimleri</li><li>➢ mesleki vastıflar ve örgün/yaygın eğitim-/öğretim arasındaki bağlantı</li><li>➢ işyerinde uyum yeteneğinin artırılması için sahiplenme ve eşgüdüm çabaları</li></ul></li><li>• yaygın eğitimin parçalı yapısı</li><li>• bölgeler ve okullar arasında standart koşulların eksikliği</li><li>• aşağıdaki nedenlerden ötürü ilgili hizmetlere erişimin sınırlı olması:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ engelliler için fiziki imkanların uygun olmayışı</li><li>➢ / hizmet noktalarına ilişkin farkındalığın olmayışı</li></ul></li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sorumluluklarına oranla İnsan Kaynakları kapasitesinin yetersiz olması</li><li>• Aşağıdakilerin yokluğu:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ İçerme ve koruma politikalarını izleyecek kapsamlı bir izleme ve değerlendirme mekanizmasının olmaması</li><li>➢ özelleştirilmiş/ bireysel/ aile temelli hizmetler</li></ul></li><li>• sosyal koruma hizmetlerine erişimde yetersizlik</li><li>• aşağıdaki konularda kurumsal kapasitenin yetersiz olması;<ul style="list-style-type: none"><li>➢ politika yapımı, izleme&amp;değerlendirme</li><li>➢ özel ihtiyaçları olan farklı kişiler için özelleştirilmiş hizmetler<ul style="list-style-type: none"><li>➢ çocuklar, yaşlılar ve engelliler için kaliteli bakım hizmetleri</li></ul></li></ul></li><li>• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İŞKUR, SGK, STKlar, yerel makamlar vb. arasındaki işbirliğinin yetersiz oluşu</li><li>• politika yapımını tamamlayan veri ve akademik çalışmanın (alan/ masa başı) olmaması.</li><li>• Aşağıdaki nedenlerden ötürü ilgili hizmetlere erişimin sınırlı olması:<ul style="list-style-type: none"><li>➢ engelliler için fiziki ortamın uygun olmaması</li><li>➢ hizmet noktalarına ilişkin farkındalık eksikliği</li></ul></li></ul>

	İstihdam	Eğitim ve Hayatboyu Öğrenme	Sosyal İçerme ve Politika
Fırsatlar	<ul style="list-style-type: none"> <li>İstikrarlı makroekonomik çerçeve ve artan rekabet edebilirlik</li> <li>demografik fırsat penceresi</li> <li>Türkiye'deki kurumlarla işbirliği yapmak isteyecek uluslararası örgütlerin ve finansal kurumların varlığı</li> <li>Girişimcilik kültürü ve yüksek sayıda KOBİ'nin olması</li> <li>STK'ların ve sosyal ortakların istihdam alanında işbirliği yapma konusunda istekli olmaları</li> <li>Özel istihdam bürolarının çoluğu</li> <li>Aşağıdaki konularda farkındalığın artması: <ul style="list-style-type: none"> <li>kayıtdışı istihdamın yarattığı sorunlar</li> <li>kadın istihdamı ve genç istihdamı</li> <li>dezavantajlı kişilerin durumu</li> </ul> </li> <li>istihdam politikaları ve hizmetleri konusunda uluslararası uzlaşma, ilke ve esasların olması</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>12 yıllık zorunlu eğitim için yasal çerçeve</li> <li>Aşağıdaki konuların önemine ilişkin farkındalığın artırılması: <ul style="list-style-type: none"> <li>Eğitim</li> <li>Mesleki eğitim ve öğretim</li> <li>Hayatboyu öğrenme</li> </ul> </li> <li>STK'lar ve sosyal ortakların mesleki eğitim ve öğretim ile Ulusal Yeterlilik Çerçevesine yönelik ilgilerinin artması</li> <li>Türkiye'deki kurumlarla işbirliği yapmak isteyen uluslararası örgütlerin varlığı</li> <li>Aşağıdakilerin varlığı <ul style="list-style-type: none"> <li>uluslararası öğretmen ve öğrenci değişimi için programlar</li> <li>araştırmacıların eşleştirme fırsatlarından faydalanması için araştırma programları ve burslar</li> </ul> </li> <li>uyum yeteneğinin artırılmasına ilişkin eylemler için sosyal ortakların istekliliği</li> <li>şemsiye örgütler tarafından temsil edilen KOBİ'lerin sayısının yüksek olması</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>STKların ve yerel idarelerin dezavantajlı kişilere yönelik ilgisi</li> <li>kurumsal sosyal sorumluluk ve sosyal girişimcilğe yönelik eğilimin artması</li> <li>sosyal korumaya ilişkin yüksek düzeyde siyasi sahiplenme</li> <li>yüksek öğrenimde sosyal koruma hizmetleri ile ilgili dalların da bulunması</li> </ul>
Tehditler	<ul style="list-style-type: none"> <li>STKlar ve sosyal ortakların politika oluşturma ve uygulamada sınırlı kapasitesi ve katılımı</li> <li>Hizmetlerin standartlaşmasını önündeki önemli bölgesel farklılıklar</li> <li>İstihdamdaki istikrarlı büyümenin önündeki kalıcı yapısal kısıtlamalar</li> <li>özellikle kadınlar arasında yüksek genç NEETS oranı</li> <li>özellikle kadınlar arasında ücretsiz aile işçiliğinin ve çocuk işçiliği oranlarının önemli ölçüde yüksek olması</li> <li>Düşük... oranları: <ul style="list-style-type: none"> <li>özellikle kadınlar arasında işgücüne katılım oranları</li> <li>işgücünün eğitim durumu</li> <li>sendika üyeliği ve toplu iş sözleşmelerinin kapsamı</li> <li>kayıtlı istihdam</li> </ul> </li> <li>kalıcı bölgesel farklılıklar ve gelir farklılıkları</li> <li>kadınların ve dezavantajlı kişilerin istihdamının önündeki kültürel ve algısal engeller ve bu kişilerin uğradığı ayrımcılık</li> <li>iş piyasasında kişilerin becerileri ve işin nitelikleri arasındaki uyumsuzluğun yüksek olması</li> <li>özel sektörde personel değişim oranlarının yüksek olması</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>NEET'lerin yüksek oranı</li> <li>Sosyal ortaklar ve STK'ların politika yapımı ve uygulanması konusunda sınırlı kapasitesi ve katılımı</li> <li>hizmetlerin standartlaşmasını engelleyen bölgesel farklılıklar</li> <li>işverenlerin çalışanların eğitimi konusundaki gönlüsüzlüğü</li> <li>hayatboyu öğrenmeye düşük katılım düzeyi</li> <li>kızların ve dezavantajlı kişilerin eğitiminin önündeki kültürel ve algısal engeller</li> <li>aşağıdaki konularda farkındalık düzeyinin düşük olması: <ul style="list-style-type: none"> <li>Ulusal Yeterlilik Çerçevesi</li> <li>Mesleki nitelikler</li> <li>hayatboyu öğrenme fırsatları</li> </ul> </li> <li>Yeni KOBİ'lerin kısa ömürlü olması</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>sosyal taraflar ve STKların politika yapımı ve uygulanması konularında kısıtlı kapasite ve katılımı</li> <li>hizmetlerin standartlaşmasını engelleyen önemli bölgesel farklılıklar</li> <li>yüksek düzeyde görece yoksulluk ve gelir dağılımındaki dengesizlik</li> <li>uzun süredir devam eden Suriye krizi</li> <li>yüksek düzeyde kayıtsız istihdam, çocuk işçiliği, çalışan yoksulluğu</li> <li>istihdam ve çalışma koşullarında cinsiyet farklılıkları</li> <li>aşağıdaki nedenlerden ötürü ilave kapsamlı hizmetlere duyulan ihtiyaç: <ul style="list-style-type: none"> <li>hızlı kentleşme/ göç</li> <li>NEET genç nüfusun payı</li> <li>çocuk/yaşlı/engelli bakımı için artan talep</li> </ul> </li> <li>eğitim-istihdam bağlantısına izin veren kurumlar arası işbirliği mekanizmalarının eksikliği</li> <li>dezavantajlı kişilerin entegrasyonunun/içerilmesinin önündeki kültürel ve algısal engeller</li> <li>engelli dostu altyapı ve yaklaşımlara ilişkin yetersiz tedbirler</li> </ul>

## 2. Sektörel Yaklaşım İçin Kapsam

### 2.1. Ulusal Sektör Politikaları ve Stratejiler

10. Kalkınma Planı (10.KP) bütünsel bir yaklaşımla ve her bir kamu kurumu için genel çerçeveyi belirleyerek ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda Türkiye'nin önceliklerini tanımlayan temel politika belgesidir. Kurumsal ve sektörel politikalar bu belge ile uyumlu olmak zorundadır.

Sektöre ilişkin olarak 10.KP, 2018 yılı itibarıyla ulaşılması beklenen çeşitli hedef ve göstergeler koymuştur. Bu hedef ve göstergeler AB Politikaları ve 2020 Stratejisi gözönüne alınarak belirlenmiştir. İstihdam politikaları açısından, işsizliğin azaltılması istihdamın ve işgücüne katılımın artırılması, işgücü piyasasında kadın ve genç istihdamı oranları, girişimcilik ve esneklik özellikle vurgulanan konulardır.

Eğitim politikasında ana hedefler, sınıf başına düşen öğrenci sayısında iyileştirme, okullulaşma oranının ve yükseköğretime katılımın artırılmasıdır. Sosyal politikada ise 10.KP yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olan kişilerin katılımlarını iyileştirmek, gelir eşitsizliğini iyileştirme ve yoksulluk oranının azaltılmak amacıyla niteliksel ve niceliksel hedefler belirlemiştir.

Her bir alt sektöre ilişkin strateji belgeleri aşağıda görülebilir

Eğitim	İstihdam	Sosyal Politikalar
10. Kalkınma Planı (2014-2018)		
Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014 - 2018	Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023)	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Strateji Planı (2013-2017)
Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi Taslağı 2014 - 2018	Genç İstihdamı Eylem Planı 2011 - 2015	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015)
Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi	Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele	Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2013-2017)
İstihdam ve Mesleki Eğitim İlişkisinin Güçlendirilmesi Eylem Planı		Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)
Mesleki Yeterlilik Kurumu Stratejik Planı 2011-2015	Sosyal Politika ve İstihdam Faslı (19. Fasıl) için Eylem Planı	
Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi	Taslak İstihdam ve Sosyal Reform Programı	
Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı		Taslak Roman Stratejisi

10.KP ve Ulusal İstihdam Stratejisine göre istihdam politikalarının ana amaçları, toplumun bütün kesimleri için insana yakışır iş olanağı sunan bir istihdam piyasasının tesisi, işgücünün niteliklerinin geliştirilmesi, cinsiyet anaakımlaştırması ile beraber iş sağlığı ve güvenliğini geliştirmek ve güvenceli esnekliğin benimsenmesidir. İstihdamın ve işgücüne katılımın artırılmasında temel ilke ekonomiye kalifiye işgücü ve işler ile hizmet etmesidir. 10.KP ve Ulusal İstihdam Stratejisinin istihdam ve işgücü piyasasına dair hedefleri aşağıdadır:

**Tablo 20: KP10 ve UIS'e Göre İstihdam ve Çalışma Hayatında Gelişmeler ve Hedefler**

	2013	2023*
İşsizlik Oranı (%)	7.2	5.0
İşgücüne Katılım Oranı (%)	53.8	-
İstihdam Oranı (%)	49.9	55.0
Kadınların İşgücüne Katılım Oranı (%)	34.9	41.0
Genç İşsizliği Oranı (%)	13.0	-
Kayıtdışı İstihdam Oranı (%)	30.0	(*)15.0
Lise ve yüksekokul mezunlarının işgücündeki payı (%)	42.0	-
Toplam işsizlikte uzun süreli işsizliğin payı (%)	18.0	15.0
İŞKUR'a kayıtlı işsizlerin işe yerleştirilme oranı (%)	50.0	

Kaynaklar: 2018 yılı verileri KP10 tahminleri, 2023 hedefleri Ulusal İstihdam Stratejisindedir.

(\*) Tarım hariç

Ulusal İstihdam Stratejisi dört önceliğe odaklanmıştır: (i) eğitim ve istihdam arasındaki bağı güçlendirmek, (ii) işgücü piyasasında güvenceli esnekliği sağlamak, (iii) özel politikalar gereken insanların istihdamını desteklemek, (iv) istihdam ve sosyal koruma arasındaki bağı güçlendirmek. Ulusal İstihdam Stratejisinin 10. Kalkınma Planı ile olan ortak hedeflerinin yanında 2023 hedefleri için ilave hedefler belirlemiştir:

- 2023 yılına kadar hayatboyu öğrenmeye katılım oranı % 15'e çıkarılacaktır.
- İşgücü piyasasındaki yarı zamanlı çalışanların oranı AB seviyesine çıkarılacaktır.
- Kadınlarda kayıtdışı istihdam oranı % 30'a indirilecektir.
- Ağır ve tehlikeli işler, sokak işçiliği ve mevsimlik işçilik gibi çocuk işçiliğinin en kötü çeşitlerini tamamiyle ortadan kaldırılabilecektir.
- Diğer alanlarda da çocuk işçiliği % 2'nin altına indirilecektir.
- Çalışan yoksul oranı % 5'e indirilecektir.

19 no'lu Sosyal Politika ve İstihdam Faslı Eylem Planı, 2010 yılında 19. Fasal görüşmelerinin başlamasını için gerekli ikinci kriterini karşılamaya matuf olarak hazırlanmıştır. Ancak ilk kriter olan sendikalara ilişkin mevzuatın İLO ve AB standartlarına uyumlaştırılması karşılanamadığı için Eylem Planı uygulanmamıştır.

Eğitimin alt-sektöründe, Ulusal HayatBoyü Öğrenme Strateji Belgesi (2014-2018) yaygın eğitim ve öğretimi güçlendirmek için altı önceliğe odaklanmaktadır: (i) toplumda hayatboyu öğrenme farkındalığı ve kültürü oluşturmak, (ii) hayatboyu öğrenme fırsatlarını ve sunumunu geliştirmek, (iii) hayatboyu öğrenme fırsatlarına erişimi arttırmak, (iv) hayatboyu öğrenme rehberi ve danışmanlığı sistemi geliştirmek, (v) Önceki Öğrenmelerin Tanınması (RPL) için sistem geliştirmek ve (vi) hayatboyu öğrenme için bir izleme ve değerlendirme sistemi geliştirmek.

Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi (2014-2018) sosyal ve iktisadi sektörler ile işbirliği içinde kalite temelli, yaratıcı, girişimci, üretken bir yeterlilikler sistemi kurmaya; mesleki becerileri geliştirmeye ve eğitim ile istihdam piyasası arasındaki bağlantıyı güçlendirmeye odaklanmaktadır. Bu strateji belgesi mesleki ve teknik eğitime erişim, kapasite ve istihdam şeklinde üç ana politika alanı içermektedir.

Taslak Roman Stratejisi ve Eylem Planı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) tarafından hazırlanmakta olup danışma aşamasındadır. Strateji, Roman ve Romanlar gibi yaşayan toplulukların topluma özellikle eğitim yoluyla entegrasyonuna odaklanmıştır. İstihdam, eğitim, sağlık, konut, sosyal yardım ve sosyal hizmetler bileşenleri yanında her seviyede ayrımcılıkla mücadeleyi hedefleyen tedbirler içermektedir. MEB, ÇSGB ve Sağlık Bakanlığının güçlü katılımı öngörülmektedir.

Kadına karşı Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğunda olup kadına karşı aile içi şiddetin önlenmesi ve İçişleri Bakanlığı ve belediyelerle işbirliği içinde ilgili kuruluşların kapasitelerinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır.

Çocuk Hakları Stratejisi ve Eylem Planı (2013-2017) ASPB tarafından hazırlanmıştır. Uygulamada koordinatör kuruluş Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüdür.

ASPB Stratejik Planı 2013-2017 yıllarını kapsamaktadır. Planın ana odağı, aile kurumunun ve 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (özellikle politika belirleme, izleme ve değerlendirme ve erken uyarı ve sosyal hizmetler konusunda önleyici mekanizmalar kurma bağlamında) kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi üzerinedir.

Bahsi geçenlere ek olarak, Sağlık Bakanlığı 2003 yılından beri Sağlıkta Dönüşüm Projesini uygulamaktadır. Bakanlık, kamu sektöründeki yeniden organizasyon süreci ile uyumlu olarak sağlık alanında sağlık hizmetlerinin sağlanmasını yeniden düzenlemeyi hedeflemektedir. Hastanelerin entegrasyonu, her aileye bir pratisyen hekimin tayini sağlık hizmetlerine erişimi kayda değer oranda iyileştirmiştir. Bunun sonucunda, sağlık hizmetlerinden tatmin olma düzeyi 2003'te % 39,5 iken 2012'de % 74,8'e çıkmış, bebek ölüm oranı düşmüş, yaşam beklentisi artmıştır. Bu olumlu girişimlere rağmen, halk sağlığı bakımından AB standartlarına yaklaşmak için özellikle dezavantajlı kişilere yönelik daha fazla gayret göstermesi gerekmektedir.

Son olarak, göç politikası alanında, 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren ve ülkelerinden kaçan insanlara geçici koruma temin etmenin hukuki temelini oluşturan yeni Geçici Koruma Yönetmeliğinin uygulanması Göç İdaresi Genel Müdürlüğü sorumluluğuna alınmıştır.

Katılım Öncesi Yardım (IPA) altında, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi alanında için çok yıllık bir operasyonel program (İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı – İKGOP) benimsenmiş ve 2007-2009 arasında uygulanmıştır. İKGOP, bir ara-değerlendirmenin ardından güncellenerek 2010-2013 yıllarında da uygulanmıştır. Bu Sektörel Operasyonel Program, İKGOP'nin devamı niteliği taşıırken artık 2007-2013 döneminde IPA'nın 1. Bileşeni (Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma) altında yer alan kimi unsurları da içermektedir.

## 2.2. Kurumsal Yapılanma, Liderlik ve Kapasite





İstihdam, eğitim ve sosyal politikalar gibi sektörler, yapıları gereği çok boyutludur. Dolayısıyla bu alanlarda politika belirleme ve uygulama birçok kurumla birlikte sivil toplumun eşgüdümünü ve ortak çalışmalarını gerektirmektedir.






ÇSGB, HRDSOP için Program Otoritesidir ve IPA II dönemi için istihdam, eğitim ve sosyal politika sektöründe lider kuruluş olarak belirlenmiştir. Bakanlık istihdam konusunda ulusal politikalar, stratejiler ve eylem planları geliştirmek ve uygulamaktan sorumludur. Ayrıca istihdam, eğitim ve sosyal politika sektörleri arasında bağ kurmak konusunda da merkezi bir role sahiptir.

ASPB ve MEB, kendileriyle ilgili sektörler için alt lider kuruluş olarak tanımlanmış olup güçlü proje havuzlarının oluşturulmasından ve değerlendirme faaliyetlerinden sorumlu olacaklardır. Bu kuruluşlar, lider kuruluş olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına, programlama, izleme ve değerlendirme süreçleri için alt sektörlerle ilişkin veri ve bilgi akışı sağlayacaklardır. Alt lider kuruluşlara ek olarak eğitim sektörü için Mesleki Yeterlilik Kurumu ve sosyal politika sektörü için Sağlık Bakanlığı Programın uygulanmasında önemli paydaşlar olacaktır.

ÇSGB, faaliyetlerin Sektörel Operasyonel Programın yanı sıra ilgili ulusal ve AB stratejileriyle tutarlı olmasını sağlayacaktır. Bakanlık, uygulamanın her safhasında ilgili bütün paydaşlarla istişare ve işbirliği yapılmasını temin edecek, toplumsal cinsiyet gibi yatay konuların göz önünde tutulmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte, alt lider kuruluşlara, programlama, izleme ve değerlendirme kapasitelerini geliştirmeleri için teknik yardım temin edecektir. 2014-2016 dönemi için Bakanlık, ihale, sözleşme, ödeme ve sözleşme yönetiminden münhasıran sorumlu sözleşme makamı olarak faaliyet gösterecektir.

Sektördeki temel kuruluş ve paydaşlar:

-  Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
-  İŞKUR
-  Sosyal Güvenlik Kurumu
-  Mesleki Yeterlilik Kurumu
-  Milli Eğitim Bakanlığı
-  Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
-  Gençlik ve Spor Bakanlığı
-  Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
-  İçişleri Bakanlığı
-  Kalkınma Bakanlığı ve Kalkınma Ajansları
-  Kültür ve Turizm Bakanlığı

-  Sağlık Bakanlığı
-  Adalet Bakanlığı
-  YÖK ve Üniversiteler
-  Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)
-  Türkiye Belediyeler Birliği ve Belediyeler
- Türkiye Odalar ve Barolar Birliği (TOBB)
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)
- Organize sanayi bölgeleri, kümeleri ve teknoloji merkezleri
- Hükümet dışı kuruluşlar ve Sektörel Operasyonel Program'ın kapsadığı alanlarda çalışan organize olmayan gruplar;
- Sosyal ortaklar
- Özel İstihdam Büroları
- Yerel Yönetimler

### 2.3. Sektör ve donör eşgüdümü

Yüksek Planlama Kurulu bakanlıklar arası üst eşgüdüm yapısı ve ulusal kalkınma politikaları için karar alma organıdır. Ekonomik ve Sosyal Konsey<sup>21</sup> sektörde en üst düzeydeki politika yapma ve izleme yapısıdır.

Ülkede aktif faaliyet gösteren ikili ajanslar ve çeşitli uluslararası mali kuruluşlarla işbirliği yapılmıştır:

- Avrupa Yatırım Fonu (European Investment Fund - EIF),
- Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank - EIB),
- Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (European Bank for Reconstruction and Development - EBRD),
- Dünya Bankası (DB)
- Alman Kalkınma Bankası (Kreditanstalt für Wiederaufbau – KfW)
- Fransız Kalkınma Ajansı (Agence Française de Développement - AFD)

Mali donör kuruluşlara ek olarak, bu sektör için uluslararası kuruluşlarla işbirliği öngörülmektedir. Özellikle aşağıdaki BM organizasyonları ilgili görülmektedir:

- ILO- Uluslararası Çalışma Örgütü
- UNDP - BM Kalkınma Programı
- UN Women - BM Kadın
- UNICEF - BM Çocuk Fonu
- WHO – Dünya Sağlık Örgütü
- UNHCR – BM Mülteciler Yüksek Komiserliği

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, uluslararası mali kuruluşlar, fonlar, devletler, kalkınma bankaları ve özel bankalar gibi donörlerin sağladığı hibe ve kredilerin eşgüdümünde kilit bir rol oynamaktadır. ÇSGB, lider kuruluş olarak IPA'nın ilk döneminde olduğu gibi, donörlerle irtibat kurmaya ve işbirliği yapmaya devam edecektir.

IPA I dönemi için bir Sektörel İzleme Komitesi 2006'dan bu yana faaliyettedir. Bu komite 2007'den itibaren İKGOP'nin izlenmesinden sorumludur. Komite, sivil toplum kuruluşları da dâhil olmak üzere bütün ilgili paydaşları ve sorumlu kamu organları ve temsilcileri kapsar, örneğin;

- Ulusal IPA Koordinatörü veya temsilcisi;
- Ulusal Yetkilendirme Görevlisi veya temsilcisi
- Ulusal Fon
- Avrupa Komisyonu
- IPA'nın III ve IV. Bileşenleri için Stratejik Koordinatörün bir temsilcisi
- Millî Eğitim Bakanlığı
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
- Diğer ilgili kamu kuruluşları
- Sosyal taraflar
- Yerel Aktörler

<sup>21</sup> Ekonomik ve Sosyal Konsey, 39 üyeden oluşmaktadır (15'i kamu sektöründen, 6'sı işveren örgütlerinden, 12'si işçi örgütlerinden ve 6'sı da meslek kuruluşlarındandır)

## 2.4. Orta vadeli bütçe öngörülleri

Türkiye'nin uluslararası standartlara uygun olarak mali yönetim, bütçe sınıflandırması ve bütçe türleri ile ilgili genel özellikleri tanımlayan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa (KMYKK) dayalı sağlam çok yıllık bir bütçe sistemi bulunmaktadır ve kamu kuruluşları, performans programları temelinde kendi stratejik plan ve bütçelerini yapmaktadır.

KMYKK bütçe hazırlama sürecini yeniden düzenlenmiştir. Orta Vadeli Program (OVP) ve Orta Vadeli Mali Plan (OVMP) sisteme yeni unsurlar olarak getirilmiştir. Bunlardan ilki temel makroekonomik politikaları, ilkeleri, ekonomik hedef ve göstergeleri kapsamaktadır. İkincisi ise bütçe yılı ve onu takip eden iki yıl için hedeflenen açık, borçlanma pozisyonları, toplam gelir ve harcama öngörülleri ve kamu kuruluşları için uygun teklif tavanlarını içermektedir.

Orta vadeli programa uygun olarak orta vadeli mali plan Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanmakta ve mali planda yer alan takibeden üç yıl için hedeflenen açık, borçlanma pozisyonları ve kamu idarelerine ödenek tekliflerinin tavanı en geç Eylül ayının 15'ine kadar Yüksek Planlama Konseyi tarafından belirlenir ve Resmi Gazetede yayımlanır.

Kamu kuruluşları kendi kurumsal bütçe tekliflerini OVP ve OVMP'da belirlenen ödenek tavanları, hedefler, ilkeler ve rakamlara dayalı olarak hazırlar. Kurumsal takdir ve esneklik, büroların kendi ilgili bütçe kalemleri arasında ödenekleri transfer edebilmesine izin verilmesiyle güçlendirilmiştir. Bütçede tahsisat ve operasyonel verimliliği arttırmak için stratejik planlama ve performans dayalı bütçe yapma uygulaması başlatılmıştır.

OVP ve OVMP üç yılı kapsayan belgelerdir. Bu belgelerdeki mali hedefler bütçe yılı için bağlayıcıdır ve onu takip eden iki yıl için gösterge niteliğindedir. İlk uygulama yılında onu takip eden iki yıl için yapılan tahminler yakından takip edilir. Harcama programlarına dayalı projelere çok yıllık tahsisatlar muhafaza edilirken, ekonomik göstergelerden etkilenen tahsisatlar değişebilir. Bu yapı mali düzeltmeler yapabilme esnekliği getirirken aynı zamanda kamu maliyesinin durumuna dair tahmin edilebilirliği de sağlar.

Orta vadeli bütçe görünümü bağlamında bu sektördeki aşağıdaki ana kuruluşların bütçesi şöyledir:

**Tablo 21: 2014-16 Sektördeki ana kuruluşların bütçeleri (000. TL)**

Kuruluş	2014	2015	2016
ÇSGB	32.725.545	31.975.461	30.962.496
JİSKUR	2.483.635	2.582.738	2.703.920
SİGİT	201.596.000	217.671.000	235.347.000
MAR	11.448	13.574	13.574
KOSGEB	568.641	597.191	689.385
ANİB	17.024.807	18.432.475	20.414.685
Sağlık Bakanlığı	2.529.593	2.750.399	3.006.344
Dayanışma Kurumu	9.028.894	9.689.634	10.619.848
Edik Sağlık Kurumu	6.874.431	7.346.075	8.057.964
MİTİBİTİM Bütçe	55.704.818	60.241.667	66.529.306
MİTİBİTİM Kurumu	38.883	41.966	45.557
Diğer Kurumlar	16.939.010	18.305.513	19.891.418
MUTRİKUR	5.862.584	6.696.642	7.718.359

## 2.5. Performans değerlendirme çerçevesi

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Mali Saydamlık ve Hesap Verebilirlik ilkeleri çerçevesinde kamu kaynaklarının etkin, ekonomik ve verimli kullanımını sağlamak için performans yönetim yaklaşımını getirmiştir. Performans yönetimi sonuç odaklı bir yönetim yaklaşımıdır ve performansın sürekli iyileştirilmesini hedefler. Performans yönetiminin en önemli parçalarından birisi performans değerlendirmesidir. Bir kamu idaresinin her bağımsız biriminin performansa dayalı bütçeleme rehber ilkelerine uygun olarak bütçesini hazırlaması gerekir.

Performans yönetiminin genel izlemesi Kalkınma Bakanlığı (KB) tarafından yürütülür. KB, 2011 yılında kurulan Yatırım Programlama, İzleme ve Değerlendirilme Genel Müdürlüğüyle (YPİDGM) yatırım programının ve yıllık programın izlenmesi görevini yürütür. Sektördeki yatırım projeleri bu genel müdürlükçe bütünüyle izlenmektedir.

AB fonlarının izlenmesi bağlamında aday ülkelerin, IPA yapısı altında, Yapısal Fonlara benzer bir izleme ve değerlendirme mekanizması kurması gereklidir. Bu çerçevede Program Otoriteleri bünyesinde izleme ve değerlendirme birimleri kurulmuştur. Ayrıca IPA'nın 3. ve 4. Bileşenleri çerçevesinde operasyonel programlar için izleme komiteleri, Kasım 2007'de programların onaylanmasından sonra kurulmuştur.

AB fonlarının etkisi değerlendirilirken program otoriteleri bünyesindeki izleme ve değerlendirme birimleri, uygulama öncesi, ara değerlendirme ve uygulama sonrası da dâhil olmak üzere operasyonel programların değerlendirilmesi ile yükümlüdür. Bu birimlerin kapasitesi teknik yardım ve eğitim programları yoluyla artırılmıştır.

Aradan geçen dönemde Türkiye, IPA'nın 3. ve 4. Bileşenleri çerçevesinde operasyonel programlar ve Stratejik Uyum Çerçevesinin uygulama öncesi ve ara değerlendirmesini yaparak değerlendirme konusunda tecrübe kazanmıştır. Uygulama öncesi ve OP'lerin orta vadeli değerlendirilmesi bağımsız uzmanlar tarafından yapılmıştır.

SOP taslağı için uygulama öncesi değerlendirme programlama, uygulama, izleme ve değerlendirme ve mali yönetimin kalitesini arttırmak için OS tarafından yapılacaktır. Bu değerlendirmeler, AB Uyum Politikası çerçevesinde gelişen iyi uygulama ve uluslararası değerlendirme standartlarına uygun olarak bağımsız değerlendirme uzmanı/uzmanları tarafından yapılacaktır.

## 2.6. Kamu mali yönetimi

2000 yılından bu yana Türkiye mali disiplini korurken kamu hizmetlerinin kalitesini arttırmak için kapsamlı bir kamu harcamaları ve mali yönetim reformları yaptı. Kamu Mali Yönetimi (KMY) 9. Kalkınma Planı'nın (2007-2013) ana bileşenini oluşturmaktadır ve şeffaflık, hesap verilebilirlik, katılım, verimlilik ve vatandaş tatminini kamu hizmetlerinin sağlanmasında ana performans kriteri haline getirmiştir. Bugün için Türkiye için en önemli süreç ise bu sistemin uygulanması yoluyla kamu yönetiminde kalitenin artırılmasıdır ve 10. Kalkınma Planı da bu doğrultuda kilit KMY reformlarının başarılı bir şekilde sürdürülmesini amaçlamaktadır.

Kamu mali kaynaklarının stratejik planlaması, yönetimi ve (tahakkuka dayalı) muhabeti ile raporlama, iç-dış kontrol ve denetim, mali hesap verebilirlik ve şeffaflık hususlarına ilişkin yasal çerçeve, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunuyla belirlenmiştir.

Kamunun İç Mali Kontrol sistemi, merkezi hükümet, sosyal güvenlik ve yerel yönetimleri kapsar. Sistemde merkezi uyumlaştırma rolü Maliye Bakanlığı tarafından üstlenilmiştir. Kamu fonlarına ilişkin siyasi sorumluluk Maliye Bakanındadır. Mali yönetimin sorumluluğu

Maliye Bakanlığı'nın Merkezi Uyumlaştırma Birimi tarafından belirlenen metodolojik çerçeve içinde, bir strateji geliştirme birimi tarafından desteklenen en yüksek kadamedeki yönetici tarafından üstlenilir. Harcama birimleri her bakanlık ve kamu kuruluşunda iç denetleme birimleri tarafından denetlenir. Bu denetimler, Maliye Bakanlığı'na bağlı bir İç Denetim Koordinasyon Kurulu tarafından koordine edilir.

Kamu kurumlarının dış denetimleri Türk Sayıştayı tarafından INTOSAI<sup>22</sup> standartlarına dayalı olarak yapılır. Türk Sayıştayı dış denetimler için ulusal standartları belirlemekten sorumludur ve bağımsız olarak faaliyet gösterir. Çalışmaları hem bütün mali işlemler, kararlar ve alım-satımların usule uygunluğunun denetlenmesini hem de performans denetimlerini, yani kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımının değerlendirilmesini kapsar. Bütün kamu idari organları için önceki denetimlere dayalı olarak hazırlanan bağımsız raporlardan ayrı olarak Sayıştay, usule uygunluk ve performans denetim sonuçlarını birleştirerek Büyük Millet Meclisi'ne sunulmak üzere Dış Denetim Genel Değerlendirme Raporu'nu hazırlar. Sayıştay ayrıca, Meclise taslak nihai bütçe kanununa ilişkin genel uygunluk beyanı vermektedir.

Sayıştay, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) adına görev yapan ve TBMM Meclis Bürosu tarafından atanan, gerekli mesleki yeterliliğe sahip bir denetleyiciler komisyonu tarafından her yıl denetlenir. Denetim, Sayıştay'ın kayıtları ve ilgili belgeler üzerinde yapılır.<sup>23</sup>

## 2.7. Makro-ekonomik çerçeve

Global ekonomik krizin ardından Türk ekonomisinin büyüme hızı ve ticari ortakları önemli ölçüde farklılaştı, dış talebin durgunluğuna rağmen iç talep hızla iyileşmiştir. Bu süreçte cari işlemler açığı görülmemiş seviyelere yükselirken ekonomiyi yeniden dengeleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 2011 yılının son çeyreğinden başlayarak daha dengeli bir ekonomik yapı için makro tedbirler uygulamaya konulmuştur. Bu politikalarla büyüme daha ılımlı bir yola gimiş, 2012 yılında dış talep büyümenin ana kaynağı olmuş ve cari açığın GSYİH'ya oranı yüzde 6,1'e gerilemiştir. 2013 yılında dış talep yine durağan kalmış ve iç talebin canlanması cari işlemler açığı tekrar yükselmiştir. 2013 yılında cari işlemler açığı yüzde 7,9 (KB) ile hem orta vadeli plan dönemi (2014-2016) hem de Katılmöncesi Ekonomik Program (KEP 2014-2016) tahmini olan yüzde 7,1 seviyesinden daha yüksek gerçekteşmiştir.

Önümüzdeki dönem için makroekonomi politikalarının temel amacı bir yandan cari açığı aşamalı olarak azaltırken diğer yandan Türk ekonomisi üzerinde küresel belirsizliğin etkisini en aza indirerek büyüme oranını arttırmaktır. Bu çerçevede, 2013 yılında yüzde 3,6 civarında gerçekteştiği tahmin edilen GSYİH'daki reel büyümenin 2014'te yüzde % 4'e çıkması ve 2015 ve 2016'da yüzde 5'lik potansiyel bir büyüme oranına doğru yaklaşması beklenmektedir (KEP 2014-2016). Potansiyel büyümeye doğru aşamalı olarak yaklaşılırken, uygulanan makro-ihtiyat tedbirlerinin etkisiyle, makroekonomik politika hedefi cari bütçe açığının GSYİH'ya oranını 2014 yılında aşamalı olarak 6,4'e, 2015'te 5,9'a ve 2016 için 5,5'a düşürmüştür (KEP 2014-2016).

Son yıllarda toplam yatırımlar ve tasarruflarda aynı anda gerçekteşen düşüş bu alanda yapısal politikalara olan ihtiyacı arttırmıştır. Mayıs 2013'ten bu yana ABD'nin para politikalarındaki değişikliğin etkileri bu ihtiyacın altını çizmektedir. Buna uygun olarak, iç tasarrufları arttırmak, kaynakları üretici alanlara yönelmek, ekonominin verimlilik seviyesini arttırmak, istihdamı arttırmak, enflasyonu düşürmek ana makroekonomik hedefler arasındadır (KEP 2014-2016). Bu çerçevede GSYİH'daki büyümenin hızlanmasıyla, işsizlik oranının 2013'teki

<sup>22</sup> International Organisation of Supreme Audit Institutions

<sup>23</sup> Action Plan, Chapter 22

yüzde 9,7 olan düzeyinden aşamalı olarak 2016'da yüzde 8,9'a düşmesi beklenmektedir (KEP 2014-2016). Türkiye Cumhuriyeti Merkezi Bankası (TCMB) fiyat istikrarını sağlama ana hedefiyle tutarlı olarak enflasyon hedefi belirleme rejimine devam edecektir. TCMB, enflasyon oranını (yıllık tüketici fiyat endeksi enflasyonu) 2013 yılsonu yüzde 7,4'lük düzeyinden aşamalı olarak 2016 yılsonunda yüzde 5'e indirmeyi hedefliyor. Nihai hedef, Maastricht kriterlerine uygun düzeylere düşürmektir, bir yandan da mali istikrar konusunu hesaba katmaktadır (KEP 2014-2016).

Kamu maliyesindeki disiplin orta vadede korunacaktır, mali politikalar, yurt içi tasarrufları ve ekonominin büyüme potansiyelini artırarak, cari bütçe açığını kontrol altında tutmak için ekonomik ve mali istikrarı güçlendirme hedefleri için destekleyici olacaktır. Kamu kesiminde borçlanma gereğini makul düzeylerde tutarak kamu maliyesinin sürdürülebilirliği sağlanmaya çalışılacaktır ve kamu maliyesinde geçmiş yıllarda elde edilmiş kazanımlar da devam ettirilecektir. Buna uygun olarak, 2013'te GSYİH'nin yüzde 1'leri civarında gerçekleştiği tahmin edilen genel hükümet açıklarının 2016'da GSYİH'nin yüzde 0,5'ine düşeceği tahmin edilmektedir (KEP 2014-2016). Kamu maliyesindeki bu başarılı performans ve ekonomideki büyümenin sürdürülmesiyle genel hükümet borç stokunun GSYİH'a oranının, 2013'teki yüzde 35'lik seviyesinden 2016'da yüzde 30'a düşeceği öngörülmektedir (KEP 2014-2016).

Ayrıca mevcut üretim yapısının ithalata bağımlılığın azaltılması ve ekonominin inovasyon kapasitesinin artırılması yoluyla dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Bu alanlara yönelik yapısal politikalar, orta vadede ekonominin rekabet gücünü artırarak potansiyel büyüme oranının artmasına ve tasarruf-yatırım açığının azaltılmasına katkıda bulunacaktır. Bu yolla, Türkiye'nin dünyadaki konumunu yükseltecek ve halkın refahını arttıracak olan 10. Kalkınma Planı'nın uzun vadeli gelişme hedefine ulaşma yönünde önemli ilerleme sağlanacaktır

## 2.8. Genel Değerlendirme

Ülke Strateji Belgesinde de ifade edildiği gibi, *“Türkiye’ye katılım öncesi yardımın çok yıllı planlamayla sektöre yönelik eylemlerle ve aşamalı olarak sektör yaklaşımlarıyla hayata geçirilebilmesi için asgari koşullar çoğu sektörde bulunmaktadır; her sektör için öncü kuruluşla kurumsal düzenleme Türk etkilileriyle kararlaştırılmış, ilgili ulusal stratejilerin ve eylem planlarının durumu ortaya koyulmuş ve sektör çalışma grupları kurularak program yapma hazırlıkları için istişareler başlatılmıştır.”*

Ulusal stratejiler bakımından, ulusal sektör politikalarının ve stratejilerinin bulunmasının ve durumunun, bir sektör programının oluşturulmasına olanak tanımaktadır. 10. Kalkınma Planı, Türkiye'nin AB'ye katılım gündemi doğrultusunda bütün sektörler için genel hedef ve stratejiyi belirlemektedir. Ulusal İstihdam Stratejisi, Mesleki ve Teknik Eğitim Stratejisi ve Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi gibi ulusal stratejiler bulunmaktadır. Fakat sosyal içerme ve politika alt sektörü için, Toplum Tabanlı Sosyal Bakım Hizmetleri ve Milli Akıl Sağlığı Eylem Planı dışında bir strateji belgesi yoktur.

Sektörlerdeki kurumsal yapılanma ve kapasite bağlamında ÇSGB, eğitim, istihdam ve sosyal içerme alanlarında kapasite ve politika bakımından lider kuruluştur. İstihdam sektöründe Bakanlık politika belirleyici iken bağlı kuruluşları bu politikaların ana uygulayıcılarıdır. İŞKUR Aktif İşgücü Piyasası Programlarından sorumludur. SGK kayıtsız istihdamın üstesinden gelmekte kilit konumdaki kuruluştur. MYK, mesleki yeterliliğin kabulünde ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin uygulanmasında kilit kuruluştur. Eğitim sektöründe için MEB alt-lider kuruluştur. YÖK, yükseköğretimden ve üniversiteler arası eşgüdünden sorumludur. Sosyal içerme sektörü için ASPB alt-lider kuruluştur. Sağlık Bakanlığı, sosyal politikalar sektöründeki bir diğer kilit aktördür. Yukarıda bahsedilen bütün icracı bakanlıklar, ülke genelinde örgütlenen yerel teşkilatlarıyla merkezi kamu kurumlarıdır. Sektörde güçlü bir

sivil toplum katılımı bulunmaktadır, fakat kapsamlı katılım için uygun bir ortama ve kapasiteye ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla sektördeki kurumsal yapılanma, çok yıllık sektör programını uygulamak için uygundur.

Sektör eşgüdümü bağlamında hükümet kuruluşları arasında gerekli eşgüdüm mekanizmaları mevcuttur. Uluslararası finans kuruluşları ve donörlerin eşgüdüm için sorunlu kuruluş Hazine müsteşarlığı iken ÇSGB sektörel eşgüdümünden sorumludur.

Sektör bütçe analizleri bağlamında ana cracı bakanlıkların toplam bütçe miktarı genel sektör bütçesi için ana göstergedir. Buna ilave olarak, yerel idare ve Türkiye'deki Kalkınma Ajansları (KA'lar) ilgili sektörlerle katkıda bulunur. Hükümet harcamaları bağlamında sektör harcamalarının payı artmaktadır. Genel Orta Vadeli Harcama Çerçevesi yürürlüktedir ve hem siyasi hem de teknik düzeyde onaylanmıştır.

Sektörün izlenme sistemi bağlamında, Kamu Maliyesi ve Kontrol Kanunu yıllık stratejik planlar yoluyla performansa dayalı izleme sistemi tesis etmiştir. AB fonları için IPA'nın 1. Döneminde ayrıntılı bir izleme sistemi belirlenmiştir. Türkiye'nin sağlam bir kamu mali yönetim sistemi vardır. Sonuç olarak, çok yıllık sektörel program yaklaşımını benimsemek için sektör için istenen bütün kriterler eksiksiz olarak mevcuttur.

### 3. IPA sektör desteğinin amaçları

IPA fonları AB'ye katılım koşullarının geliştirilmesi amacıyla AB ve aday ülkeler arasında operasyonel bir ortaklık kurulmasında rol oynamaktadır. Pozitif öncel koşulluluklar şeklindeki bu koşullar, katılımdan önce aşılması gereken güçlükler ve engeller ile birlikte aday ülke ile AB arasında kilit alanlarda yakınsamaları ifade etmektedir. Bu süreç, aday ülkenin ulusal politikalarını müktesebat olarak bilinen AB standartları ile uyumlaştırması amacıyla özel bir çaba sarf etmesini gerektirmektedir.

SOP, 19. Fasal (Sosyal Politika ve İstihdam) ile Eğitim ve Kültür, Tüketicinin ve Sağlıkın Korunması, İşçilerin Serbest Dolaşımı gibi diğer ilgili fasıllar kapsamında AB müktesebatının Türkiye'de uyumlaştırılması ile doğrudan bağlantılıdır.

19. Fasal'a ilişkin tarama raporunda belirtildiği üzere, Türkiye "sosyal politika ve istihdam alanında müktesebatı kabul edebilecektir" ve "katılım sırasında müktesebatın uygulanmasında herhangi bir zorluk beklememektedir".<sup>24</sup> Bununla beraber, müktesebatın Türkiye'de tamamıyla uygulanabilmesi amacıyla AB ve Türkiye; kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, politikaların geliştirilmesi, düzenlemelerin getirilmesi ve sosyo-ekonomik tedbirlerin sunulmasında iyileştirmeye gidilmesi konularında fikir birliğine varmıştır.

Taslak Ülke Strateji Belgesi (2014-2020) müktesebatın uyumlaştırılması ile birlikte sosyo-ekonomik gelişim alanındaki zorlukların Avrupa 2020 stratejisi hedeflerine ulaşmak için gerekli reformları da içerdiğini ifade belirtmektedir:

- 20-64 yaş grubunun % 75'inin istihdam edilmesi
- Okul terk oranlarının % 10'unun altına indirilmesi
- 30-34 yaş grubunun en az % 40'ının yükseköğretimi tamamlaması
- AB çapında yoksulluk ve sosyal dışlanma yaşayan veya bu riski taşıyanların sayısının en az 20 milyon azaltılması

Bu sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla IPA sektör desteğinin nihai ve en genel amacı, taslak ÜSB'de de belirtildiği üzere daha içermeci bir toplum yaratmak amacıyla kişilere ve

<sup>24</sup> Tarama Raporu Türkiye, 19. Fasal – Sosyal Politika ve İstihdam, 4 Eylül 2006, s.2

kurumlara yatırım yapmaktır. Bu ise istihdam piyasasına ait sorunlara çözüm aranması, sosyal koruma ve sosyal içerme politikalarının etkinliğinin artırılması, insana yakışır işlerin geliştirilmesi, sosyal diyalogun güçlendirilmesi ile eğitim sisteminin kalitesinin ve tüm kişiler için eğitime erişimin iyileştirilmesi yoluyla mümkün olacaktır.

İKGSOP, AB müktesabatına uyumlaştırmada temel zorlukları gidermek ve AB 2020 hedefleri doğrultusunda ilerleme kaydetmek amacıyla olduğu kadar, diğer ilgili istihdam, eğitim ve sosyal politika sorunlarını gidermek amacıyla tasarlanmıştır. Programın tasarlanmasında istihdam, eğitim ve sosyal politika alanlarında geçmişte edinilen bilgi ve tecrübe dikkate alınmıştır.

Her şeyden önce, bu Sektörel Program hem makro düzeyde Türkiye ve AB arasındaki hem de ulusal düzeyde ilgili paydaşlar arasında geçen yoğun istişareler yoluyla ortaklık ilkesine tamamen bağlı kalarak tasarlanmıştır.

Yapılan teşhis, istihdam ve sosyal politika hizmetlerinde planlama ve hizmet sunumu bağlamında ülkenin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir. Bu amaçla programın üç alanında ulusal kurumların idari kapasitesini geliştirmeye yönelik tedbirler konmuştur: İstihdam alanında, daha iyi hizmet sunumu amacıyla politika yapma ve uygulama süreçlerinin desteklenmesi (Aktivite I.III). Eğitim alanında, eğitimin kalitesinin artırılması (Aktivite II.I) ve mesleki yeterlilik sistemi, HBÖ ve uyum yeteneğinin güçlendirilmesi (Aktivite II.III). Son olarak sosyal politika alanında, sosyal politika yapma ve uygulama kapasitesinin iyileştirilmesi (Activity III.I). Gerçekten de, IPA F'deki uygulama zorluklarının bir kısmı mevcut alanlarda ulusal düzeyde faaliyet yürüten politika yapma ve uygulama aktörlerinin zayıflığından kaynaklanmaktaydı. Bu program, IPA I kapsamında uygulama kurumlarının idari kapasitesinin güçlendirmek amacıyla İKG OP altında yürütülmüş olan çabaları devam ettirecektir.

Çalışma koşulları ile istihdamın biçimlendirilmesi konularında AB müktesabatı uyumlaştırmaya çalışmaları, ILO tarafından geliştirilen ve uluslararası düzeyde tanınmış "insana yakışır iş" kavramı altında gruplandırılmıştır. Bundan hareketle, bu program insana yakışır iş kavramını doğrudan ve kapsamlı bir şekilde geliştiren bir tedbir ortaya koyarak doğrudan çalışma koşullarına ilişkin engeller ve eksikler ile işgücü piyasasındaki kayıtdışılık üzerine eğilmektedir (Aktivite I.I). Bu çözüm yöntemi, çalışma kalitesinin iyileştirilmesine yönelik olarak gelecek yıllarda ortaya çıkabilecek engeller ve muhtemel değişikliklere karşı yeni düzenlemelere izin veren yenilikçi ve esnek bir yapıya sahiptir. Bu programın insana yakışır iş gündemi kapsamında kaydedeceği nihai ilerleme, müktesabat uyumlaştırılması önündeki kimi engellerin ortadan kaldırılmasına önemli bir katkı yapacaktır.

Bu program, AB 2020'nin birinci temel hedefi olan istihdama katılım oranların artırılmasına iki şekilde katkı yapacaktır. Bir taraftan, yukarıda değinildiği üzere, istihdam ve sosyal politika kurumlarının idari kapasitesini geliştirecek, diğer taraftan ise, işgücü piyasasında daha büyük zorluklar yaşayan grupların istihdam edebilirliklerini arttıran aktif tedbirleri destekleyecek (Aktivite I.II) ve herkesin kaliteli istihdama erişimini iyileştirecektir (Aktivite III.II dahilinde). Bu tedbirler AB 2020 hedeflerine katkı yaparken aynı zamanda müktesabat uyumlaştırmasına ilişkin bazı kilit sorunların üzerine eğilecektir. Bu tedbirlerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi, işgücü piyasasında doğrudan kadın istihdamını arttırmayı amaçlayan birkaç tür faaliyet ile bazı sosyal grupların işsizlik riskini azaltmaya yönelik mücadeleyi içermektedir.

Türkiye, bu SOP kapsamında eğitime devam oranları ve beceri düzeylerinin iyileştirilmesi (Aktivite II.II) yoluyla AB 2020 yeterlilik hedeflerine yönelik ilerlemeye katkıda bulunacağını öngörmektedir. Bu husus, program hazırlığı çalışmalarında tespit edilen düşük nitelikler ile işgücü piyasasında marjinalleşme ve yoksulluk riski arasındaki bağlantıya bağlı

olarak programın ana odaklarından birisi haline gelmiştir. Eğitim düzeyinin yükseltilmesi, gençlerin işgücü piyasasına dâhil edilmesi ve ne eğitimde ne istihdamda olan kişiler olgusu ile mücadelenin yanı sıra hayat boyu öğrenme kültürünün yaygınlaşması ve işçilerin uyum yeteneklerinin artırılması ile de bağlantılıdır.

SOP, Türkiye’de sosyal politikanın gelişmesinde bir kırılma noktası teşkil edecektir. SOP, uluslararası standartlara uyumlu şekilde hazırlanmış belgelerin resmettiği ve ülkenin malum zayıf yönü olan sosyal adaletsizlik ve marjinalleşme riski üzerine sıkı bir şekilde gidecektir. Bu şekilde, SOP Türkiye’de yoksulluk riskinin azaltılması için altyapı koşullarının oluşturulmasında stratejik bir role sahip olacak ve AB 2020 hedefi olan yoksulluğun azaltılması hedefinin gerçekleşmesine de katkıda bulunacaktır.

Herkes için hizmetlere erişimin iyileştirilmesine yönelik tedbir (Aktivite III.II) bu risklerin ortadan kaldırılmasına yoğunlaşacaktır. Aynı zamanda, program sosyal içermeyi güçlendirmek amacıyla tedbirler arasında sinerji yaratacaktır. Gerçekten de, istihdam edebilirliği arttırmak ve okula devam oranlarını arttırmak yoksulluk ve güvencesizlik riskinin bir nesilden diğerine marjinalleşmeye dönüşerek taşınması engellemek adına stratejik bir öneme sahiptir.

Bütün olarak, mevcut SOP müktesebat uyumlaştırması ve AB 2020 hedeflerine yönelik ilerlemenin artırılmasından oluşan kesişen hedeflerle tasarlanmıştır. Stratejinin temelinde planlama, politika yapma ve hedef gruplara yönelik aktif tedbirlerin uygulanmasından oluşan sistemin güçlendirilmesi için kurumsal kapasitenin oluşturulması yatmaktadır. Aktif tedbirler tanımlanmış sorunları ortadan kaldırmak için gereken değişiklikleri harekete geçirecek şekilde tasarlanmıştır. Uygulama safhasında; kamu kurumları, sosyal taraflar, akademik çevre ve diğer STK’lar dâhil Türkiye’de söz konusu alanlardaki ilerlemeye yoğunlaşmış kurumlar arasındaki bağı güçlendirmek amacıyla program uygulamasında ortakların çeşitlendirilmesi için özel bir çaba gösterilecektir.

AB müktesebatı uyumlaştırma süreci iki ayrı yaklaşım gerektirmektedir. Bir taraftan SOP, özellikle bazı ilgili alanlarda, ulusal stratejilerin hâlihazırdaki AB politikaları ile uyumunu destekleyen, ek kaynak ve yeni yöntemler sunan, AB deneyimlerinden ortak karşılıklı öğrenme elde eden ilave bir araç olacaktır. Diğer taraftan, yeni faaliyet alanlarının geliştirilmesini veya dağınık haldeki faaliyetlerin birleştirilmesini destekleyen, yenilik yaratan bir araç olacaktır.

Dolayısıyla program, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, aktif tedbirlerin hayata geçirilmesi, uygulama ortaklıklarının genişletilmesi, sosyal diyalogun ve sivil toplumun güçlendirilmesini içeren üç ayrı boyutta yer alan faaliyetleriyle ezber bozan bir yapıya sahip olacaktır.

Çözülmesi gereken sorunların boyutu ile kıyaslandığında SOP sınırlı kaynaklara sahiptir. Takip edilen strateji, ülkenin en az gelişmiş bölgelerinde programın etkisini maksimize etmeyi hedeflemektedir. Maalesef, bazı yerel topluluklar ve yerel sistemler Suriye krizine bağlı olarak ortaya çıkan olağanüstü meselelerle karşı karşıya kalmışlardır. Bununla birlikte, ülke genelinde ve SOP tarafından değinilen bazı alanlardaki sosyal problemler ülke çapında politikalar geliştirilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla, program bütün ülke sathındaki eylemleri destekleyecektir.

Benimsenen strateji (i) mevcut stratejilerle azami ölçüde sinerji oluşturmayı ve (ii) yeni eylem alanları yaratmayı temel almaktadır. Programın kaynaklarının sınırlı olması dolayısıyla, programdan beklenen mevcut ulusal hedeflere yönelik ilave etkide ve katkıda bulunmaktadır. Ayrıca yeni stratejilere ihtiyaç duyulan alanlarda ülkenin durumunu önemli ölçüde değiştirecek politika gelişimlerine yönelik ilk adım mahiyetinde bazı politika alanlarında yenilik yaratmak da programdan beklenen bir etkidir.

## 4. Programın operasyonel özellikleri

### 4.1. Coğrafi ve tematik yoğunlaşma

İBBS-II bölgeleri arasında, özellikle doğu ve batı bölgeleri arasında olmak üzere, belirgin düzeyde sosyo-ekonomik farklar bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu durum temel sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerinden hareketle ortaya konmaktadır.

Bölge	İBBS Sırası	Ortalama Eğitim Durumu (Yıl)	Ortalama Gelir (TL)	Ortalama Sağlık Harcaması (TL)	Ortalama İşsizlik Oranı (%)	Ortalama Yaşam Beklentisi (Yıl)	Ortalama Sağlık Harcaması (TL)	Ortalama Sağlık Harcaması (TL)
Türkiye	-	100	9.244	100		9.7	50.8	
TR10 (İstanbul)	1	27.2	13.865	18.4	24.3	11.2	52.2	
TR51 (Ankara)	2	8.6	12.259	6.6	27.6	10.2	49.5	
TR31 (İzmir)	3	6.6	11.443	5.3	23.6	15.4	55.9	
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	4	6.4	12.126	4.9	24.4	7.0	50.4	
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	5	4.0	10.122	3.7	23.0	7.9	57.2	
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	6	6.3	13.138	4.5	24.2	9.8	54.9	
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	7	3.5	8.668	3.7	20.0	6.9	56.2	
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	8	2.7	12.029	2.1	23.5	7.5	55.5	
TR62 (Adana, Mersin)	9	4.0	7.232	5.0	22.1	12.8	50.3	
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	10	2.1	8.954	2.2	20.6	6.0	47.4	
TR52 (Konya, Karaman)	11	2.3	7.118	3.0	17.9	4.7	48.6	
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	12	3.6	8.283	3.9	18.4	5.4	54.4	
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	13	1.3	8.536	1.3	21.3	7.4	55.8	
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	14	2.3	6.675	3.1	21.6	9.6	50.7	
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	15	2.7	6.762	3.6	18.0	6.5	50.7	
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	16	1.8	4.952	3.3	17.0	7.3	45.3	
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	17	2.4	6.652	3.4	22.4	6.8	51.1	
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir)	18	1.5	7.087	2.0	20.4	6.5	48.3	
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	19	0.7	6.594	1.0	17.4	6.4	46.5	
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	20	1.4	5.820	2.2	22.3	7.7	53.6	
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	21	2.6	5.904	4.0	19.0	12.2	45.9	
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	22	0.9	5.901	1.4	21.5	6.6	50.3	
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	23	2.0	4.282	4.4	14.3	17.5	37.9	
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	24	1.4	4.689	2.8	16.4	21.1	36.9	
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	25	0.7	4.001	1.5	15.2	6.7	58.3	
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	26	1.0	3.515	2.8	15.7	10.6	46.0	

Kaynak: TUIK verileri, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) (Taslak, Nisan 2014)

<sup>25</sup> Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi

<sup>26</sup> Gayrisafi Katma Değer

<sup>27</sup> İşgücüne Katılım Oranı

Kalkınma Bakanlığı tarafından 2011 yılında yürütülen Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) Çalışması, sosyo-ekonomik (demografi, istihdam, eğitim, sağlık), hizmetlere erişebilirlik, gelir, yaşam kalitesi, rekabetçilik ve yenilik alanlarından seçilen 61 değişkende Türkiye'nin mevcut idari yapılanmasına göre 81 ili incelemiştir.

IPA II fonlarının ekonomik, sosyal, bölgesel gelişme alanlarındaki etkisinin en yüksek düzeye çıkarılabilmesi için tematik ve coğrafi yoğunlaşma fevkalade önem taşımaktadır. Buna uygun olarak, İKGSOP, fonların belirli bir bölümünü öncelikli İBBS II bölgelerine ayırmaktadır.

Coğrafi yoğunlaşma yaklaşımı, temel ilke olarak kişi başı Gayrisafi Katma Değeri ulusal ortalamanın 75%'inin altında kalan 12 İBBS II bölgesini kapsamına almaktadır. Bu 12 bölge arasından, Bölgesel planlar ve Sektörel Operasyonel Programların öncelikleri arasında bütünlük ve tamamlayıcılık ilkesi ile bölgelerin hizmetme kapasiteleri dikkate alınarak, aşağıdaki dört bölgeye 2014-2016 döneminde fonların tahsisi bakımından öncelik verilmiştir:

- TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)
- TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)
- TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)
- TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)

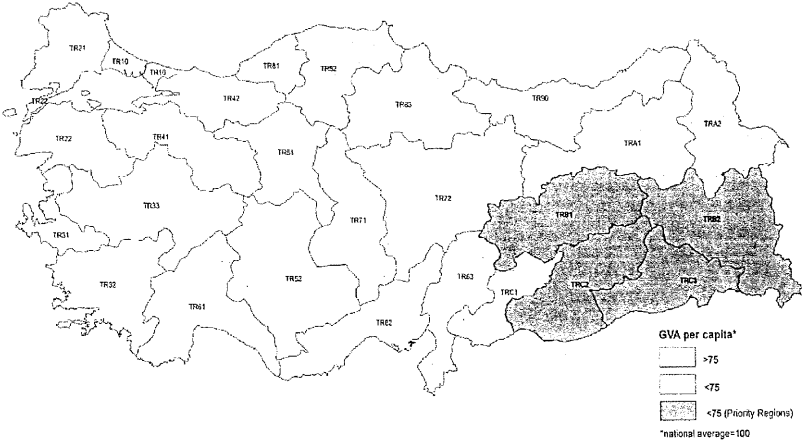
### GKD'si Ulusal Ortalamanın 75%'inin Altında Kalan İBBS II Bölgeleri ve Coğrafi Yoğunlaşma için Seçilmiş Öncelikli Bölgeler<sup>28</sup>

İBBS-II	İl(ler) (İBBS-II)
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
<b>TRB1</b>	<b>Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli</b>
<b>TRB2</b>	<b>Van, Muş, Bitlis, Hakkari</b>
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
<b>TRC2</b>	<b>Şanlıurfa, Diyarbakır</b>
<b>TRC3</b>	<b>Mardin, Batman, Şırnak, Siirt</b>

Kaynak: BGUS (Taslak, Mayıs 2014)

<sup>28</sup> GKD'si Ulusal Ortalamanın 75%'inin Altında Kalan Bölgeler (son üç yıl)

**Harita: İBSS II bölgelerine ait kişi başı Brüt Katma Değer (ulusal ortalamaya göre yüzde cinsinden, ulusal ortalama=100)**



İKGSOP fonlarının %15'i dört öncelikli bölgeye tahsis edilecek, %85'i ise tüm ülke çapında kullanılacaktır.

Ek olarak, kişi başı GKD'si ulusal ortalamanın %75'inin altında kalıp fon tahsisinde coğrafi yoğunlaşma bakımından önceliklendirilmeyen sekiz bölge aşağıdadır:

- TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)
- TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)
- TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)
- TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)
- TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)
- TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)
- TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)
- TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)

Bu bölgeler ve dört öncelikli bölge aşağıdaki yöntemlerle desteklenebilir:

- a. Bu bölgelerde hazırlanan projelere, operasyon çağrısı değerlendirme sürecinde ilave puanlar verilerek pozitif ayrımcılık uygulanması
- b. Hibe programlarında bu projelere daha yüksek eş-finansman oranı sağlanması

“Çevre” ve “rekabetçilik ve yenilik” alanlarında hazırlanan Sektörel Operasyonel Programlar da 2014-2016 döneminde coğrafi yoğunlaşma ilkesini benimsemektedir. IPA fonlarının daha görünür bir etki yaratması amacıyla bu Programlar da aynı öncelikli bölgeleri hedef alacaktır. Böylece, Programların farklı alanlardaki uygulamaları arasında sinerji oluşturulacaktır.

Coğrafi yoğunlaşma ilkesi, Teknik Yardım bileşeni dışında İKGSOP altındaki tüm aksiyon/aktivitelere uygulanacaktır. Ayrıca, coğrafi yoğunlaşma amacıyla fonların yalnızca belirli bir bölümü tahsis edilecektir.

Tablo 22: İKGSOP Aksiyonları ile AB2020 Tematik Hedefleri arasındaki ilişki<sup>29</sup>

İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri			İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri			İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri		İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri
	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri	İKGSOP Aksiyonlarının İçerik ve Tematik Hedefleri
1) araştırma, teknolojik gelişme ve inovasyonun güçlendirilmesi		○	○	○	●	●	○		○
2) bilgi ve iletişim teknolojilerinin erişim, kullanım ve kalite açılarından iyileştirilmesi			○	○	●	●	○	○	○
3) küçük ve orta düzey işletmeler ile tarım sektörü(AKKTF için), balıkçılık ve su ürünleri sektörlerinde rekabetçiliğinin artırılması				○	○	●			
4) tüm sektörlerde düşük karbon ekonomisine geçişin desteklenmesi	○								
5) iklim değişikliğine uyum, risk önleme ve risk yönetiminin desteklenmesi	○		○						
6) çevrenin korunması ve kaynak verimliliğinin desteklenmesi	○		○			○			
7) sürdürülebilir ulaşımın desteklenmesi ve kilit ulaşım ağı altyapılarındaki engellerin kaldırılması								○	
8) istihdamın artırılması ve işgücü hareketliliğinin desteklenmesi	●	●	●	●	●	●		○	●
9) sosyal içermenin desteklenmesi ve yoksullukla mücadele	●			○	○	●	●	●	
10) eğitim, beceriler ve hayat boyu öğrenme alanlarına yatırım yapılması	○	○	●	●	●	●	○	○	●
11) kurumsal kapasitenin ve etkin kamu yönetiminin güçlendirilmesi	○	●	●	○	●	●	●	●	●

○ Güçlü katkı ○ Orta düzey katkı

## 4.2. Programın diğer sektörlerdeki IPA II programları ile etkileşimi

İKSOP, demokrasi ve yönetim, hukukun üstünlüğü ve temel haklar, ulaştırma, enerji, çevre, rekabetçilik ve yenilik ile kırsal kalkınma alanlarına giren tüm programlar ile birlikte Ülke Strateji Belgesinde tanımlanan ortak amaca hizmet eder. Bu ortak amaç, üyelik kriterlerini karşılama noktasında mali yardımların en fazla ihtiyaç duyulan ve en faydalı olacağı kilit alanlara yönelik politikaların oluşturulması yoluyla AB'ye katılım yolunda Türkiye'nin desteklenmesi olarak ifade edilmektedir.

IPA II desteğinden en yüksek düzeyde faydalanabilmek için tamamlayıcılığın sağlanması ve IPA II altındaki farklı sektör programları arasında müdahale çakışmalarından kaçınılması, bütünlük ve verimliliği sağlamada son derece önemlidir.

Bu bağlamda İKSOP'un müdahale mantığı, özellikle sektörel ve bölgesel yatırım bakış açısını içeren eylemler olmak üzere, diğer SOP'ların ilgili eylemlerini destekleyerek işbirliği ve tamamlayıcılığın gerçekleştirilebileceğini öngörmektedir.

Yukarıda adı geçen tüm sektörler işgücü talebi yaratmakta ve vasıflı insan kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. İKSOP ise yalnızca istihdam ve eğitim faaliyetlerini desteklemekle kalmayıp aynı zamanda Türk toplumunun daha iyi etki yaratabileceği bir sosyal koruma sistemini de destekleyerek işgücünün arz yönlü politikalarını iyileştirmektedir.

Demokrasi ve yönetim ile hukukun üstünlüğü ve temel haklar sektörleri için İKSOP istihdam, eğitim, sosyal politika ve sosyal içerme alanlarında sivil toplumun gelişimi için tamamlayıcı faaliyetleri desteklemektedir.

Aşağıda görüleceği üzere, özellikle Rekabetçilik ve Yenilik ile Kırsal Kalkınma sektör programlarına konu olan alanlarda bu programların uygulamasına yardımcı olma, istihdam ve eğitim programları oluşturma potansiyeli mevcuttur. Bu kapsamda, adı geçen Operasyonel Programlar ve birbirleriyle etkileşime geçen ve gerek programlama ve gerekse uygulama dönemlerinde birbirlerini destekleyen Operasyonel Programlar arasında işbirliği mekanizmaları kurulacaktır.

Program Otoriteleri arasında resmi ve gayri resmi düzeyde kurulacak yakın işbirliği ve eşgüdüm aracılığıyla aksiyon ve aktivite düzeyinde tamamlayıcılık güçlendirilecektir. Program Otoritesi, ortak alanlarda ortak uygulama yöntemlerini tespit etmeye ve bağlantılı ihaleler yoluyla diğer programlar altındaki faaliyetlerle tamamlayıcılığı ve zamanlama uyumunu sağlamaya çaba gösterecektir.

İKSOP	Diğer sektör programları
<b>AKTİVİTE II – İnsana Yaraşır İşlerin Geliştirilmesi</b>	<b>Enerji:</b> <i>İş sağlığı ve güvenliği tedbirleri ile enerji yatırımlarında insana yaraşır iş kültürünün geliştirilmesi</i> <b>Ulaştırma:</b> <b>Aksiyon 1 – Sürdürülebilir ve Güvenli Ulaşım:</b> <i>İş sağlığı ve güvenliği tedbirleri ve insana yaraşır iş kültürünün geliştirilmesi</i> <i>Aktivite I.I'in bir parçası olabilir.</i> <b>Rekabetçilik ve Yenilik:</b> <b>Aksiyon 1 – Özel Sektör Gelişimi:</b> <i>Özel sektör altında desteklenen alt-sektörler ve bölgelerde insana yaraşır iş kültürünün geliştirilmesine ilişkin faaliyetler. Yatay bir tema olarak Rekabetçilik ve Yenilik Sektör Programı ile insana yaraşır</i>

İKGSOP	Diğer sektör programları
	<p><i>iş alanında işbirliği</i>  <b>Kırsal Kalkınma:</b>  <b>Daha sonra eklenecektir.</b></p>
<p><b>AKTİVİTE I.II</b>  <b>İstihdamın ve</b>  <b>İstihdam</b>  <b>Edilebilirliğin</b>  <b>Arttırılması</b></p>	<p><b>Enerji:</b>  <i>Enerji yatırımlarına yönelik insan kaynağının eğitilmesinde destek sağlanması</i>  <b>Ulaştırma:</b>  <i>Özellikle 1.1, 1.3, 2.2 Aktiviteleri altında olmak üzere tamamlayıcı eğitimsel beceri ve işgücü beceri gelişimi/girişimcilik faaliyetlerinin sağlanması</i>  <b>Rekabetçilik ve Yenilik:</b>  <i>Aksiyon 1 ve 2 altında girişimcilik programları ve iş kurma desteği sağlanması; kadın ve genç girişimciliğinin arttırılması</i>  <b>Kırsal Kalkınma:</b>  <i>Tarım ekonomisi sektörlerine yönelik insan kaynağının eğitilmesinde destek sağlanması</i></p>
<p><b>AKTİVİTE I.III –</b>  <b>Daha İyi</b>  <b>Hizmetler İçin</b>  <b>Politika Yapma ve</b>  <b>Uygulama</b>  <b>Süreçlerinin</b>  <b>Desteklenmesi</b></p>	<p><b>Rekabetçilik ve Yenilik:</b>  <b>A1: Private Sector Development: İKGSOP, Rekabetçilik ve Yenilik Sektörel OP'nin yatırım desteği sağladığı alanlarda sektörel bazı aktif işgücü piyasası politikalarını destekleyebilir.</b></p>
<p><b>AKTİVİTE II.II:</b>  <b>Herkes için</b>  <b>Eğitime Erişim</b>  <b>Sağlayarak</b>  <b>Eğitime Devam</b>  <b>Oranlarının ve</b>  <b>Becerilerin</b>  <b>Arttırılması</b></p>	<p><b>Rekabetçilik ve Yenilik:</b>  <i>Aktivite 1.2: Mesleki eğitim programlarının faaliyete geçirilmesi/Ar-Ge personeli eğitmek amacıyla bireysel destek sağlanması</i>  <i>Aktivite 1.1: Rekabetçilik ve Yenilik Sektörel OP tarafından desteklenen sektörler ve bölgelerde KOBİ'lerin uyum yeteneğinin arttırılmasına yönelik destekler</i>  <b>Kırsal Kalkınma:</b>  <b>Daha sonra eklenecektir.</b></p>
<p><b>AKTİVİTE III.II:</b>  <b>Dezavantajlı</b>  <b>Kişilerin Sosyal</b>  <b>Koruma</b>  <b>Hizmetleri ve</b>  <b>İstihdam</b>  <b>Piyasasına</b>  <b>Erişiminin</b>  <b>Kolaylaştırılması</b></p>	<p><b>Demokrasi ve Yönetişim, Hukukun Üstünlüğü ve Temel Haklar</b>  <i>Ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini önlemeyi amaçlayan faaliyetlerin desteklenmesi.</i>  <b>Ulaştırma</b>  <b>Aksiyon 3: Erişilebilir Ulaşım</b>  <i>Aktivite 3.2: Şehir içi ulaşımda, engelliler gibi dezavantajlı kişilerin hizmete erişimini arttırıcı yatırımlar oluşturulabilir.</i></p>

### 4.3. IPA II desteğinin sektördeki diğer donör kuruluşlarla tamamlayıcılığı

Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politika sektöründeki farklı bakanlıklar geçmiş dönemde uluslararası kuruluşlarla ortak projeler ve faaliyetler yürütmüştür.

Uluslararası kredilerin/hibelerin tahsisatı Türkiye adına **Hazine Müsteşarlığı** tarafından yapılmaktadır.

Türkiye’de faaliyet gösteren uluslararası finansal araçlar dahil uluslararası kuruluşlar aşığıdaki gibidir:

- Dünya Bankası
- Avrupa Yatırım Bankası
- Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
- İslami Kalkınma Bankası
- Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası
- Avrupa Yatırım Fonu
- Alman Kalkınma Bankası
- Fransız Kalkınma Ajansı
- BM (ILO, UNDP, UNICEF, WHO vb.)

15 Nisan 2014 tarihinde muhtemel işbirliği alanlarını belirlemek amacıyla yukarıda adı geçen kurumların bir kısmı (ILO, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Avrupa Yatırım Fonu, Dünya Bankası) ile istişare toplantısı düzenlenmiştir. Bu sürecin sonunda, uluslararası kuruluşlar ile işbirliği olası bir model olarak tüm aksiyonlar altına dâhil edilmiştir.

### 4.4. Fırsat eşitliği ve toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması

Bu yatay önceliğin başlıca amacı SOP’un tüm uygulama süreçlerinde (programlama, tasarım, uygulama, izleme ve değerlendirme) toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin dikkate alınmasının sağlamaktır.

SOP altındaki her üç aksiyon da – istihdam, eğitim, sosyal içermeye – fırsat eşitliğini temel ilke kabul etmektedir. Özellikle Sosyal İçermeye Aksiyonu altında belirtilen gruplar olmak üzere tüm Aksiyonlarda, fırsat eşitliğinden yararlanamayan grupların ihtiyaçları ve sıkıntılarının üzerine eğilme konusunda özel önem gösterilecektir.

Kadınlar ve erkeklerin ihtiyaçları ve sıkıntıları ile bu kişilere yönelik faaliyetlerin muhtemel etkileri göz önünde bulundurulacaktır. Özellikle Aktivite 1.2, 2.2 ve 3.2 altında doğrudan kadınları hedefleyen belirli faaliyetler uygulanacaktır. Tüm Aktivitelerde kadınların işgücü piyasasına erişirken maruz kaldıkları ayrımcılık ve bu konudaki önyargıların olumsuz etkilerini gidermek amaçlanmaktadır.

Ayrıca tüm aksiyonlar ve aktiviteler toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma ilkesini dikkate alacaktır. Program Otoritesi yakın izleme yoluyla ve faydalanıcılara yol göstererek kadınların ve erkeklerin aktivitelerden eşit ölçüde yararlanmasını amaçlayan tedbirler olacaktır.

Oluşturulan çıktı ve sonuç göstergeleri ile ifade edilebilen proje faaliyetlerinden faydalanan kadın sayısı ve yüzdelik oranı, kadınların eğitime, istihdama ve sosyal içermeye katılımına verilen önemin en büyük işaretlerinden biridir.

Program Otoritesinin fırsat eşitliği ilkesini etkin biçimde uygulayacak kapasiteye sahip olmasını temin etmek amacıyla aşağıdaki tedbirler alınacaktır:

- İKGSOP uygulamasının izleme ve raporlama sürecinde, izleme ve değerlendirme göstergeleri mümkün mertebe cinsiyet temelli incelenecektir.
- Fırsat eşitliği ilkesi proje, operasyon ve ilgili Aksiyon düzeylerinde izlenecek ve değerlendirilecektir.
- Fırsat eşitliği dahil olmak üzere yatay ilkelerin verimliliği ve etkisi tüm projelerde değerlendirilmesi, özel çalışmalar yürütülmesi.
- Program Otoritesi tarafından takip edilen proje formülasyonu, izleme vb. süreçlerde fırsat eşitliği ilkesi ve toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma kapsama alınacaktır.
- İKGSOP bağlamında fırsat eşitliği konusunda hedef gruplara eğitim sağlanması. Bu eğitimler Program Otoritesi, hedef gruplar, İzleme Komitesi üyeleri, sosyal taraflar, STK'lar, nihai faydalanıcılar gibi farklı düzeydeki katılımcıları hedef alacaktır.
- Türkiye ve AB üye devletlerinde söz konusu ilkelerin eksiksiz uygulandığını gösteren en iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi.
- Proje tekliflerinde fırsat eşitliğine yer verme biçimleri ve yollarına ilişkin faydalanıcılara danışmanlık sağlanması.
- Paydaşlar ile istişarelerde fırsat eşitliği ve toplumsal cinsiyet konularına eğilimesi.

#### 4.5. İklim ve sürdürülebilir kalkınma

İklim ve sürdürülebilir kalkınma İKGSOP altında yatay bir konu olarak ele alınacaktır. Buna ek olarak iklim değişikliği eylemlerinin ve sürdürülebilir kalkınmanın geliştirilebileceği belirli müdahale alanları bulunmaktadır:

- Aksiyon I altında:
  - Yeşil işlerin geliştirilmesinin desteklenmesi
  - İklim konusunda eğitimler, iklim konusunun eğitim müfredatı altında yatay bir konu olarak geliştirilmesi
- Aksiyon II altında:
  - KOBİ'lerin daha verimli enerji tüketimine uygun olarak yönetim tarzlarının modernleştirilmesi çerçevesinde KOBİ'lerin uyum yeteneklerine destek sağlanması
  - İstihdam piyasasında daha sürdürülebilir olabilmeleri amacıyla yeni kurulmuş KOBİ'lere destek sağlanması
  - Araştırma merkezleri, araştırmacılar ve KOBİ'lere iklim değişikliği hususunda destek sağlanması

#### 4.6. Program stratejisi - Aksiyonlar ve aktiviteler

SOP'un nihai hedefi Türkiye'nin Avrupa sosyal modeli yolundaki ilerlemesini ve ülkenin İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politika alanlarında AB müktesebatı ile uyumunu arttırmaktır. Ulusal makamlar ve AB tarafından paylaşılan teşhislere uygun olarak İKGSOP, Aksiyon olarak formüle edilmiş dört genel hedefe sahiptir:

1. İnsana yakışır işleri geliştirmek, istihdamı arttırmak, politika yapma ve uygulama süreçlerini güçlendirmek.
2. Sosyal ve ekonomik kalkınmayı destekleyen, istihdama hazırlayan, toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçları ölçüsünde eğitim almasına olanak tanıyan, esnek, şeffaf, yenilikçi ve kalite temelli bir eğitim sistemi kurmak.
3. İstihdam, sağlık ve sosyal koruma hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması ve kamu hizmetlerine erişimde engellerin ortadan kaldırılması yoluyla dezavantajlı kişilerin içerilmesi.
4. İKGSOP'un etkin uygulanması yoluyla Türkiye'yi Avrupa Sosyal Fonu yönetimine hazırlamak

Tanımlanmış problemlere yönelik uygun müdahale yöntemlerine doğru şekilde odaklanmak amacıyla hedefler; aşağıdaki tabloda da yer alan özel hedefler ve alt hedefler olarak detaylandırılmıştır.

Avrupa Sosyal Modeli hedefi ve AB müktesebatına uyum süreci Türkiye'nin önüne müdahale alanlarına göre iki farklı zorluk çıkarmaktadır. Bu durum bazı alanlarda benimsenmiş stratejiler kapsamında ilerlemeyi ifade ederken (Kısım 2'de gösterildiği gibi), bazı alanlarda yeni sorunlar varlığı ile yeni tedbirlerin uygulamaya konmasını, hizmet sunumunda yenilikçiliği, önceden tanımlanmamış alanlarda öncelik tanımlamaları gereğini kabul etmek anlamına gelmektedir.

Türkiye son yıllarda Avrupa Sosyal Modeli temelli kalkınmaya uyumlu olarak 10. Kalkınma Planı ve Ulusal İstihdam Stratejisi gibi ulusal hedeflerin benimsenmesinde ilerleme kaydetmiştir.

Bu program tabiatı gereği ülkenin gelişimine olumlu katkı yapacak çok sınırlı kaynaklara sahiptir. Bununla birlikte program altındaki başlıca ilerlemelerin nicel etkisinin istihdam, işsizlik oranları veya yoksulluk düzeyleri gibi büyük göstergeler üzerinden yeterli düzeyde ölçülmesi mümkün değildir.

Programın sonuçları, ulusal düzeyde tanımlanmış stratejiler ve nicel hedeflere konu olan bölgelerde Avrupa'daki en iyi uygulama örnekleriyle uyum sağlamak amacıyla hedeflerin ve nitel çabanın gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak olarak görülmelidir. Bu nedenle, bu bölgelerde, programın AB katılım hedeflerine paralel olarak ulusal stratejilerin uygulanmasını desteklemek amaçlı ilave bir araç olduğunun altı çizilmelidir.

**Türkiye'nin  
Avrupa Sosyal  
Modeli  
yolundaki  
ilerlemesinin  
ve ülkenin  
İstihdam,  
Eğitim ve  
Sosyal Politika  
alanlarında AB  
müktesebatı  
ile uyumunun  
arttırılması**

İnsana yakışır işlerin geliştirilmesi, istihdamın arttırılması, politika yapma ve uygulama süreçlerinin güçlendirilmesi

Sosyal ve ekonomik kalkınmayı destekleyen, istihdama hazırlayan toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçları ölçüsünde eğitim almasına imkan kılan, esnek, şeffaf, yenilikçi ve kalite temelli bir eğitim sisteminin kurulması

İstihdam, sağlık ve sosyal koruma hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması ve kamu hizmetlerine erişimde engellerin ortadan kaldırılması yoluyla dezavantajlı kişilerin içermesi

İKSOP'un etkin uygulanması yoluyla Türkiye'yi Avrupa Sosyal Fonu yönetimine hazırlamak

İnsana yakışır işlerin geliştirilmesi

İstihdamın ve istihdam edilebilirliğin arttırılması

İstihdam politikasının üretim ve uygulama süreçlerinin güçlendirilmesi

Herkes için eğitime erişim sağlayarak eğitime devam oranlarının ve becerilerin arttırılması

UYS'nin geliştirilmesi ile HBÖ ve uyum yeteneğinin arttırılması

Çalışma koşullarının iyileştirilmesi

Sosyal diyalogun geliştirilmesi

Çocuk işçiliği ile mücadele edilmesi

Kadınların, gençlerin ve dezavantajlı kişilerin istihdam edilebilirliğinin arttırılması

Girişimcilik programlarının desteklenmesi, teşvik ve diğer destek biçimlerinin oluşturulması

İstihdam alanında politika yapma, izleme ve değerlendirmenin iyileştirilmesi

Kamu ve özel sektör istihdam hizmetlerinin kalitesinin, verimliliğinin, işbirliğinin ve çeşitliliğinin arttırılması, STK'lar ve belediyeler dahil ilgili aktörlerin kapasitesinin arttırılması

Eğitimin kalitesinin arttırılması

Erken okul terklerinin ve okulu bırakma oranlarının azaltılması

Özel itina gösterilmesi gereken kişilerin her düzeyde eğitime erişimlerinin arttırılması

TYÇ ve UYS'nin geliştirilmesi ve uygulanması ile HBÖ strateji ve eylem planlarının desteklenmesi

İşçi, işveren ve işletmelerin uyum yeteneğinin arttırılması

Politika yapma, strateji planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme açılarından sosyal politika ve sosyal içermeye yönelik kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi

Sosyal içermenin geliştirilmesi ile tüm kişilerin istihdam, eğitim, sağlık, sosyal koruma hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesi

IPA ve gelecek dönem AB Yapısal Fonları uygulamalarına ilişkin işlevlerini yerine getirebilmeleri amacıyla Program Otoritesi, alt sorumlu kuruluşlar kurumlar ve faydalanıcıların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi

Programın etkisi diğer alanlarda farklı değerlendirilmelidir. SOP, müktesebat uyumu amacıyla, cylem gereken bazı bölgelerin görünürlüğünü arttıracak, ayrıca bilgi transferini teşvik edecek, yeniliği ve kurumsal kapasiteyi arttıracaktır. Kısacası, SOP bu alanlarda yeni stratejilerin uygulanması için koşulları iyileştirerek ve yakın gelecekte yeni kamu politikası alanlarını sağlamlaştırarak değişimin ana katalizörü haline gelecektir. İKGSOP, aşağıdaki hedefler yoluyla ulusal hedeflere ulaşılmasına katkıda bulunacaktır:

- Daha iyi çalışma koşullarının desteklenmesi
- Çocuk işçiliği ile mücadele edilmesi
- Kadınların, gençlerin ve engelli kişilerin istihdam edilebilirliğinin artırılması
- İstihdamın ve istihdam edilebilirliğin artırılması
- Öğretmen ve sınıf başına düşen öğrenci oranlarının iyileştirilmesi vb. yollarla eğitimin kalitesinin artırılması
- Erken okul terklerinin ve okulu bırakma oranlarının azaltılması
- TYÇ ve UYS'nin geliştirilmesi ve uygulanması ile HBÖ strateji ve eylem planlarının desteklenmesi
- Sosyal içermenin geliştirilmesi ve herkesin istihdam, eğitim, sağlık, sosyal koruma hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesi.

Daha fazla kalkınmayı beraberinde getirebilecek Avrupa Sosyal Modelinin kabulü ve müktesebatı uyumuna ilişkin olarak SOP bir dizi önemli alanda ulusal stratejilere güçlü ve yenilikçi bir itici güç vermektedir. Programın sınırlı kaynaklarından ötürü çoğunlukla yeniliği ve özendirme etkisini arttıracak alanlar aşağıdadır:

- Özellikle kayıtdışı istihdamla mücadele ile iş sağlığı ve güvenliğinin geliştirilmesi olmak üzere her alanda çalışma koşullarının iyileştirilmesi
- İstihdam alanında politika yapma, izleme ve değerlendirmenin iyileştirilmesi
- Kamu ve özel sektör istihdam hizmetlerinin kalitesinin, verimliliğinin, işbirliğinin ve çeşitliliğinin artırılması, STK'lar ve belediyeler dahil ilgili aktörlerin kapasitesinin artırılması
- Özel itina gösterilmesi gereken kişilerin her düzeyde eğitime erişimlerinin artırılması
- İşçi, işveren ve işletmelerin uyum yeteneğinin artırılması
- Politika yapma, strateji planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme açılarından sosyal politika ve sosyal içermeye yönelik kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi
- Sosyal içermenin geliştirilmesi ile tüm kişilerin istihdam, eğitim, sağlık, sosyal koruma hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesi

SOP'un etkileri programın iki ayrı rolünü dikkate alınarak ölçülmelidir. Birincisi programın ulusal düzeydeki hedeflere katkı rolü ikincisi ise bu hedeflerin kapsamına girmeyen öncelikli eylemlere yönelik yenilik rolüdür.

Türkiye gibi büyük bir ülkede görece küçük programların değişime etkilerini ölçmek oldukça zordur. Sunulacak göstergelere (bkz. Bölüm 4.6) ilişkin olarak yapılan seçim, ölçülebilir program etkilerini açıklama konusunda bazı seçenekler ortaya koymuştur.

Sonuç göstergelerine ilişkin olarak SOP aşağıdaki yöntemi izleyecektir:

- Çıktı göstergeleri için: sadece SOP müdahaleleri ile ulaşılabilecek hedeflerin koyulması,
- Sonuç göstergeleri için: SOP katkısıyla ulaşılabilecek programa-özel sonuç göstergelerinin belirlenmesi ancak bunlara ilişkin bir taahhütte bulunulmaması

### Aksiyon II: İstihdam

Bu aksiyon aşağıdaki faaliyetler yoluyla istihdam kalitesini arttırmayı amaçlamaktadır:

- İnsana yakışır işlerin desteklenmesi (Aktivite I.I);
- İstihdamın ve istihdam edilebilirliğin desteklenmesi (Aktivite I.II);
- Daha iyi hizmetler için politika yapma ve uygulama süreçlerini desteklemek (Aktivite I.III);
- AB müktesebatı ve politikaları ile uyum

### Aksiyon III: Eğitim

Bu aksiyon aşağıdaki faaliyetler yoluyla insan kaynaklarına yatırım yapmayı amaçlamaktadır:

- Eğitim ve öğretimin kalitesinin yükseltilmesi (Aktivite II.I) yoluyla özellikle KOBİ'lerde olmak üzere eğitim ve istihdam arasındaki bağın güçlendirilmesi
- Herkesin Eğitime Erişimi Sağlanarak Eğitim ve Beceri Düzeylerinin Arttırılması (Aktivite II.II)
- Ulusal Yeterlilikler Sisteminin güçlendirilmesi ve uyum yeteneğinin arttırılması & Hayat Boyu Öğrenmenin teşvik edilmesi (Aktivite II.III)
- AB müktesebatı ve politikalarıyla uyum

### Aksiyon IIII: Sosyal Politikalar ve Sosyal İçerme

This action aims at promoting social inclusion and combating poverty through:

- Kapsamlı sosyal politika ve içerme için altyapı kurmak amacıyla politika yapıcılarının ve hizmet sağlayıcıların kapasitelerinin geliştirilmesi. (Aktivite III.I)
- Dezavantajlı kişilerin sosyal koruma hizmetlerine ve iş gücü piyasasına erişimini kolaylaştırmak ve ayrımcılıkla, dışlanmayla ve yoksullukla mücadele (Aktivite III.II)
- AB müktesebatı ve politikaları ile uyum

### Aksiyon IV: Sektörel Operasyonel Programın Uygulanması için Teknik Yardım

- Program Otoritesi için Teknik Yardım (Aktivite IV.I)

#### 4.6.1. Aksiyon I: İstihdam

**Amaç:** Bu aksiyonun amacı istihdamın erişilebilir hale getirilmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, politika yapma ve uygulama süreçlerinin güçlendirilmesidir.

#### Özel Amaçlar:

- İnsana yakışır işlerin desteklenmesi (Aktivite I.I);
- İstihdamın ve istihdam edilebilirliğin desteklenmesi (Aktivite I.II);
- Daha iyi hizmetler için politika yapma ve uygulama süreçlerini desteklemek (Aktivite I.III);
- AB müktesebatı ve politikaları ile uyum

#### AB mevzuatı ve politikaları:

Bu aksiyon 19 no'lu Sosyal Politika ve İstihdam Fası altında kapsanan aşağıdaki konuları ele alacaktır:

- İş Kanunu
- İş Sağlığı ve Güvenliği
- İstihdam Politikası
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
- Sosyal Diyalog
- Avrupa Sosyal Fonu

19 no'lu Sosyal Politika ve İstihdam Fasına ilişkin müzakereler Türkiye iki açılış kriterini yerine getirmesinin ardından başlatılacaktır.

İki açılış kriterinden ilki Türkiye'nin özellikle örgütlenme, grev ve toplu sözleşme konularında sendikalara ilişkin AB standartları ve ILO anlaşmalarını kabulünü gerektirmektedir. Türkiye mevcut tüm kısıtlamaları kaldırmalı, kamu ve özel sektörü kapsayan yeni bir mevzuatı hayata geçirmelidir.<sup>30</sup>

19. Fası açılış kriterini karşılayabilmek için ulusal sendikal mevzuatın uyumlaştırılması konusunda atılacak ilave adımları belirlemek amacıyla Üst Düzey Çalışma Grubu (ÜDÇG) oluşturulmuştur.

ÜDÇG kapsamında Avrupa Komisyonu ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı temsilcileri, çalışma grubunun oluşturulması, çalışma takviminin belirlenmesi ve (daha önceden karara bağlanmış) aşağıdaki konuların AB standartları ve ILO anlaşmaları ile uyumlaştırılmasını şart koşmuştur.

- Sendikaların toplu görüşme ve toplu eylem yapmaları önünde önemli bir engel olarak görülen toplu görüşmede ikili baraj uygulaması
- Küçük işletmelerdeki sendika üyelerinin sendikal faaliyetler nedeniyle işten çıkarılmasına karşı sendika üyelerine koruma getirilmesi
- Kamu sektöründe pazarlık ve grev hakkı
- Devlet memurlarına yönelik işyeri düzeyinde sendikaların kurulması

Müzakereler için ikinci açılış kriteri ise 19. Fası kapsamında, müktesebatın aşama aşama kabulü ve uygulanmasına ilişkin bir eylem planı hazırlanması ve bunun Avrupa Komisyonuna

<sup>30</sup> Tarama Raporu: "Türkiye, özellikle örgütlenme, grev ve toplu sözleşme olmak üzere tüm sendikal hakları AB standartları ve ilgili ILO anlaşmalarına uygun olarak sağlamalıdır. Bu bağlamda, Türkiye mevcut tüm kısıtlamaları kaldırmalı, kamu ve özel sektörü kapsayan yeni bir mevzuatı hayata geçirmelidir."

sunulmasıdır. Eylem Planının yakın zamana ait tüm fikirleri dikkate alan nihai taslağı Nisan 2010'da Avrupa Komisyonuna teslim edilmiştir.

Müktesebata ek olarak, Türkiye'nin istihdam ve sosyal politika alanlarındaki politikasının AB ile uyumlaştırılması İstihdam ve Sosyal Politika Reform Programının (ESRP) hazırlanmasına da konu olacaktır. Bu belgenin 2014 yılında hayata geçmesi beklenmektedir. Dolayısıyla, İKGSOP, ESRP altındaki faaliyetlerin uygulanmasına da ayrıca destek sağlayacaktır.

### **Gerekeçe:**

Bu Aksiyon, Türk işgücü piyasasına üç müdahale alanı aracılığıyla odaklanmaktadır: (i) insana yaraşır işler, (ii) istihdam hizmetlerinin erişilebilirliği ve (iii) politika yapma ve uygulama süreçleri.

İnsana yaraşır iş kavramı kapsamında, Türk işgücü piyasasındaki temel zorluklar şunlardır: kayıtdışı istihdamın yüksek olması; ikili ve üçlü sosyal diyalogun eksikliği ve toplu pazarlık kapsamının düşük olması; yetersiz farkındalık ve yasal altyapı ile yaptırım ve izleme mekanizmaları; özellikle belli sektör ve mesleklerde olmak üzere iş sağlığı ve güvenliği koşullarının yetersizliği; çocuk işçiliği; çalışma koşullarına ilişkin güncel verilerin eksikliği; kamu kurumları, sosyal taraflar, STK'lar ve akademik çevreler arasında eşgüdüm eksikliği.

Özellikle kadınlar, gençler ve dezavantajlı kişiler olmak üzere düşük işgücüne katılım oranları, eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki bağı zayıflığı, yetersiz sayıda program ve hizmet sunumu, yetersiz kariyer rehberlik hizmetleri, işgücü piyasasının mekan ve cinsiyet temelli ayrışması, stajyerlik/çıraklık fırsatlarının yokluğu, yetersiz girişimcilik desteği müdahale gerektiren konulardır. Aktif işgücü piyasası politikalarının çeşitlendirilmesi ise yatay bir zorluktur.

Politika yapma süreçleri konusunda; araştırma, etki değerlendirmesi, veri ve/veya istatistik eksikliği kadar işgücü piyasası politikalarına yönelik eğitimli insan kaynaklarının eksikliği, istihdam politikaları uygulamalarını destekleyecek izleme ve değerlendirme mekanizmalarının yokluğu ile politika yapma ve uygulama süreçlerinde kurumsal kapasite ve sosyal tarafların katılım düzeyinin yetersizliği öne çıkan zorluklardır. Bununla birlikte politika uygulamalarına ilişkin olarak, farklı grupların/kişilerin ihtiyaçlarına uygun hale getirilmiş belirli istihdam hizmetlerinin eksikliği, potansiyel hizmet sağlayıcıları (STK'lar, belediyeler, özel istihdam büroları, vb.) ile eşgüdüm eksikliği ve bu hizmet sağlayıcılarının kapasitelerinin yetersizliği ortaya çıkan zorluklardır.

### **Tanım:**

Bu aksiyon altındaki ilk aktivite farkındalık artırma, sosyal diyalog mekanizmalarının oluşturulması, mesleki rehberlik ve danışmanlık, işçi ve işveren eğitimleri, çocuk işçiliği ile mücadele, iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının uygulanmasının desteklenmesi; kayıtlı istihdamın artırılması, ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarının kapasitelerinin artırılması ve bu kuruluşlar arasındaki eşgüdüm yollarıyla insana yaraşır işlerin desteklenmesini amaçlamaktadır.

İkinci aktivite kadınların, gençlerin ve dezavantajlı kişilerin istihdamının ve istihdam edebilirliğinin artırılmasına odaklanmaktadır. Ne eğitimde ne istihdamda olan kişilerin işgücü piyasasına dâhil edilmesi, aktif işgücü piyasası tedbirlerinin çeşitlendirilmesi ve bakım hizmetlerine erişimin güçlendirilmesi ana odak noktaları olacaktır.

Son aktivite ise işgücü piyasası aktörleri ve hizmet sağlayıcıları için kurumsal kapasite artırma yoluyla politika yapma, uygulama, izleme ve değerlendirme süreçlerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Özel sektör ve akademik çevre ile işbirliğine öncelik verilecektir.

Bu aksiyon altındaki operasyonların tasarlanması sırasında, daha önce bu alanda AB yardımları veya farklı dönörler aracılığıyla yapılmış faaliyetler kesin surette dikkate alınacaktır.

Genel bir hüküm olarak, İKGSOP'un uygulanmasında uluslararası kuruluşlar ile işbirliği kurulması öngörülmektedir. Buna ek olarak, finansal mühendislik araçları içeren bir operasyona ilişkin harcamalar da finanse edilebilir.

#### 4.6.1.1. Aktivite 1.1: İnsana Yakınsır İşlerin Geliştirilmesi

##### **Özel amaçlar:**

Bu aktivitenin amacı, Türk işgücü piyasasında insana yakınsır iş kültürünü geliştiren bir bakış açısıyla yasal ve kurumsal çerçevenin yanı sıra mevzuatın uygulanmasını geliştirerek daha makul ve cazip bir işgücü piyasası oluşturmaktır. Bu aktivite yoluyla güvencesiz işler olarak ifade edilen emniyetsiz, kayıtdışı, tehlikeli, elverişsiz, düşük ücretli işlerde çalışan kişi sayısının azaltılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda özel amaçlar aşağıdaki gibidir:

- Çalışma koşullarının iyileştirilmesi
- Sosyal diyalogun güçlendirilmesi
- Çocuk işçiliğiyle mücadele

##### **Gerekece:**

Bölüm 1.2'de belirtildiği üzere, son dönemdeki ilerlemelere rağmen kayıtdışı istihdam hala yüksek seviyededir. İş kazaları ve meslek hastalıkları özellikle belli sektörlerde ve düşük eğitim seviyesine sahip çalışanlar arasında hala yaygındır. Çalışan çocuk sayısı (6-14 yaş arası) artmıştır.<sup>31</sup> Sosyal diyalog mekanizmaları etkili bir şekilde çalışmamaktadır ve sendikal haklar tam olarak yürürlükte değildir. Sendikalaşma oranı ve toplu sözleşmelerden faydalanan işçi sayısı düşüktür.

İnsana yakınsır iş kavramı kapsamında, bu aktivitenin eğileceği konular aşağıdadır:

- Kayıtdışı istihdam
- Çocuk işçiliği
- Sosyal diyalog
- İş sağlığı ve güvenliği
- Çalışma koşulları (özellikle yıllık izin, çalışma süreleri, doğum izni, kıdem tazminatı, yardımlar ve tazminatlar, vb. hususlarda iş kanununa uygunluk)

Ücretsiz aile işçiliği, ev işleri, evde çalışma, tarım işleri, alt yüklenici işleri, çocuk işçiliği, vb. konulara özel önem verilecektir.

Kadınlar kayıtdışılıktan ve insana yakınsır olmayan işlerde çalışmaktan daha fazla olumsuz etkilenmektedir. Faaliyetlerin uygulanmasında toplumsal cinsiyet boyutu ve eşitlik ilkesi dikkate alınacaktır.

Politika yapma ve uygulama alanında, çalışma koşullarına ilişkin güncel verinin bulunmaması ve ilgili aktörlerin çalışmalarının eşgüdümünü sağlayacak bir eşgüdüm mekanizmasının eksikliği ilave zorlukları beraberinde getirmektedir.

Daha makul ve cazip bir işgücü piyasası yaratacak uygun faaliyetlerin uygulanması için kilit unsur insana yakınsır işlere ilişkin asgari standartları belirlemektir. Mayıs 2014'te (Soma – Manisa) bir kömür madeninde gerçekleşen trajik kaza, iş sağlığı güvenliğine ilişkin mevzuat uygulamasının ve bu alana ait istatistiklerin güvenilirliği hakkında endişeleri tekrar gündeme

<sup>31</sup> TUIK, Kurumsal olmayan nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre işgücü durumu, 2006 -2012

getirmiştir. Mevzuatın içeriğinin ve uygulamasının iyileştirilmesi için daha fazla çaba sarf edilmesi ve ilgili aktörlerin bu alanı sahiplenmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca, ilgili alanlarda daha önce yürütülmüş faaliyetlere ilişkin takip ve değerlendirme çalışmalarının yapılması uygulamaların edinilen deneyimler temelinde yükselmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Kamu kurumları, STK'lar, akademik çevre ve sosyal taraflar arasında ve işyerlerinde, eğitim ve farkındalık artırma faaliyetleri yoluyla ve AB müktesebatı ile uyumlu bir mevzuatın hayata geçirilerek uygulanması ile insana yakışır iş kültürüne ilişkin daha iyi bir anlayış ve uygulamanın temellerinin atılması beklenmektedir.

### **Tanım ve uygun müdahaleler:**

Bu aktivite güvencesiz işlerle mücadele etmeyi (özellikle kadınlar, gençler ve dezavantajlı kişiler için) ve Türkiye'de insana yakışır işleri geliştirmeyi amaçlamaktadır. İlgili mevzuatın uygulamasının ve kurumsal kapasitenin desteklenmesi ile Türk işgücü piyasasında insana yakışır iş kültürünün oluşmasına katkı verilmesi beklenmektedir. Bunların bir tamamlayıcısı olarak, sosyal taraflar, kamu ve özel sektör ile STK'ların insana yakışır işlere yönelik faaliyetlerinin eşgüdümlemesi konusunda desteklenmesi yoluyla süreçte daha fazla aktörün yer alması ve bunun bir çarpan etkisi yaratması sağlanacaktır.

Bu amaçla Aktivite, politika yapıcılar ile ilgili kamu kurumlarındaki uygulayıcıları ve genel olarak işgücünü hedefleyen eğitim ve farkındalık artırma faaliyetlerinden oluşacaktır. Ayrıca kamu kurumları, STK'lar, akademik çevre ve sosyal tarafların dâhil olduğu çok taraflı ve katılımcı bir danışma ve takip mekanizmasının kurulması da planlanmaktadır. Aktivite altında, AB politikaları (müktesebat ve ESRP dahil), yasal süreçler, uygulama ve takip alanlarında sürekli teknik ve tematik destek sağlanacaktır. Aktivite ayrıca yerel düzeyde de kapasite geliştirme, farkındalık artırma, ortaklık ve takip mekanizmaları faaliyetlerini destekleyebilir.

Bu aktivite, kayıtdışı istihdam ile mücadele, sosyal diyalog, KOBİ'ler için iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri ve modelleri, çocuk işçiliği ile mücadelede araçlar ve yöntemler, iş sağlığı güvenliği uzmanları için rehberler ve 19. Fasal'a yönelik Üst Düzey Çalışma Grubu çalışmaları alanlarında geçmiş dönemdeki IPA desteğini sürdürecektir.

Teknik yardım faaliyetleri, eşleştirme anlaşmaları, hibeler, mal alımı sözleşmeleri, finansal mühendislik araçlarının geliştirilmesi ile uluslararası örgütlerle işbirliği bu Aktivite altında kullanılabilir yöntemlerdir.

Genel olarak işgücü ve özelde insana yakışır işler alanındaki küresel olarak kabul edilmiş konumuna bağlı olarak Uluslararası Çalışma Örgütüne (ILO) yönelik bir doğrudan hibe öncelikli seçenek olarak değerlendirilmektedir. Çok sayıda kurum ve ortak arasında işbirliği ve eşgüdüm gerektiren Aktivitenin ILO tarafından koordine edilebileceği öngörülmektedir. Bu seçeneğin mümkün olmaması durumunda ilgili faaliyetler ayrı ayrı veya ileriki aşamalarda belirlenecek bir başka kurumun eşgüdümü altında yürütülebilecektir.

Finansal mühendislik araçları bağlamında ise, KOBİ'leri ve kamu kurumlarını desteklemek amacıyla uluslararası mali kuruluşlar ile muhtemel bir işbirliği öngörülmektedir.

Bu Aktivite altında yürütülebilecek uygun müdahaleler şunlardır:

- Hukuk ve politika belgelerinin hazırlık/ güncelleme/ geliştirme/ uygulama süreçlerine katkıda bulunmak;
- İnsana yakışır işe ilişkin saha çalışmaları, akademik araştırmalar ve analizler, ilgili alanlarda daha önceden uygulanmış faaliyetlerin takibi ve değerlendirilmesi;
- İşyerleri/KOBİ'lerde insana yakışır işlerin geliştirilmesi;

- Aktivite kapsamına giren ilgili alanlarda mevzuatın iyileştirilmesi (İş Kanunu, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, sosyal diyalog, toplumsal cinsiyet eşitliği vb.);
- Politika yapma, uygulama, yasal çerçeve vb. konularında kamu kurumları, özel sektör, sosyal taraflar ve sivil topluma yönelik eğitimler;
- Yerel/ulusal düzeyde insana yakışır işlerin geliştirilmesi amacıyla sosyal diyalog mekanizmalarının ve faaliyetlerinin desteklenmesi;
- Sosyal diyalogun ve sendikal hakların desteklenmesi;
- Çocuk işçiliği, iş sağlığı ve güvenliği ve kayıtdışı istihdam konularına özel önem vererek ilgili teftiş/ denetim/ rehberlik kapasitelerinin güçlendirilmesi;
- Kayıtdışı istihdam, çocuk işçiliği ve güvencesiz işler vb. ile mücadele tedbirleri;
- İnsana yakışır işlerin önemi, içeriği ve yasal boyutuna ilişkin farkındalık artırma faaliyetleri;
- Ulusal mevzuatın AB müktesabı ve politikaları ile karşılaştırılması ve uyumlaştırılması ile uygulamanın desteklenmesi.

### **Seçim kriterleri:**

- Müdahale ile insana yakışır işler kavramı arasında bağlantı
- Tüm düzeylerde kurumsal işbirliği ve eşgüdümün sağlanmasına yönelik tedbirler
- Bölgesel, sektörel, ikili ve üçlü sosyal diyaloga ilişkin özel tedbirler
- ILO normları, uluslararası çalışma standartları ve AB müktesabatına atıf
- Diğer sektörel operasyonel programlar ile tamamlayıcılık
- Eğitim ve sosyal politika sektörleri ile bağlantı
- İşçi ve işverenlerin sendikalaşmasına yönelik katkı
- İnsana yakışır iş kavramı ve unsurlarına ilişkin farkındalık artırma
- Yeşil işlerin geliştirilmesi ve desteklenmesi
- Önerilen müdahalenin yenilikçi olması
- İKGSOP göstergelerine doğrudan atıf
- Önerilen müdahalenin sürdürülebilir olması

### **Nihai faydalanıcılar:**

- ÇSGB
  - SGK
  - İŞKUR
- MEB
- Sağlık Bakanlığı
- TÜİK
- Üniversiteler
- Belediyeler ve Türkiye Belediyeler Birliği (TBB)
- Sosyal Taraflar
- TOBB, TESK
- KOBİ'ler ve KOSGEB
- STK'lar
- Diğer ilgili aktörler

**Tablo 23: Aktivite I.I. İzleme Göstergeleri**

Gösterge Kategorisi	Gösterge Tanımı	Kısa Dönem (2017)	Uzun Dönem (2021)	Sonuç Göstergeleri
Hedef gruplara yönelik hizmet ve eğitimler	İşçiler	0	15.000	<ul style="list-style-type: none"> <li>İnsana yakışır işlere ilişkin faaliyetlerde yer alıp İŞKUR veya SGK'da kayıt olan katılımcı oranı</li> <li>SOP kapsamında erişilen KOBİ'lerde gerçekleşen iş kazalarındaki azalma oranı.</li> <li>Tespit edilen çalışan çocuk sayısı</li> <li>"İnsana yakışır işlere" ilişkin bir izleme/takip mekanizmasının kurulması ve işler hale getirilmesi</li> </ul>
	Sendika üyeleri	0	5.000	
	En riskli sektörlerdeki işçiler	0	5.000	
	İşsizler	0	5.000	
	İşverenler	0	5.000	
Kurumsal kapasite geliştirme	İlgili kurumlardan eğitimler katılan kişi sayısı (iş müfettişleri ve ÇSGB'nin iş sağlığı ve güvenliği uzmanları dâhil)	0	1.500	<ul style="list-style-type: none"> <li>SOP kapsamında erişilen KOBİ'lerde gerçekleşen iş kazalarındaki azalma oranı.</li> <li>Tespit edilen çalışan çocuk sayısı</li> <li>"İnsana yakışır işlere" ilişkin bir izleme/takip mekanizmasının kurulması ve işler hale getirilmesi</li> </ul>
	Çalışma koşullarının iyileştirilmesi, sosyal diyalog mekanizmaları, kayıtlı istihdam, çocuk işçiliğiyle mücadele alanlarında desteklenen sosyal taraf/STK/yerel aktör/KOBİ sayısı	0	100	
Farkındalık artırma	Farkındalık artırma faaliyetleri ile erişilen kişi sayısı	0	50.000	<ul style="list-style-type: none"> <li>Tespit edilen çalışan çocuk sayısı</li> <li>"İnsana yakışır işlere" ilişkin bir izleme/takip mekanizmasının kurulması ve işler hale getirilmesi</li> </ul>
Bilimsel ve Teknik Çalışmalar	Araştırmalar, Saha Çalışmaları, Raporlar, Etki Değerlendirme/İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları	0	5	
	Müktesebata İlişkin Karşılaştırma/Uygunluk Tabloları	0	2	
Eşgüdüm ve işbirliği mekanizmaları	İlgili aktörlerin katıldığı çalıştay, konferans, seminerler; eşleştirme anlaşmaları, uluslararası anlaşmalar, vb.	0	50	<ul style="list-style-type: none"> <li>Tespit edilen çalışan çocuk sayısı</li> <li>"İnsana yakışır işlere" ilişkin bir izleme/takip mekanizmasının kurulması ve işler hale getirilmesi</li> </ul>
	Ortak Veritabanı ve İzleme Bilgi Sistemi (İnsana Yakışır İşler için)	0	1	

#### 4.6.1.2. Aktivite 1.1: İstihdamın ve İstihdam Edilebilirliğin Teşvik Edilmesi

##### Özel Amaçlar:

Bu faaliyetin amacı, Aktif İşgücü Piyasası Programları (AİPP) ve diğer politika tedbirlerini uygulayarak, kadınlar, gençler ve özel politikalara ihtiyaç duyan diğer kişiler başta olmak üzere istihdam ve istihdam edilebilirliği arttırmaktır. Bu kişilerin istihdam erişiminin artırılması için girişim programlarının desteklenmesi dâhil çeşitli faaliyetler desteklenecektir. Bu kapsamda özel amaçlar aşağıdaki gibidir:

- Kadınların, gençlerin ve dezavantajlı kişilerin istihdam edilebilirliğini arttırmak
- Girişimcilik programlarını, teşvik mekanizmalarını ve diğer biçimlerde olabilecek destekleri sağlamak

##### Gerekeç:

Kadın ve gençlerin istihdam az katılmasından kaynaklanan İstihdam Katılım Oranının düşük olması Türkiye işgücü piyasasının temel sorunlarından biridir. Erkeklerin istihdama katılımı açısından Türkiye'nin AB ortalaması ile büyük bir farkı bulunmamaktadır. Bununla beraber kadınların istihdama katılımı açısından ise AB ülkeleri arasında son sırada yer almaktadır. Kadınların istihdam katılımları önündeki temel engeller kadınların bakım yükümlülükleri, mesleki beceri noksanlıkları ve kadınlara yönelik ayrımcılıktır.

<sup>32</sup> İKGSOP'un sonuç göstergeleri 2014-2020 dönemi için bu programın katkı sağlaması beklenen hedefleri tanımlamaktadır. Katılım öncesi Mafi Yardım'ın sınırlı miktarı göz önüne alındığında, bu sonuçlara yalnızca İKGSOP faaliyetleri ile ulaşılması mümkün görünmemektedir. Bu nedenle, sonuç göstergeleri Ülke Strateji Belgesi düzeyinde takip edilecektir.

İşgücü piyasasındaki diğer bir önemli sorun ise, genç işsizliğin genel işsizlik oranlarından iki kat fazla olmasıdır. Her ne kadar genç işsizliği bakımından Türkiye AB ortalamalarında daha iyi bir durumda olsa bile, gençlerin istihdam düşük katılımı da dikkate alındığında bu konu özellikle dikkat edilmesi gereken konular arasında yer almaktadır. Genç istihdamı konusundaki temel engeller arasında eğitim ile işgücü piyasası arasında, zayıf bir bağlantının olması; beceri ve mesleki yeterlilikler konusundaki noksanlıklar nedeni ile gençlerin istihdam edilebilirliklerinin düşük olması; yetersiz kariyer rehberlik hizmetleri; yetersiz çıraklık ve işbaşı eğitim imkânları; girişimcilik kurslarının sayısının yetersiz olması ve finansmana erişimin zor olması yer almaktadır. Çoğu genç bu nedenle NEET olarak adlandırılan ne istihdamda ne eğitimde ne de çıraklık veya iş başı kursunda yer alan grupta değerlendirilmektedir. Bu durumdan bölüm 1.2 de aktarıldığı üzere özellikle genç kadınlar etkilenmektedir. Bu grup için özel aktivasyon politikaları gerekmektedir.

Bölüm 1.2 de anlatılan dezavantajlı kişilerin istihdamı işgücü piyasası açısından diğer bir sorunu oluşturmaktadır. Güvenilir veri eksikliğine rağmen, özel politika gerektiren kişilerin istihdama erişimin sorunlu olduğu açıktır. Bu kişilere yönelik sağlanmakta olan program ve hizmetler istenen düzeyde değildir ve genel olarak bunların istihdam katılımı düşük seviyelerdedir.

Dezavantajlı kişilerin işsizlik oranlarının ortalamanın üstünde olmasının temel nedeni bu kişilerin mesleki becerilerini geliştirebilecekleri imkânlarla erişiminin sınırlı olması bu nedenle de işgücü piyasasının dışında kalmalarıdır. Bu noktadaki sorunlar, ne istihdamda ne de eğitimde olan kişileri hedefleyen özel politikaların mevcut veya yeterli olmaması; hizmetlere erişim konusunda yeterli farkındalığın olmaması ve yerleşik önyargılardır.

### **Tanım ve Uygun Faaliyetler:**

Bu faaliyet kadınların, gençlerin ve istihdamı en zor olan gruplar dâhil olmak üzere dezavantajlı kişilerin istihdamını arttırmayı amaçlamaktadır. Bu amacın yerine getirilmesinde, eğitim, danışmanlık ve rehberlik dâhil olmak üzere AİP'leri, iş yaratma / işyeri açma, girişimcilik gibi her türlü araç ve faaliyetten faydalanılabilecektir. Bu faaliyetler farkındalık yaratma ve kamuoyu kampanyaları ile desteklenecektir.

Bu maksatla teknik yardım, eşleştirme, hibe, mal alımı sözleşmeleri; uluslararası kuruluşlarla işbirlikleri ve finansal mühendislik araçlarının geliştirilmesi kullanılabilecek yöntemlerdir.

İstihdamın girişimcilik yolu ile hızlandırılması amacı ile iş kurma modelleri; yeni kurulmuş KOBİ işletmelerinin sürekliliğini sağlamak üzere destek programları ve kadın, genç ile özel politika gerektiren gruplara yönelik özel kredi mekanizmaları oluşturmak için uluslararası finansal kuruluşlar ile işbirliklerine gidilmesi bu başlık altında mümkündür.

Bu faaliyet aynı zamanda, Türk işletmelerinin / ortakların AB İstihdam ve Sosyal Yenilikçilik Topluluk Programına (EASI) katılımını da desteklenmesine imkân tanımaktadır.

Bu faaliyet bir önceki IPA döneminde genç girişimciliği, kadın istihdamı için yönlendirme ağı, girişimciliğin geliştirilmesi için finansal mühendislik araçlarının kullanılması ve AİP'leri alanında elde edilen derslerin üzerine inşa edilecektir.

Bu faaliyet altında uygun görülen müdahaleler alttaki gibi olabilecektir;

- Becerilerin geliştirilmesi, mesleki yeterlilikler, kadın, genç ve dezavantajlı kişilerin istihdamının desteklenmesi faaliyetleri
- Girişimcilik programlarının geliştirilmesi ve uygulanması, iş kulüpleri, iş eşleştirme ve aracılık mekanizmaları vb. ve özellikle kadınlar, gençler ve dezavantajlılar için finansal erişimin kolaylaştırılması
- Ebeveynlerin çocuk, yaşlı ve engelli bakım hizmetlerine erişiminin desteklenmesi

- Çocuk, yaşlı ve engelli kurumsal bakım hizmetlerinin geliştirilmesi / iyileştirilmesi
- Mesleki rehberlik ve danışmanlık, iş arama destekleri, iş kulüpleri, mesleki eğitim kursları, staj ve işbaşı eğitimi gibi bütünlük hizmetlerin sağlanması
- Kadın, genç ve dezavantajlı kişilerin istihdamına engel teşkil eden önyargılar ve ayrımcılık karşısında farkındalık yaratma faaliyetlerinin desteklenmesi
- Kişiyi / gruplara özel AİPP'lerin tasarlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinin desteklenmesi
- Gençlik garanti modelleri tarzındaki müdahalelerin ve toplum yararına çalışma programlarının desteklenmesi
- Üniversitelerde kariyer rehberliği merkezlerinin ve belediyelerde İŞKUR temas noktalarının kurulmasının ve eşgüdümünün desteklenmesi
- Uluslararası örgütler dâhil işgücü piyasası aktörleri arasındaki işbirliğinin ve eşgüdümünün desteklenmesi
- Ulusal mevzuat ile AB mevzuatı arasındaki karşılaştırma – uyumlaştırma çalışmalarının ve uygulamanın desteklenmesi

### **Seçim Kriterleri:**

- Müdahale ile İstihdama Katılım Oranı / Kadın, genç, dezavantajlı istihdam oranı arasındaki bağlantı
- Diğer sektör programlarında uygulanmakta olan girişimcilik programlarının nasıl dikkat alındığının gösterilmesi
- Proje içeriğinin hedef grupların özgün ihtiyaç ve özellikleri dikkat alınarak nasıl geliştirildiğinin gösterilmesi
- İstihdam alanındaki diğer politika ve fonlarla tamamlayıcılık
- Mesleki eğitimler alanında İŞKUR, MEB ve MYK düzenlemeleri ile uyumluluk
- Yeşil işlerin geliştirilmesi ve desteklenmesi
- Söz konusu müdahalelerin yenilikçi karakterleri
- İKGSOP belgesi göstergeleri ile doğrudan bağlantılar
- Söz konusu müdahalenin sürdürülebilirliği

### **Nihai Faydalanıcılar:**

- ÇSGB
  - SGK
  - İŞKUR
  - MYK
- ASPB
- Kalkınma Bakanlığı ve Ajansları
- MEB
- Gençlik ve Spor Bakanlığı
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Ulaştırma, Denizcilik ve İletişim Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- KOSGEB ve KOBİ'ler
- TÜBİTAK
- TÜİK
- Türkiye Belediyeler Birliği
- Üniversiteler ve YÖK

- Özel İstihdam Büroları
- Yerel Yönetimler
- Sosyal Ortaklar
- Organize Sanayi Bölgeleri, Kümeler ve Teknoloji Merkezleri
- STK'lar
- Diğer ilgili aktörler

**Tablo 24: Aktivite I.II. İzleme Göstergeleri**

Gösterge (Süreç)	İçerik/Gösterge Tanımı	Hedefi (2017)	Hedefi (2020)	Ölçüm Göstergesi
Hedef gruplara yönelik hizmet ve eğitimler	İşsizler	0	25.000	<ul style="list-style-type: none"> <li>• SOP müdahalesi sonrasında işgücüne katılan / istihdam edilen kişilerin oranı</li> <li>• SOP müdahalesi sonrasında işgücüne katılan / istihdam edilen kişilerin arasındaki kadın, genç ve dezavantajlıların oranı</li> <li>• SOP iş kurma / girişimcilik müdahalesi ile desteklenen kişilerden istihdam olanların oranı</li> </ul>
	Genç, kadın ve dezavantajlı kişi sayısı	0	10.000	
	İşverenler	0	2.500	
Kurumsal kapasite geliştirme	Personel ve sosyal ortaklar dâhil ilgili aktörler için verilen ek / kişiye – gruba özel eğitimler / hizmetler	0	2.500	
	Girişimcilik programları, mali destek mekanizmaları, kurulan iş kulüpleri (özellikle kadın, genç ve dezavantajlılar için)	0	25	
	İstihdam hizmet noktalarına fiziksel erişiminin geliştirilmesi	0	100	
	Dezavantajlı kişilerin istihdamının kolaylaştırılması için desteklenen Sosyal ortaklar / STK'lar / yerel aktörler / KOBİ'ler	0	100	
Farkındalık Arttırma	Farkındalık artırma faaliyetleri ile erişilen kişi sayısı	0	50.000	
Bilimsel ve Teknik Çalışmalar	Araştırmalar, Saha Çalışmaları, Raporlar, Etki Değerlendirme/İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları, Müktesebat Karşılaştırma Tabloları	0	5	
Eşgüdüm ve İşbirliği Mekanizmaları	İlgili aktörlerin katıldığı çalıştay, konferans, seminerler; eşleştirme anlaşmaları, uluslararası anlaşmalar, vb.	0	50	
	SGK ve ISKUR için ortak veri tabanları ve izleme sistemleri	0	1	

### 4.6.1.3. Aktivite I.III: İstihdam Politikası Geliştirme ve Uygulama Kapasitesinin Desteklenmesi

#### **Özel Amaçlar:**

Son on yılda kamu istihdam hizmetlerinin geliştirilmesi için önemli bir çaba gösterilmiştir. AB kamu istihdam hizmetlerinin geldiği noktada olumlu bir katkı sağlamıştır. Bu faaliyet AIP'ların çeşitlendirilmesi, kamu sektörü dışında kapasite ve işbirliğinin geliştirilmesi ve istihdam politikalarının izlenmesinin desteklenmesini hedeflemektedir. Bu kapsamda özel amaçlar aşağıdaki gibidir:

- İstihdam alanında politika yapma, izleme, değerlendirme kapasitesinin geliştirilmesi
- Özel ve kamu istihdam hizmetlerinin kalite, etkinlik, eşgüdüm ve çeşitliğinin artırılması ve STK'lar ve belediyeler dâhil ilgili aktörlerin kapasitesinin artırılması

#### **Gerekeç:**

Türkiye'de istihdam politikası yapılması önünde üç temel sorun bulunmaktadır. Birinci olarak yeterli miktarda araştırma, etki değerlendirmesi ve/veya istatistik ve yetişmiş insan kaynağının bulunmaması; ikinci olarak mevcut politika uygulamalarının destekleyecek yeterli izleme ve değerlendirme çalışmasının olmaması; üçüncü olarak ise kurumsal kapasitelerin ve sosyal ortakların politika yapma sürecine katılımının yeterli olmamasıdır.

Diğer yandan politika uygulama ve istihdam hizmetleri açısından, farklı grupların / kişilerin özel ihtiyaçlarına göre istihdam hizmetlerinin eksikliği; özellikle insan kaynakları açısından yetersiz kurumsal kapasite; yetersiz katılım ve hizmet sunumunda olası servis sağlayıcıları (STK'lar, belediyeler, özel aktörler, vs.) arasındaki eşgüdüm noksanlığı hizmet sunumundaki ana sorunlardır.

Politika yapma sürecinin iyileştirilmesinin yeterli ve güvenilir veri varlığı ile bağlantılı olduğu kabul edilebilir; daha geniş bir yelpazeden ilgili aktörlerin katılımının yanı sıra politika yapan kurumlardaki insan kaynakları kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

Politika uygulama ve hizmet sunumu kapasitesi, kadın, genç ve dezavantajlı gruplar gibi hizmet alanların çeşitli ihtiyaçlarını dikkat alan geniş gereksinimleri karşılayan kurumsal düzenlemeler ve yetkilendirmeler ile geliştirilebilir. İSKUR'un çabaları sayesinde bu alanda hizmet alanların ve işe yerleştirenlerin sayısı önemli miktarda artmıştır. Bununla beraber işgücü politikası programlarının uygulanması İŞKUR haricindeki aktörlerin de kapasitenin geliştirilmesini gerektirmektedir.

#### **Tanım ve Uygun Faaliyetler:**

Bu faaliyet politika yapım sürecini güçlendirmek ve buna göre hizmet sunumunu geliştirmek için kapsamlı bir şekilde tasarlanmıştır. İlgili aktörlerin politika belirleme ve politika uygulama kapasitelerinin artırılması için eğitimler, danışmanlık, en iyi uygulama örneklerinin belirlenmesi teknik yardım ve eşleştirme yöntemleri ile desteklenebilecektir. Bunlarla beraber ilgili aktörlerin politika yapım süreçlerine katılımı ve kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ile akademik çevre ile bağlantı kurulması noktasında hibelerden de faydalanılabilecektir. Tüm bu faaliyetlerin mal alım faaliyetleri ile desteklenmesi öngörülmektedir.

İŞKUR ve diğer potansiyel servis sağlayıcılara çeşitli kişilerin/ grupların ihtiyaçlarına göre hizmetleri çeşitlendirmek amacıyla kapsamlı teknik yardım sağlanacaktır. Aynı zamanda istihdam hizmetleri sunumunda faaliyet gösteren yeni / ek aktörlere (STK'lar, belediyeler, özel istihdam büroları, vs.) destek sağlanması da öngörülmektedir. Bu hizmetler / servis

sağlayıcılar arasındaki eşgüdümün iyileştirilmesine daha fazla önem verilmesini gerektirecektir.

Bu maksatla teknik yardım, eşleştirme, hibe, mal alımı sözleşmeleri; uluslararası kuruluşlarla işbirlikleri ve finansal mühendislik araçlarının geliştirilmesi kullanabilecek yöntemlerdir.

Bu faaliyet altında uygun görülen müdahaleler alttaki gibi olabilecektir;

- Ulusal İstihdam Stratejisi ve diğer strateji belgeleri ile faaliyet planlarının uygulanması, hazırlanması, revize edilmesine ilişkin faaliyetlerin desteklenmesi
- İşgücü-piyasası-ve-istihdam alanında mevcut durum belirleme, anketler, saha çalışmaları, etki değerlendirmeleri vb. konulardaki faaliyetlerin desteklenerek politika yapma ve uygulama süreçlerinin geliştirilmesi
- Çeşitli aktif istihdam tedbirlerden ve diğer ilgili hizmetlerinden yararlanan kişilerin koşullarını izlemek için mekanizmaların geliştirilmesi
- Merkezi ve yerel düzeyde işgücü piyasası aktörlerinin kurumsal ve insan kaynakları kapasitelerinin güçlendirilmesi;
- İşgücü piyasasının dışında kalan insanların aktivasyonu için pro-aktif bir yaklaşım geliştirmesi amacı ile İŞKUR ve diğer istihdam hizmeti sağlayıcılarının desteklenmesi;
- Üniversite ve ortaöğretim okullarında kariyer merkezlerinin kurulmasını ve eşgüdümünü desteklemek
- Belediyelerde ve iş kulüplerinde İŞKUR'un temas noktaları kurmasını desteklemek
- İstihdam hizmetleri, politika yapma ve uygulama alanında avukatlık örgütlerini güçlendirmek ve / veya sosyal ortaklar ile özel sektörle işbirliğini teşvik etmek
- Kamu ve özel sektör ve istihdam hizmetleri arasında işbirliğinin (ve / veya ağları) teşvik edilmesi; Özel istihdam büroları için düzenleyici çerçevenin geliştirilmesi;
- Ulusal mevzuat ile AB mevzuatı arasındaki karşılaştırma – uyumlaştırma çalışmaları ve uygulamanın desteklenmesi
- Kişiyeye özel / gruplara özel AIP'ların tasarlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için destek sağlanması

### Seçim Kriterleri:

- Kamu istihdam servisleri alanındaki temel sorunlarla açık bağlantılar
- Hedef gruplarla nasıl odaklanılacağı ile ilgili açık bağlantılar
- Özel müdahale gerektiren gruplar için geliştirilen kişiyeye / gruba özel çözümlerin açıkça belirlenmesi
- İstihdam alanındaki diğer politika ve fonlarla tamamlamayı
- Söz konusu müdahalelerin yenilikçi karakterleri
- İKGSOP belgesi göstergeleri ile doğrudan bağlantılar
- Söz konusu müdahalenin sürdürülebilirliği

### Nihai Faydalanıcılar:

- ÇSGB  
SGK  
İŞKUR  
MYK
- MEB
- TÜİK
- TOBB, TESK
- Üniversiteler
- Belediyeler

- Sosyal Ortaklar
- KOBİ'ler ve özel sektör
- Diğer ilgili aktörler

**Tablo 25: Aktivite I.III. İzleme Göstergeleri**

Gözetim Kategorisi	Çalıştırılan Gözetim Alanı	Hedef 2007	İhtiyaç 2007	Sıralı Göstergeler
Kurumsal Kapasite Geliştirme	CSGB ve Sosyal Ortaklar ile STK'lar dahil diğer aktörlerin personeline verilen eğitimler	0	2.500	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Geliştirilen yeni AIP'ler ve / veya diğer kişiye özel hizmetler</li> <li>• Geliştirilen yeni AIP'ler ve / veya diğer kişiye özel hizmetlerden faydalanan nihai faydalanıcıların sayısı</li> <li>• SOP müdahalesinden sonra istihdam hizmetlerinden faydalanan / katılım sağlayan kişilerin oranı</li> </ul>
	Avukatlık ve istihdam politika ve hizmetlerinin izlenmesi için desteklenen sosyal ortaklar, STK'lar, yerel aktörler, KOBİ'ler	0	100	
Farkındalık Yaratma	Farkındalık artırma faaliyetleri ile erişilen kişi sayısı	0	50.000	
Billimsel ve Teknik Çalışmalar	Araştırmalar, Saha Çalışmaları, Raporlar, Etki Değerlendirme/İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları, Müktesebat Karşılaştırma Tabloları	0	50	
Eşgüdüm ve İşbirliği Mekanizmaları	Özel İstihdam Büroları, yerel aktörler, STK'lar vb ilgili aktörler arasında politika yapma ve hizmet süreçlerine katılım için geliştirilen işbirliği mekanizmaları	0	50	

#### 4.6.1.4. Genel Görünüm Tablosu

Aksiyon	İstihdam
<b>Genel Amaç</b>	İstihdamın erişilebilirliğini arttırmak, çalışma koşullarını iyileştirmek ve politika yapma ve uygulama süreçlerini geliştirmek
<b>Aksiyon sonuçları</b> <sup>33</sup>	<p><u>2018 yılı itibarıyla (10. Kalkınma Planı):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>İşgücüne Katılım Oranı: % 53.8</li> <li>Genç İşsizliği Oranı : % 13</li> <li>Kayıtdışı istihdam oranı: % 30</li> <li>İŞKUR'a kayıtlı kişilerin işe yerleştirme oranı: % 50</li> </ul> <p><u>2023 yılı itibarıyla (Ulusal İstihdam Stratejisi)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>İstihdam oranı: % 55</li> <li>Kadınların işgücüne katılma oranı: % 41</li> <li>İşsizlik oranı: % 5</li> <li>Uzun süreli işsizlik oranı: % 15</li> <li>Çalışan yoksulluğu oranı: %5</li> <li>Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ağır ve tehlikeli işler, sokakta çalışma ve geçici mevsimlik işler alanlarında tamamen ortadan kaldırılması</li> <li>Çocuk işçiliğinin diğer alanlarda % 2'nin altına düşürülmesi</li> </ul>
<b>Aktivite</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>İnsana yakışır işlerin desteklenmesi (Aktivite I.I);</li> <li>İstihdamın ve istihdam edilebilirliğin desteklenmesi (Aktivite I.II);</li> <li>Daha iyi hizmetler için politika yapma ve uygulama süreçlerini desteklemek (Aktivite I.III);</li> <li>AB müktesebatı ve politikaları ile uyum</li> </ul>
<b>Uygulama Yöntemi</b>	Bu aksiyon altındaki faaliyetler; teknik yardım, mal alımı ihaleleri, hibe programları, eşleştirme sözleşmeleri, uluslararası organizasyonlarla işbirliği, doğrudan hibe ve mali mühendislik araçları yoluyla yürütülecektir.
<b>Performans göstergeleri</b> <sup>34</sup>	<p><b>Aktivite I.I: İnsana yakışır işlerin desteklenmesi</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Yaklaşık 25.000 kişinin hizmet ve eğitimlerden faydalanması</li> <li>1.500 uygulayıcının eğitilmesi</li> <li>100 sosyal ortak/STK/yerel actor/KOBİ'nin desteklenmesi</li> <li>Yaklaşık 50.000 kişiye farkındalık yaratma faaliyetleri ile ulaşılmaması</li> <li>5 bilimsel/teknik çalışmanın desteklenmesi</li> <li>50 işbirliği/eşgüdüm mekanizmasının desteklenmesi</li> </ul> <p><b>Aktivite I.II: İstihdamın ve istihdam edilebilirliğin desteklenmesi</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Yaklaşık 25.000 kişinin hizmet ve eğitimlerden faydalanması</li> <li>2.500 uygulayıcının eğitilmesi, 100 istihdam hizmet noktasının erişilebilirliğinin artırılması, 25 girişimcilik programının desteklenmesi</li> <li>Yaklaşık 50.000 kişiye farkındalık yaratma faaliyetleri ile ulaşılmaması</li> <li>100 sosyal ortak/STK/yerel actor/KOBİ'nin desteklenmesi</li> <li>5 bilimsel/teknik çalışmanın desteklenmesi</li> <li>50 işbirliği/eşgüdüm mekanizmasının desteklenmesi</li> </ul> <p><b>Aktivite I.III: Daha iyi hizmetler için politika yapma ve uygulama süreçlerini desteklemek</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>2.500 uygulayıcının eğitilmesi</li> <li>Yaklaşık 50.000 kişiye farkındalık yaratma faaliyetleri ile ulaşılmaması</li> <li>100 sosyal ortak/STK/yerel actor/KOBİ'nin desteklenmesi</li> <li>50 bilimsel/teknik çalışmanın desteklenmesi</li> <li>50 işbirliği/eşgüdüm mekanizmasının desteklenmesi</li> </ul>

<sup>33</sup> Burada yer alan hedefler; bu aksiyonun katkıda bulunmayı öngördüğü ilgili ulusal politika hedefleridir.

<sup>34</sup> Detaylı gösterge listesi her bir ilgili faaliyet başlığı altında yer almaktadır.

## 4.6.2. Aksiyon II: Eğitim ve Öğretim

**Amaç:** Bu aksiyonun genel amacı toplumsal ve iktisadi kalkınmayı destekleyen ve bireylere istihdam için gerekli olan vasıfları kazandıran, toplumun tüm kesimlerinin kendi ihtiyaçları doğrultusunda öğrenme imkânı bulabilecekleri esnek, şeffaf, yenilikçi ve nitelik temelli bir eğitim sisteminin kurulmasıdır.

### Özel hedefler:

- Eğitim ve öğretimin kalitesinin yükseltilmesi (Aktivite II.I) yoluyla özellikle KOBİ'lerde olmak üzere eğitim ve istihdam arasındaki bağın güçlendirilmesi
- Herkesin Eğitime Erişimi Sağlanarak Eğitim ve Beceri Düzeylerinin Arttırılması (Aktivite II.II)
- Ulusal Yeterlilikler Sisteminin güçlendirilmesi ve uyum yeteneğinin arttırılması & Hayat Boyu Öğrenmenin teşvik edilmesi (Aktivite II.III)
- AB müktesebatı ve politikalarıyla uyum

### AB Mevzuatı ve Politikaları:

Eğitim ve öğretim, AB'nin dünyanın önde gelen bilgi temelli toplum ve ekonomilerinden biri olmasında kilit bir öneme sahiptir. 2000 yılında Lizbon Stratejisinin kabul edilmesinden bu yana, eğitim ve öğretim alanında politik işbirliği önce "Eğitim ve Öğretim 2010" (Education and Training 2010) programıyla, sonrasında ise Avrupa düzeyinde stratejik bir çerçeve sağlayan "Eğitim ve Öğretim 2020" (Education and Training 2020) programıyla güçlendirilmiştir. Bu işbirliği tüm eğitim ve öğretim türlerini ve hayat boyu öğrenme aşamalarını kapsayan ortak hedef ve girişimlerin oluşturulmasını beraberinde getirmiştir. Söz konusu hedef ve girişimler Erasmus+ 2014-2020 kapsamında desteklenmektedir. Ayrıca, Eğitim, Kültür ve GörSEL-İşitsel İcra Ajansı ve Avrupa Yenilikçilik ve Teknoloji Enstitüsü gibi bazı kurum ve ajanslar eğitim ve öğretim alanındaki faaliyetleri desteklemektedir.

- Lizbon Antlaşmasında eğitim, "destekleyici, düzenleyici veya tamamlayıcı faaliyetler" başlığı altında ele alınmıştır. Bu bölümde bağlayıcı düzenlemelerin kabul edilebileceği fakat ulusal kanunların doğrudan uyumlaştırılmasının gerekli olmadığı belirtilmiştir.
- AB eğitim politikaları alanında kısıtlı yetkiye sahiptir. Birlik, sadece üye ülkelerde nitelikli eğitimin geliştirilmesine katkıda bulunur (Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşmanın 165 ve 166. Maddeleri – önceki Avrupa Toplulukları Antlaşmasının 149. Maddesi)

AB Temel Haklar Şartının eğitimin tüm alanlarında uygulanması planlanmıştır. Mesleki yeterliliklerin tanınması hakkındaki AB direktifi (2005/36/AT), Eğitim ve Kültür faslıının bir parçası olmasa da İKGSOP'un kapsamına girmektedir.

### Gerekeç:

Eğitim, işgücü piyasasına girdi sağlamaktadır ve istihdamın arttırılması için eğitim alanında müdahalelere gerek duyulmaktadır. İKGSOP kapsamındaki müdahaleler eğitim ve işgücü piyasası ilişkisinde karşılaşılan sorunlar gözetilerek tasarlanmıştır.

Eğitim sektöründe tanımlanan ilk sorun alanı eğitimin kalitesidir. Bu konudaki uluslararası çalışmalara göre Türkiye eğitim sistemindeki öğrenciler, AB ve OECD ülkelerindeki öğrencilerle kıyaslandığında, daha düşük bir performans göstermektedir. PISA sonuçları, matematik, fen bilimleri ve okuduğunu anlamayı içeren temel becerilerde lise öğrencilerinin AB ülkelerindeki akranlarının gerisinde kaldığını ortaya koymaktadır.

Türkiye'deki öğrenci ve öğretmen sayısı AB ülkelerine göre çok yüksektir. Örgün eğitim sistemi içerisinde yaklaşık 17 milyon öğrenci ve 800 bin öğretmen bulunmaktadır. Gerekli donanımlar kazandırıldığı takdirde sözü edilen yüksek öğrenci sayısı gelecekte bir farklılık yaratabilir, fakat bu önemli miktarda maddi kaynağın ve insan kaynağının eğitim alanına ayrılmasını gerektirmektedir.

Eğitim sisteminin her düzeyinde kalitenin, öğrencilerin sistematik yönlendirme aracılığıyla bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılama becerisi edinebildikleri, esnek bir yapıyı mümkün kılan modüller öğretimin geliştirilmesi yoluyla artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Geliştirilen modüllerin ECVET ilkeleriyle uyumlu olup kredilendirilebilmesi gerekmektedir. Bir kredi transfer sisteminin kurulması öğrencilere farklı türdeki okullar arasında hareketlilik imkânı sağlayacak ve bu sistemin tanınması eğitim kurumlarının bütünlüğünü beraberinde getirecektir. Bununla birlikte, öğretmenlerin öğretim ve rehberlik becerilerini doğrudan etkileyecek genel ve özel yeterliliklerinin geliştirilmesine ve yeni mesleki gelişim modellerinin tasarlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tanımlanan ikinci sorun alanı eğitime görece düşük düzeyde katılım ve dezavantajlı kişiler için eğitime erişimde yaşanan zorluklardır. Ekonomik ve kültürel engellerin yanı sıra maddi yetersizlikler bazı kişilerin eğitime erişimini kısıtlayabilmektedir. Öte yandan devamsızlık, öğrencilerin yeterli donanım elde edememesine sebep olurken yüksek erken okul terki oranlarını beraberinde getirmektedir. Sözü edilen sorunun istihdam piyasasına doğrudan etkileri bulunmaktadır. Özellikle kadınların eğitim düzeyi ve işgücüne katılım oranı AB ortalamalarının altındadır. Bu nedenle, yükseköğretim dâhil olmak üzere tüm eğitim düzeylerine erişimin sağlanmasının istihdam politikaları üzerinde olumlu etkileri olacaktır.

Üçüncü sorun alanı okul öncesi eğitime katılımın düşüklüğüdür. Bu konunun kadın istihdamının yanı sıra genel eğitimin niteliği üzerinde de belirli etkileri bulunmaktadır. MEB'in yakın zamanda yaptığı çalışmalar<sup>35</sup> okul öncesi eğitimi alan öğrencilerin almayan akranlarına göre genel olarak daha iyi bir performans gösterdiğini kanıtlamaktadır. Bununla birlikte okul öncesi eğitime katılımın artması, kadınların geleneksel bakım yükümlülüklerini de azaltarak işgücü piyasasına katılma olanağı tanyacaktır.

Dördüncü sorun alanı, AB ortalamaları ile kıyaslandığında hayat boyu öğrenmeye (HBÖ) katılımın düşüklüğüdür. İşgücünün becerileri düzeyinin yükseltilmesi için HBÖ kapsam ve fırsatlarının daha ileri taşınması gerekmektedir. Öte yandan, işler bir UYS için gerekli olan mesleki yeterliliklerin tanımlanması, nihayetinde HBÖ'nün de etkinliğini artıracaktır. Ancak, Türkiye'de HBÖ olanakları kısıtlıdır ve bu durum uyum yeteneğine sahip bir çalışma yaşamının tesis edilmesinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Zira küreselleşme süreci bireylerin iş yaşamları boyunca birden çok beceri geliştirmesini, şirket ve girişimcilerin kendilerini sürekli olarak istihdam piyasasının dinamiklerine uyarlamasını gerektirmektedir.

Bu çerçevede, mesleki eğitim ve öğretime (MEÖ) özel bir önem verilmelidir. Beşeri sermayenin geliştirilmesi için, özellikle ortaöğretim ve MEÖ olmak üzere eğitime her düzeyde katılım ve erişimin artırılması ihtiyacı bulunmaktadır. Oysa Türkiye'de MEÖ, yeterince esnek ve cazip değildir ve son dönemdeki olumlu gelişmelere karşın öğrenciler halen genel ortaöğretim ve üniversitelere devam etme eğilimi göstermektedir. İyi işleyen bir MEÖ sistemi, ihtiyaçlar doğrultusunda beceriler edinecek şekilde eğitilmiş, hem genç hem de yetişkin nüfusa fırsatlar tanıyan nitelikli bir işgücünün sağlanmasında önemli bir rol oynayacaktır. Buna ek olarak, eğitim ve işgücü piyasası arasındaki bağın geliştirilmesi ve okuldaki işe geçişin kolaylaştırılmasını sağlayacak yenilikçi MEÖ - özel sektör - üniversite - STK işbirliği modellerine ihtiyaç duyulmaktadır.

<sup>35</sup> 'Okul Öncesi Eğitim Programı', MEB, 2013.

## **Tanım:**

İlk aktivite (II.I) genel olarak eğitim hizmetlerinin kapsamının ve kalitesinin geliştirilmesine odaklanacaktır. MEÖ ve HBÖ de bu aktivitenin kapsamında yer alacaktır. Eğitimin kalitesinin ve kapsamının geliştirilmesi yoluyla genç nüfusun niteliğin yükseltilmesi bu aktivitenin temel hedefidir. Genel hedefe ulaşmak için eğitim sistemindeki aktörlerin politika yapma kapasitelerinin geliştirilmesi de desteklenecektir.

İkinci aktivite (II.II), istihdam piyasasına girişin kolaylaştırılması amacıyla eğitime erişimin artırılması ve okul öncesi dâhil olmak üzere eğitime katılım/devam oranlarının yükseltilmesine odaklanacaktır. Kız çocuklarının ve dezavantajlı kişilerin eğitime katılımına özel önem verilecektir. Düşük katılım/devam oranları herhangi bir bölgeye özgü bir sorun olmadığından, aktivite tüm Türkiye’de uygulanabilecektir.

Üçüncü aktivite (II.III), HBÖ, TYÇ ve uyum yeteneğinin geliştirilmesini hedeflemektedir. HBÖ kültürünün yaygınlaştırılmasının, toplumsal ve ekonomik hayattaki gelişmelere katkı verirken değerlendirme, tanıma ve sertifikalandırma yöntemlerine dayanan öğrenme sistemlerini destekleyeceği öngörülmektedir.

Bu Aksiyon ve aktiviteler altında, eğitim ve öğretim politikalarındaki ve müfredatlarındaki değişiklikleri desteklemek amacı taşıyan ülke genelinde ve ulus ötesi eylemler mali destekten yararlanabilir. Genel bir hüküm olarak, İKGSOP uygulamasında uluslararası kuruluşlarla da işbirliği yapılması öngörülmektedir.

Bu Aksiyon aşağıdaki grupları hedeflemektedir:

- Eğitim kurumları
- Özellikle özel ihtiyaçları bulunan, yüksek devamsızlık oranlarına sahip ya da eğitimden ayrılma riski taşıyan öğrenciler
- Ne eğitimde ne de istihdamda olan HBÖ kapsamındaki kişiler
- Başta öğretmenler olmak üzere eğitim sektöründeki kamu çalışanları
- Firmalar, işverenler, çalışanlar ve bunları temsil eden örgütler
- HBÖ, eğitim ve öğretim alanında çalışan STK’lar

### **4.6.2.1. Aktivite II.I: Eğitim ve Öğretimin Kalitesinin Yükseltilmesi**

#### **Özel hedefler:**

- Eğitim ve öğretimin kalitesinin insan kaynakları, kalite güvencesi, fiziki ortam, müfredat/modüller vb. alanlarda yükseltilmesi

#### **Gereke:**

Türkiye’nin görece genç nüfusunun iyi eğitim ve öğretim sağlandığı takdirde bir demografik fırsat sunduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, eğitim-öğretim sisteminin kalitesi özellikle Türkiye benzeri ülkeler için çok önemlidir. Fakat PISA gibi uluslararası değerlendirme programlarının gösterdiği üzere, Türkiye eğitim alanında diğer OECD ülkelerinden daha düşük bir performans ortaya koymaktadır. PISA 2012’ye göre, “2003 yılında PISA değerlendirmesine alındığında, Türkiye matematik, okuduğunu anlama ve fen bilimleri alanlarında en düşük performans gösteren OECD ülkelerinden biriydi. Her üç alanda da Türkiye’nin performansı yıllık ortalama olarak sırasıyla 3,2, 4,1 ve 6,4 oranında bir artış

göstermiştir. Fakat bölgeler ve okul türleri arasındaki farklılıklar varlığını korumaktadır”.<sup>36</sup> Bu durum öğrenme ortamı, eğitim ve öğretim personelinin niteliği gibi konularda açık bir şekilde görülmektedir. Yenilikçi yöntemlerin ve özellikle dezavantajlı kişiler için özel destek mekanizmalarının eksikliği bu sorunla bağlantılıdır. Psikolojik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin, kariyer merkezlerinin ve ilgili kurumsal kapasitenin geliştirilmesi eğitim ve istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi çabalarına katkı sağlayacaktır.

Beceri uyumsuzluğu düzeyi (2010 itibarıyla yaklaşık % 14,5 yetersiz beceri ve % 35 fazla beceri) mezunların vasıflarının istihdam piyasasının ihtiyaçlarıyla yeterince uyumlu olmadığını göstermektedir.<sup>37</sup> İstihdam piyasasının güncel ihtiyaçlarına göre genel eğitim ve MEÖ müfredatının güncellenmesi gerekliliği kabul görmektedir. Bu bağlamda, eğitim ve öğretim alanında politika yapma ve uygulama süreçlerinin, ilgili kurum ve mercilerin (MEB, YÖK vb.) politika yapma, izleme - değerlendirme kapasitelerinin ve dolayısıyla uygulama performanslarının geliştirilmesi yoluyla iyileştirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, STK’lar, sosyal taraflar, OSB vb. kuruluşlar eğitim ve öğretim alanında politika yapma ve uygulama süreçlerine yeterli düzeyde katılmamaktadır. Bunun yanı sıra, bölgesel farklılıklar başta öğrenme ortamları ve eğitim personelinin niteliği olmak üzere eğitim/öğretim kurumlarında da yansımaları bulunmaktadır.

Staj ve çıraklık olanaklarının bulunmaması işgücü piyasasındaki kişilerin yetersiz mesleki vasıflara sahip olmasına neden olmaktadır. Özellikle dezavantajlı kişiler için ikinci şans/tefahi programları gibi yenilikçi yöntemlerin yokluğu da bu sorunla ilişkili olarak ele alınmalıdır. Psikolojik rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, kariyer merkezleri ve ilgili hizmetlerin iyileştirilmesi eğitim/öğretim-istihdam bağının güçlendirilmesi çabalarına üniversitelerin dâhil olmasına imkân sağlayacaktır.

#### **Tanım ve uygun müdahaleler:**

Bu Aktivite, eğitimin kalitesini ve kapsamını geliştirmeye ve eğitim ile istihdam arasındaki bağı güçlendirmeye yönelik çalışmaları içermektedir.

İlgili aktörlerin politika yapma ve uygulama, izleme ve değerlendirme kapasiteleri eğitimler, danışmanlık ve iyi örneklerin aktarılması yoluyla desteklenecektir.

Bu amaçla, politika yapıcılar için gerekli girdi, araştırma ve çalışmalar yoluyla sağlanacak; mevcut politikaların etki analizleri yapılacak; politika yapıcılar ve akademi arasındaki bağ güçlendirilecek ve insan kaynakları eğitimler ve profesyonel/uzman desteği ile geliştirilecektir. Buna ek olarak, kapsamlı bir eğitim politikası uygulanmasının desteklenmesi için izleme ve değerlendirme mekanizması geliştirilerek politika yapıcılar için daha güvenilir ve sürekli girdi sağlanacaktır. Son olarak, teknik yardım ve sivil toplum katılımının teşviki yoluyla STK’ların kurumsal kapasitesi ve politika yapma süreçlerine katılım düzeyleri arttırılacaktır.

<sup>36</sup> OECD, Education Outlook, 2013

<sup>37</sup> UYÇ belirli bir işi yapmak için gerekli olan becerileri belirtmektedir. Fazla vasıf ve yetersiz vasıf sahibi olma UYÇ’de belirtilen standartlara dayanarak belirlenmektedir. Beceri uyumsuzluğunun ölçülmesi ise kabul edilmiş bir standada dayanmayıp çalışanların beyanlarını esas almaktadır. Dolayısıyla beceri uyumsuzluğunun daha öznel olduğu söylenebilir. OECD’nin 2010 yılı için vasıf istatistikleri konu hakkında daha bütüncül bir kavrayış sunabilir

Fazla beceri: %35,03, yetersiz beceri: %14,47

(<http://skills.oecd.org/useskills/documents/32bself-reportedskillsmismatchinselectedocdcountries2010.html>)

Fazla vasıf: %40, yetersiz vasıf: %2,78

(<https://skills.oecd.org/useskills/documents/32aqualificationmismatchinoecdandselectedcountries2005.html>)

Teknik yardım, eşleştirme anlaşmaları, hibeler, mal alım sözleşmeleri ve finansal mühendislik araçlarının geliştirilmesinin yanı sıra uluslararası örgütlerle işbirliği yapılması, bu Aktivite altında uygulanabilecek yöntemlerdir. Uluslararası Mali Kuruluşlar ile iş birliği de gerekli hukuksal altyapının oluşturulmasına bağlı olarak değerlendirilebilecektir.

Bu Aktivite altında uygun müdahaleler, sayılanlarla sınırlı olmamakla birlikte, aşağıdaki gibidir:

- Başta MEÖ için EQAVET ilkeleri doğrultusunda olmak üzere her eğitim düzeyi için kalite güvence sistemi geliştirilmesinin desteklenmesi;
- Öğretmenlerin/Eğitmenlerin mesleki gelişim ve değerlendirmeleri için yeni bir model kurulması;
- Özellikle öğrenciler, eğitmenler ve öğretmen performansı vb. hakkındaki eğitim politikalarının uygulanması amacıyla, tüm eğitim aktörleri için izleme ve değerlendirme sistemlerinin güçlendirilmesi;
- Eğitim sisteminin kalitesini arttırmak için yenilikçi modellerin uygulamasının desteklenmesi;
- Öğrencilerin, öğretmenlerin ve akademisyenlerin sosyal becerilerinin geliştirilmesi için modeller geliştirilmesi;
- Öğretmenler/eğitmenler için hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimin desteklenmesi amacıyla öğretmen (ve eğitmen) yetiştirme kurumları ve tüm eğitim aktörleri arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi;
- MEÖ öğretmenleri/eğitmenleri için mükemmeliyet merkezleri kurulmasının desteklenmesi;
- İnternet tabanlı rehberlik ve danışmanlık, e-öğrenme, uzaktan öğrenme ve mobil öğrenme hizmetleri dâhil olmak üzere, BİT tabanlı hizmetlerin desteklenmesi;
- İş dünyasıyla işbirliği içinde bir kalite güvence sistemi kurulmasının desteklenmesi;
- ECVET ilkeleriyle uyumlu olacak şekilde modüler müfredatın ve öğrenme sonuçlarının değerlendirilmesi uygulamasının desteklenmesi;
- Modüllerin ve müfredatın taslağının hazırlanması/düzenlenmesi/değerlendirilmesi/ uygulanmasında ilgili sektörlerin katılımının teşviki;
- İş dünyası ve eğitim-öğretim kurumları arasındaki işbirliğinin sağlanması;
- Özellikle Erasmus + olmak üzere “hareketlilik” programlarına katılımın teşviki;
- Ulusal mevzuatın AB müktesebatı ve politikaları ile karşılaştırılması ve uyumlulaştırılması uygulamalarının desteklenmesi.

#### **Seçim kriterleri:**

- Müdahale ile eğitim ve öğretimin niteliğinin artırılması arasındaki ilişkinin açık bir şekilde gösterilmesi
- Müdahalenin meslek okulları, özel sektör ve sosyal aktörler arasındaki işbirliğine katkısının açık bir şekilde gösterilmesi
- Eğitim alanındaki diğer fon ve politikalar ile tamamlayıcılık
- İŞKUR, MEB, YÖK ve MYK düzenlemeleriyle tamamlayıcılık
- Önerilen müdahalelerin yenilikçiliği
- HRD SOP göstergeleri doğrudan atıf
- Önerilen müdahalelerin sürdürülebilirliği

#### **Nihai faydalanıcılar:**

- MEB
- MYK

- YÖK
- Üniversiteler dâhil olmak üzere eğitim ve öğretim kurumları
- Sosyal taraflar
- İlgili STK'lar
- KOBİ'ler ve özel sektör
- Meslek kuruluşları
- Valilikler, belediyeler ve ilgili diğer bölgesel/yerel kamu kurumları ve mercileri
- İlgili diğer aktörler

**Tablo 26: Aktivite II.I. İzleme Göstergeleri**

Göstergeler Kategorisi	Çiftin Göstergeleri	Hedefi 2017	İzlenisi 2010	Simne Göstergeleri
Kurumsal kapasite geliştirme	Eğitim alan MEB personeli	0	10.000	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kaydolan/faydalanan öğrenci sayısı (rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden)</li> <li>• Eğitim ve öğretimin tüm düzeyleri için kurulmuş ve işler olan kalite güvence sistemi</li> <li>• ECVET ve AKTS ilkeleri temelinde işler olan modüler sistem ve ilgili sertifikalandırma sistemi</li> <li>• Uygulanan kredili MEÖ modüllerinin oranı</li> </ul>
	Öğretmenler için mesleki yeterlilik belgelerine göre yapılacak Eğitim İhtiyaç Analizi	0	1	
	Mesleki yeterlilik testinden geçmiş eğitim personeli	0	5.000	
	Donanım ile desteklenmiş eğitim & öğretim kurumları	0	300	
	Mükemmeliyet merkezi olan MEÖ okulları	0	10	
	Geliştirilmiş/düzenlenmiş izleme ve değerlendirme sistemi	0	1	
	İnternet tabanlı rehberlik & danışmanlık sistemi	0	1	
	Eğitim kurumlarının öz-değerlendirmeleri (MEÖ, HBÖ, genel ortaöğretim)	0	150	
	MEÖ modüllerinin revizyonu ve kredilendirilmesi	0	1	
	Öğrenci başarıları/öğretmen yeterlilikleri/okul performansı/idareciler/vb. için (farklı okul türlerinde ve düzeylerinde) değerlendirme araçları	0	10	
Eğitim & öğretim niteliği kapsamında desteklenen sosyal taraf/STK/yerel aktör/KOBİ	0	200		
Farkındalık artırma	Farkındalık artırma faaliyetleri ile erişilen kişi sayısı	0	50.000	
Bilimsel ve Teknik Çalışmalar	Araştırmalar, Saha Çalışmaları, Raporlar, Etki Değerlendirme/İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları, Müktesebat Karşılaştırma Tabloları	0	100	
Eşgüdüm ve işbirliği mekanizmaları	Ortak bilgi sistemleri ve veritabanları, Çalıştaylar, konferanslar, seminerler, eşleştirme anlaşmaları/uluslararası kuruluşlarla anlaşmalar, vb.	0	50	

#### 4.6.2.2. Aktivite II.İI: Herkesin Eğitime Erişimi Sağlanarak Eğitim ve Beceri Düzeylerinin Artırılması

##### **Özel Amaçlar:**

- Eğitime katılımın artırılması amacıyla erken okul terklerinin/devamsızlık oranlarının azaltılması
- Özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin, eğitimin her kademesine erişiminin sağlanması

##### **Gerekeç:**

Türkiye, son yıllarda özellikle kızların okullaşma oranlarının artırılmasında ilerlemeler kaydetmiş ve 12 yıllık zorunlu eğitim sistemine geçilmesi ile birlikte eğitime katılım ve mezuniyet oranlarında artış görülmüştür. 12 yıllık zorunlu eğitim sistemine geçilmesiyle birlikte okullaşma oranları % 100'e yaklaşmış olsa da öğrencilerin okula devam sorunu halen devam etmektedir. Eğitim istatistiklerine bakıldığında uzun dönemli devamsızlık, önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı 2012-2013 örgün eğitim istatistiklerine göre, ortaöğretime geçiş oranı % 90,1 olarak gerçekleşmiştir.

Bu gelişmeler kapsamında Türk eğitim sistemi, öğrencilerin örgün eğitime devam etmesini sağlayarak eğitime devam oranlarını arttırmaya ve daha önceden bir şekilde sistemin dışında kalmış öğrencilerin yeniden eğitime katılımını teşvik edecek düzenlemeler yapmaya odaklanmıştır. Bütün bu düzenlemelerle, 2013 yılı ortaokul ve altı eğitim düzeyi oranı<sup>38</sup> % 68,1 olan Türkiye'nin, aynı oranın % 24,8 olduğu AB ortalamasına yaklaşması sağlanacaktır.

Erken okul terki probleminin bir diğer sonucu da lise mezunu bireylerin sayısının azalmasıdır. 2013 yılı verilerine göre, 18-24 yaş arası lise diploması olmayan nüfus oranı AB 28'de % 11,9 iken, Türkiye'de bu oran % 37,5 olarak gerçekleşmiştir (EUROSTAT).

Okul öncesi eğitim ise eğitim alanında öncelik verilmesi gereken bir diğer önemli alandır. Uzun ve orta vadede faydasının görüleceği okul öncesi eğitimin; eğitim, sağlık gibi birçok alanda sosyal refah üzerine etkisi bulunmaktadır. OECD Raporunda<sup>39</sup> okul öncesi eğitimin; bireylerin gelecekteki okul başarısına olumlu etkisinin olduğu belirtilmektedir. PISA sonuçlarında, en az bir yıl okulöncesi eğitim alan 15 yaşındaki öğrencilerin performansının, almayanlara göre daha iyi olduğu görülmektedir. Raporda ayrıca, Türkiye'de okulöncesi eğitimin yaygın olmadığı, 15 yaşındaki öğrencilerin % 30'dan azının okul öncesi eğitim aldığı belirtilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak, 10. Kalkınma Planında 2018 yılı sonuna kadar okul öncesi eğitimde brüt okullaşma oranının % 47'den en az % 70 oranına çıkarılması hedefi yer almaktadır.

##### **Tanım ve Uygun Müdahaleler:**

Bu Aktivite, birbiriyle ilişkili birçok konuya odaklanmaktadır. Okul öncesi eğitimden başlayarak tüm eğitim kademelerinde, eğitime katılım düzeyinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu süreç, ilköğretim ile ortaöğretime ve neticesinde AB 2020 stratejisine paralel şekilde yükseköğretime katılımın/devamın artırılması yoluyla tamamlanacaktır.

Okul öncesi eğitimde katılım oranlarının yükseltilmesine yönelik çabalar, okul öncesi eğitimin önemi konusunda yapılacak farkındalık artırma; özellikle ilgili hizmetlerden yoksun bölgelerde kapasite artırma; ebeveynlere yönelik teşvikler; okul öncesi eğitime başlamanın kolaylaştırılması; okul öncesi eğitimin nitelik ve nicelik bakımında geliştirilmesi; MEB, belediyeler, sivil toplum örgütleri, toplum tarafından sağlanan hizmetler ve sosyal koruma

<sup>38</sup> (EUROSTAT), 25-64 yaş arası ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip olanlar.

<sup>39</sup> OECD, Education At a Glance, 2013,p. 279.

hizmetleri, eğitimde teftişler, kanun yapıcı otoriteler, özel öğretim kurumları vb. arasındaki eşgüdümün sağlanması için yapılacak faaliyetler yoluyla desteklenecektir.

İlköğretim ve ortaöğretim kapsamında ise, okula kayıt yasal olarak zorunlu olduğundan, odaklanılan husus özellikle kızların ve özel politika gerektiren kişilerin okula devamlarının sağlanmasıdır. Bu amaçla ebeveynlere/velilere yönelik danışmanlık, rehberlik ve teşvik gibi destekler sağlanacak; "ikinci şans" eğitim programları gibi alternatif telafi mekaiizmaları uygulanacak/desteklenecek; dezavantajlı öğrencilerin (Roman çocuklar, mevsimlik tarım işçilerinin çocukları, geçici koruma altındaki ailelerin çocukları, engelli çocuklar vb.) ihtiyaçlarına göre hazırlanacak özel faaliyetler teşvik edilecektir. Tüm bu müdahaleler, farkındalık artırma faaliyetleriyle tamamlanacaktır.

Teknik yardım, eşleştirme anlaşmaları, hibeler, mal alım sözleşmeleri ve finansal mühendislik araçlarının geliştirilmesinin yanı sıra uluslararası örgütlerle işbirliği yapılması, bu Aktivite altında uygulanabilecek yöntemlerdir.

UNICEF'e yönelik bir doğrudan hibe, kuruluşun dünyaca kabul gören çocuk hakları ve eğitim alanındaki statüsünden dolayı öncelikli seçenek olarak değerlendirilmektedir. Özellikle okul öncesi ve temel eğitime erişim kapsamındaki faaliyetlerde UNICEF'in yer alması öngörülmektedir. Bu seçeneğin uygulanamaması durumunda, ilgili faaliyetler ayrı ayrı veya ileriki aşamalarda belirlenecek farklı bir kurumun eşgüdümünde uygulanabilecektir.

Öğrenci kredilerinin desteklenmesi amacıyla Uluslararası Mali Kuruluşlar ile iş birliği de gerekli hukuksal altyapının oluşturulmasına bağlı olarak değerlendirilebilecektir.

Bu Aktivite altında uygun müdahaleler, sayılanlarla sınırlı olmamakla birlikte, aşağıdaki gibidir:

- Devamsızlık ve erken okul terki riski altında bulunan öğrencilerin tespit edilmesi ve okula devamlarının sağlanması için desteklenmesi
- Okul-aile işbirliğinin sağlanması (okulöncesi eğitim dâhil)
- Öğrencilerin okula devamlarının ve okuldaki performanslarının izlenebildiği izleme sistemlerinin desteklenmesi
- Telafi ve ikinci şans kapsamındaki eğitim/öğretim faaliyetlerinin desteklenmesi
- Okulların/okulöncesi eğitim kurumlarının eğitim ortamlarının geliştirilmesi
- Eğitime/öğretime katılımı arttırmak için farkındalık yaratma/danışmanlık ve rehberlik faaliyetlerinin desteklenmesi
- Özellikle özel politika gerektiren bireyler için, eğitim/öğretim kurumlarının hizmet sunma kapasitelerinin artırılması (okulöncesi eğitim dâhil)
- Üniversite, sivil toplum kuruluşu, yerel yönetimler ve diğer ilgili kurumların okul öncesi eğitim mekanizmasına katılımının sağlanması
- Öğrencilerin yükseköğretime geçişe hazırlanmak desteklenmesi
- Ulusal mevzuatın AB müktesebatı ve politikaları ile karşılaştırılması ve uyumlaştırılması uygulamalarının desteklenmesi

#### **Seçim Kıstasları:**

- Müdahale ile eğitim ve öğretime katılım/devam oranlarının artması arasındaki ilişkinin açık bir şekilde gösterilmesi
- Müdahalenin hedef gruplara nasıl odaklanacağıın gösterilmesi
- MEB ve YÖK düzenleme ve politikalarıyla tamamlayıcılık
- Eğitim alanındaki diğer fon ve politikalar ile tamamlayıcılık
- Önerilen müdahalelerin yenilikçiliği
- HRD SOP göstergelerine doğrudan atfı

- Önerilen müdahalelerin sürdürülebilirliği

### Nihai faydalancılar:

- MEB
- MYK
- Üniversiteler dâhil olmak üzere eğitim ve öğretim kurumları
- Sosyal taraflar
- İlgili STK'lar
- Valilikler, belediyeler ve ilgili diğer bölgesel/yerel kamu kurumları ve mercileri
- İlgili diğer aktörler

**Tablo 27: Aktivite II.II. İzleme Göstergeleri**

Gözetilebilir Kriterler	Çıktılar Göstergeleri	Hedef 2007	Hedef 2011	Sonuç Göstergeleri
Hedef gruplara yönelik hizmet ve eğitimler	Telafi sınıflarına katılan kişi sayısı		3.000	<ul style="list-style-type: none"> <li>• SOP müdahalesi sonrasında eğitim/öğretim ve istihdama katılan ne eğitimde ne istihdamda olan kişi sayısı</li> <li>• SOP müdahalesi sonrası eğitim/öğretime dönen kişilerin oranı</li> <li>• SOP ile desteklenen müdahale alanlarında yer alan öğrenci oranı</li> <li>• SOP müdahaleleriyle desteklenen/ oluşturulan okulöncesi hizmetleri</li> </ul>
	Rehberlik ve danışmanlık hizmetleri yoluyla erişilen öğrenci ve aile sayısı		100.000	
	Akademik/bilimsel araştırma konularında verilen bireysel hibe sayısı		100	
Kurumsal kapasite geliştirme	Materyal ve/veya teçhizat bakımından desteklenen eğitim kurumları (özellikle okul öncesi eğitim için)		100	<ul style="list-style-type: none"> <li>• SOP ile desteklenen müdahale alanlarında yer alan öğrenci oranı</li> <li>• SOP müdahaleleriyle desteklenen/ oluşturulan okulöncesi hizmetleri</li> </ul>
	Geliştirilen/revize edilen eğitim programları ve materyalleri (özellikle okul öncesi eğitimi için)		5	
	Okul öncesi eğitim standartlarının revizyonu		1	
Farkındalık artırma	Eğitime erişim konusunda desteklenen sosyal taraf/STK/yerel aktör/KOBİ sayısı		100	<ul style="list-style-type: none"> <li>• SOP ile desteklenen müdahale alanlarında yer alan öğrenci oranı</li> <li>• SOP müdahaleleriyle desteklenen/ oluşturulan okulöncesi hizmetleri</li> </ul>
	Farkındalık artırma faaliyetleri ile erişilen kişi sayısı		50.000	
Bilimsel ve Teknik çalışmalar	Araştırmalar, Saha Çalışmaları, Raporlar, Etki Değerlendirme/İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları, Müktesebat Karşılaştırma Tabloları		30	<ul style="list-style-type: none"> <li>• SOP müdahaleleriyle desteklenen/ oluşturulan okulöncesi hizmetleri</li> </ul>
Eşgüdüm ve işbirliği mekanizmaları	Ortak bilgi sistemleri ve veritabanları, Çalıştaylar, konferanslar, seminerler, eşleştirme anlaşmaları/uluslararası kuruluşlarla anlaşmalar, vb.		40	

### 4.6.2.3. Aktivite II.III: Ulusal Kalite Sisteminin Güçlendirilmesi ve Hayat Boyu Öğrenme & Uyum Yeteneğinin Geliştirilmesi

#### **Özel Amaçlar:**

- Ulusal Yeterlilikler Sistemi ve Çerçevesinin geliştirilmesi/uygulanması, hayat boyu öğrenme stratejilerinin/faaliyet planlarının geliştirilmesi
- İşçi, işveren ve işletmelerin uyum yeteneklerinin artırılması

#### **Gerekeç:**

MEB uhdesinde Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünün ve ÇSGB'nin bağlı kuruluşu olarak MYK'nın kurulması, 2014-2018 yıllarını kapsayan Hayat Boyu Öğrenme Stratejisinin<sup>40</sup> ve Ulusal Yeterlilikler Sisteminin benimsenmesi, işlevsel bir hayat boyu öğrenme sisteminin kurulması için atılan önemli adımlardan bazılarıdır. Mesleki eğitim sistemini etkileyen bu gelişmelerin genel amacı, iş piyasasının ihtiyaçlarına cevap verecek bir eğitim ve öğretim sistemine yönelik, talep odaklı, yeterlilik temelli modüler bir sistem oluşturulmasıdır. Genel amaç ise ulusal ve uluslararası standartlarla uyumlu, hayat boyu öğrenme ve önceki öğrenmelerin tanınmasına katkıda bulunacak bir sistem oluşturulmasıdır.

Türkiye'de, EUROSTAT verilerine göre, 2013 yılı HBÖ'ye katılım oranı (25-64 yaş arası) ancak % 4 olduğundan, hayat boyu öğrenme faaliyetlerinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. İşgücünün (25-64 yaş arası) % 48,1'inin lise altı eğitim seviyesine sahip olduğu (EUROSTAT 2013 4. çeyrek verilerine göre) göz önüne alındığında, HBÖ'nün teşvik edilmesine yönelik daha odaklı müdahalelere ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Hayat boyu öğrenme faaliyetleri ve bireylerin bu faaliyetlere aktif katılımlarının teşviki, sadece kişilerin bireysel gelişimleri için değil, ayrıca işsizlerin işgücü piyasalarına erişimlerinin de kolaylaştırılması için önemlidir. Hayat boyu öğrenme kapsamındaki eğitimler, kişilerin istihdam durumlarından (istihdamda, işsiz, inaktif vb.) bağımsız olarak ekonomiye katkı sağlayabilmektedir.

Hayat boyu öğrenme faaliyetlerinin kapsamını geliştirmek için iyi işleyen bir Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (UYÇ) önemli bir koşuldur. UYÇ, yeterlilikler için AB yeterlilik çerçevesi esaslarıyla uyumlu olarak tasarlanmış ilkeleri ortaya koymakta olup teknik ve mesleki eğitim ve öğretim, yaygın eğitim programları ve üniversiteler dâhil ilgili kurumların yürüttüğü her eğitim düzeyindeki eğitim faaliyetlerini ilgilendirmektedir. Mesleki yeterliliklerin tanınması (önceki öğrenmelerin tanınması dâhil), örgün ve yaygın eğitim kapsamında edinilen yeterlilikler, hayat boyu öğrenmeye katılımın teşvik edildiği, işlevsel bir UYÇ'nin varlığıyla doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla, 10. Kalkınma Planı'nda; önceki öğrenmelerin tanınmasının, hayat boyu öğrenmenin önemli bir parçası olduğu vurgulanmaktadır.

Hayat boyu öğrenme kapsamında bir diğer önemli konu da daha önceden edinilen bilgi ve becerilerle iş piyasasının ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluğunun azaltılmasıdır. Bu durum,

<sup>40</sup> 2014-2018 Taslak Hayat Boyu Öğrenme Stratejisinde yer alan öncelikler şunlardır:

- HBÖ kültürünün yaygınlaştırılması
- HBÖ fırsatlarının yaygınlaştırılması
- HBÖ fırsatlarına erişimin kolaylaştırılması
- HBÖ danışmanlık ve rehberlik sisteminin oluşturulması
- HBÖ izleme ve değerlendirme sisteminin oluşturulması

sektördeki ilgili kuruluşlar arasındaki eşgüdüm eksikliğinden ve MYK tarafından akredite edilmiş sertifikalandırma kurumlarının sayısının yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır.

Hayat boyu öğrenme, insan kaynağına yatırım ve işçi, işveren ve işyerlerinin küresel ekonomideki değişikliklere göre geliştirilmesini ifade eden uyum yeteneği (adaptability) kavramıyla yakından ilişkilidir. Son on yılda Türkiye ekonomisi, daha donanımlı ve kaliteli iş gücüne ihtiyaç duyan bir yapıya bürünmüştür. Bu eğilimin gelecek yıllarda da devam etmesi öngörülmektedir. İş gücünün hâlihazırdaki eğitim seviyesi göz önüne alındığında çalışanlarının beceri düzeylerinin geliştirilmesine yönelik müdahalelere ihtiyaç duyulacaktır. Buna bağlı olarak, birçoğu 10 işçiden az<sup>41</sup> çalışana sahip küçük aile işletmesi niteliğinde olan ve kuruluşlarından sonraki ilk 4 yıl içinde kapanan KOBİ'lerin kurumsallaşması gerekmektedir. İşverenler ve işletmeler, küresel rekabetle baş edebilecek, sürdürülebilir-rekabetçi yönetim modelleri oluşturmak durumundadır. Bütün bunların yanında, kapsamı genişleyen hayat boyu öğrenme ve uyum yeteneği faaliyetlerinin aktif yaşlanma, kayıt dışı ekonomiyle mücadele vb. pek çok konuda olumlu dışsalığı bulunmaktadır.

Göreceli olarak yüksek genç nüfusuyla Türkiye, Erasmus+ başta olmak üzere eğitimle ilgili hareketlilik programları çerçevesinde AB üye devletleri ve kuruluşlarıyla işbirliğine önem vermektedir. Bu husus, gençlere yurtdışında eğitim fırsatı vererek onların becerilerini, yeteneklerini ve istihdam olanaklarını geliştirmeye yardımcı olmasının yanı sıra yeni kültürlerin keşfedilmesini sağlaması ve Avrupa'ya aidiyet hissinin güçlendirmesi nedeniyle önemlidir.

### **Tanım ve Uygun Müdahaleler:**

Bu Aktivitenin odaklarından birisi, hayat boyu öğrenme için gerekli olan bilgi ve becerilerin geliştirilmesidir. Bu kapsamda, yaygın eğitim, halk eğitim merkezleri, MEB'in işlev ve rolünün güçlendirilmesi, Ulusal Yeterlilikler Sistemi, MYK tarafından yetkilendirilen sertifikalandırma merkezleri ve sektörel bazda sosyal ortaklıklar desteklenecektir. Türkiye'de hayat boyu öğrenme kültürünün yaygınlaşması ve iş piyasası ve yaygın eğitim arasındaki bağın güçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilecek yenilikçi faaliyetler teşvik edilecektir. Ulusal Yeterlilik Sisteminin, önceki uygulamaların ve mesleki yeterliliklerin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar da bu Aktivite altında yürütülebilecektir. Ayrıca Erasmus+ gibi AB gençlik programları da desteklenecek alanlardan biridir.

KOBİ'lerde çalışanlar öncelikli olmak üzere işçilerin uyum yeteneğinin artırılması için özellikle düşük beceri seviyesine sahip işçilere yönelik eğitimler; sosyal taraflar, sivil toplum kuruluşları, mesleki eğitim kurumları ve kamu kurumları tarafından verilen eğitimlere yönelik kapasite geliştirme faaliyetleri; işletmelerde yeni teknolojilerin kullanılması ve iş organizasyonları desteklenecektir.

Teknik yardım, eşleştirme anlaşmaları, hibeler, mal alım sözleşmeleri ve finansal mühendislik araçlarının geliştirilmesi, bu Aktivite altında uygulanabilecek yöntemlerdir. Uluslararası Mali Kuruluşlar ile işçilerin ve KOBİ'lerin uyum yeteneklerinin artırılmasına yönelik mali mühendislik araçlarının geliştirilmesi hususunda iş birliği de gerekli hukuksal altyapının oluşturulmasına bağlı olarak değerlendirilebilecektir.

Bu Aktivite altında uygun müdahaleler, sayılanlarla sınırlı olmamakla birlikte, aşağıdaki gibidir;

<sup>41</sup> TÜİK, 2012.

- Hayat boyu öğrenme programları ile Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin uygulanması, geliştirilmesi, erişilebilir hale getirilmesi, eşgüdümü, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinin desteklenmesi
- Hayat boyu rehberlik sisteminin oluşturulması ve yetişkinlerin kilit yeterliliklerinin geliştirilmesi için gerçekleştirilecek çalışmalar
- MEB'e bağlı yaygın eğitim kurumlarına, sivil toplum kuruluşları dâhil ilgili paydaşlara ve Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından yetkilendirilen sertifikalandırma kuruluşlarına yönelik kurumsal kapasite geliştirme faaliyetleri
- Önceki öğrenmelerin tanınması ve sertifikalandırma sisteminin MEB, YÖK ve MYK ile işbirliği içinde güçlendirilmesi
- Bireylerin Mesleki Yeterlilik sertifikası alma konusunda desteklenmesi
- Örgün ve yaygın eğitim arasındaki yatay ve dikey geçişlerin kolaylaştırılması
- Öğrenci ve öğretmenlerin, ulusal ve uluslararası programlara katılımlarının desteklenmesi
- İşçi ve işverenlerin sürekli eğitimlerinin yanı sıra KOBİ'lerde yenilikçi ve sürdürülebilir iş organizasyonları ile kurumsallaşmanın, ve yeni teknolojilerin kullanımının desteklenmesi
- İşçi, işveren ve işletmeler arasında bilgi/uzmanlık/deneyim (know-how) akışının sağlanması
- Özellikle araştırma geliştirme (AR-GE) kapasitesinin artırılması amacıyla üniversite-iş dünyası, kamu-özel ortaklıklarının teşvik edilmesi
- Ulusal mevzuatın AB müktesebatı ve politikaları ile karşılaştırılması ve uyumlulaştırılması ve uygulamanın desteklenmesi

#### Seçim Kıstasları:

- Müdahale ile hayat boyu öğrenme için gerekli beceri ve yeterliliklerin geliştirilmesi arasındaki ilişkinin açık bir şekilde gösterilmesi
- Müdahale ve hayat boyu öğrenme; gençlik programları; işçi, işveren ve işletmelerin uyum yeteneklerinin geliştirilmesi faaliyetlerine katılımın artması arasındaki ilişkinin açık bir şekilde gösterilmesi
- Mesleki eğitim ve öğretim alanında İŞKUR, MEB ve MYK düzenlemeleri ile tamamlayıcılık
- Eğitim/öğretim alanındaki diğer mali yardımlar ile tamamlayıcılık
- Önerilen müdahalelerin yenilikçiliği
- HRD SOP göstergelerine doğrudan atıf
- Önerilen müdahalelerin sürdürülebilirliği

#### Nihai faydalanıcılar:

- MEB
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı
- MYK
- YÖK
- Üniversiteler dâhil olmak üzere eğitim ve öğretim kurumları
- Sosyal taraflar
- TESK
- TOBB
- İlgili STK'lar
- KOBİ'ler ve özel sektör

- Valilikler, belediyeler ve ilgili diğer bölgesel/yerel kamu kurumları ve mercileri
- Bireyler
- İlgili diğer aktörler

**Tablo 28: Aktivite II.III İzleme Göstergeleri**

Gösterge Kategorisi	Ölçülen Göstergeler	Hedef (Milyar TL)	Gerçekleşen (Milyar TL)	Sorumlu Kurum/Gösterge
Hedef gruplara yönelik hizmet ve eğitimler	Hayatboyu öğrenme, mesleki yeterlilikler ve uyum yeteneği alanlarında eğitim alan katılımcısı sayısı	0	25.000	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Önceki öğrenmelerin tanınması için geliştirilen işler bir sistem</li> <li>• HBÖ/TYÇ kapsamında işler bir danışma ve rehberlik sistemi</li> <li>• HBÖ/TYÇ kapsamında işler bir bilgi toplama ve izleme bilgi sistemi</li> <li>• SOP müdahalesi sonrası eğitimde/istihdamda olan, HBÖ, mesleki yeterlilik ve uyum yeteneği kapsamında desteklenen kişilerin oranı</li> <li>• Uyum yeteneği kapsamında desteklenen KOBİ sayısı</li> </ul>
	Ulusal/uluslararası programlara katılan öğrenci sayısı	0	1.000	
	Mesleki yeterlilik alanında teste tabi tutulan ve belgelendirilen kişi sayısı	0	10.000	
	Önceki öğrenmelerin tanınması/mesleki yeterlilik alanlarında teste tabi tutulan ve belgelendirilen kişi sayısı	0	10.000	
	Bireylere yönelik hibe sayısı	0	100	
Kurumsal kapasite geliştirme	İlgili kurumların personeline yönelik eğitimler	0	10.000	<ul style="list-style-type: none"> <li>• HBÖ/TYÇ kapsamında işler bir bilgi toplama ve izleme bilgi sistemi</li> <li>• SOP müdahalesi sonrası eğitimde/istihdamda olan, HBÖ, mesleki yeterlilik ve uyum yeteneği kapsamında desteklenen kişilerin oranı</li> <li>• Uyum yeteneği kapsamında desteklenen KOBİ sayısı</li> </ul>
	Ulusal ve uluslararası programlara katılan kişi sayısı	0	250	
	Yaygın eğitim programlarının revizyonu	0	1	
	Önceki öğrenmelerin tanınması sistemine dâhil edilen meslek sayısı	0	10	
	Hayat boyu öğrenme/TYÇ için veri toplama sistemi kurulması/geliştirilmesi	0	1	
	Yetkilendirilen eğitim akreditasyon/mesleki eğitim kuruluşu sayısı	0	100	
	Desteklenen sosyal taraf/ STK/ yerel aktör/ KOBİ/ mesleki eğitim test merkezi/ sertifikasyon kuruluşu sayısı	0	100	
Farkındalık artırma	Farkındalık artırma faaliyetleri ile erişilen kişi sayısı	0	50.000	
Bilimsel ve Teknik çalışmalar	Araştırmalar, Saha Çalışmaları, Raporlar, Etki Değerlendirme/ İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları, Müktesebat Karşılaştırma Tabloları	0	25	
	Eşgüdüm ve İşbirliği mekanizmaları	Ortak bilgi sistemleri ve veritabanları, İlgili aktörlerin katıldığı çalıştay, konferans, seminerler; eşleştirme anlaşmaları, uluslararası anlaşmalar, vb.	0	25

#### 4.6.2.4. Genel Görünüm Tablosu

Aksiyon	Eğitim ve Öğretim
Genel Amaç	Sosyal ve ekonomik kalkınmayı destekleyen, istihdam odaklı ve toplumun her kesiminin erişimine olanak sağlayan, esnek, şeffaf, yenilikçi ve kalite odaklı bir eğitim sistemi yaratmak.
Aksiyon sonuçları <sup>42</sup>	<u>2018 yılı itibarıyla (10. Kalkınma Planı):</u> <ul style="list-style-type: none"><li>• Öğretim üyesi başına öğrenci sayısı: 36</li><li>• İlköğretimde derslik başına öğrenci sayısı 30 ve altı olan il sayısı: 76</li><li>• Ortaöğretimde derslik başına öğrenci sayısı 30 ve altı olan il sayısı: 66</li><li>• Okulöncesi eğitimde brüt okullaşma oranı (4-5 yaş): % 70</li><li>• Yükseköğretimde brüt okullaşma oranı (Toplam): % 94</li></ul> <u>2023 yılı itibarıyla (Ulusal İstihdam Stratejisi):</u> <ul style="list-style-type: none"><li>• Hayat boyu öğrenmeye katılım oranı: 15%</li><li>• İnşaat sektöründe mesleki yeterlilik sertifikası edinen işçi oranı: % 30</li></ul>
Aktiviteler	<ul style="list-style-type: none"><li>✓ Eğitim ve öğretimin kalitesinin yükseltilmesi (Aktivite II.I) yoluyla özellikle KOBİ'lerde olmak üzere eğitim ve istihdam arasındaki bağın güçlendirilmesi</li><li>✓ Herkesin Eğitime Erişimi Sağlanarak Eğitim ve Beceri Düzeylerinin Artırılması (Aktivite II.II)</li><li>✓ Ulusal Yeterlilikler Sisteminin güçlendirilmesi ve uyum yeteneğinin artırılması &amp; Hayat Boyu Öğrenmenin teşvik edilmesi (Aktivite II.III)</li><li>✓ AB müktesebatı ve politikalarıyla uyum</li></ul>
Uygulama Yöntemi	Bu aksiyon altındaki faaliyetler; teknik yardım, mal alımı ihaleleri, hibe programları, eşleştirme sözleşmeleri, uluslararası organizasyonlarla işbirliği, doğrudan hibe ve mali mühendislik araçları yoluyla yürütülecektir.
Performans göstergeleri <sup>43</sup>	<b>Aktivite II.I: Eğitim ve öğretimin kalitesinin yükseltilmesi</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Yaklaşık 10.000 MEB personeline eğitim verilmesi</li><li>• Mesleki yeterlilikler kapsamında 5.000 eğitim personelinin sınava tabi tutulması</li><li>• Öğretmenler için profesyonel yeterlikler kapsamında bir eğitim ihtiyaç değerlendirmesi gerçekleştirilmesi</li><li>• Farkındalık artırma faaliyetleriyle yaklaşık 50.000 kişiye ulaşılması</li><li>• En az 100 akademik/bilimsel araştırmanın desteklenmesi</li></ul> <b>Aktivite II.II: Herkesin Eğitime Erişimi Sağlanarak Eğitim ve Beceri Düzeylerinin Artırılması</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Telafi sınıfları ile 3.000 kişilik katılım</li><li>• Rehberlik ve danışmanlık hizmetleri kapsamında 100.000 öğrenci ve/veya aileye ulaşılması</li><li>• Farkındalık artırma faaliyetleriyle yaklaşık 50.000 kişiye ulaşılması</li><li>• 5 eğitim/öğretim program ve materyalinin geliştirilmesi/revize edilmesi</li></ul> <b>Aktivite II.III: Ulusal Yeterlilikler Sisteminin güçlendirilmesi ve uyum yeteneğinin artırılması &amp; Hayat Boyu Öğrenmenin teşvik edilmesi</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• HBÖ ve uyum yeteneği kapsamındaki eğitimlere 25.000 kişilik katılım</li><li>• 10.000 kişinin mesleki yeterlilikler kapsamında test edilmesi ve sertifikalandırılması</li></ul>

<sup>42</sup> Burada yer alan hedefler; bu aksiyonun katkıda bulunmayı öngördüğü ilgili ulusal politika hedefleridir.

<sup>43</sup> Detaylı gösterge listesi her bir ilgili faaliyet başlığı altında yer almaktadır.

- |  |   |
|--|---|
|  | <ul style="list-style-type: none"><li>• Önceki öğrenmelerin tanınması kapsamında 10.000 kişi test edildi ve sertifikalandırıldı.</li><li>• İlgili kuruluşlarda çalışan 10.000 personele eğitim verilmesi</li><li>• HBÖ bilgi toplama sisteminin oluşturulması</li><li>• Akademik/bilimsel araştırmalarla ilgili 100 bireysel hibe verilmesi</li></ul> |
|--|---|

### 4.6.3. Aksiyon III: Sosyal Politika ve İcerme

#### **Amaç:**

Bu Aksiyonun amacı, istihdam, sağlık ve sosyal koruma hizmetlerine erişimlerini sağlayarak ve ayrımcılık, dışlanma ve yoksullukla mücadele ederek dezavantajlı kişilerin sosyal içerilmesini temin etmektedir.

#### **Özel hedefler:**

- Kapsamlı sosyal politika ve icerme için altyapı kurmak amacıyla politika yapıcılarının ve hizmet sağlayıcıların kapasitelerinin geliştirilmesi (Aktivite III.I)
- Dezavantajlı kişilerin sosyal koruma hizmetlerine ve iş gücü piyasasına erişimini kolaylaştırmak ve ayrımcılıkla, dışlanmayla ve yoksullukla mücadele (Aktivite III.II)
- AB müktesebatı ve politikalarıyla uyumlaştırma

#### **AB Mevzuatı ve Politikaları:**

Bu Aksiyon, 19 Nolu Sosyal Politika ve İstihdam Faslı kapsamındaki şu başlıkları ele almaktadır: Sosyal Koruma, Sosyal İcerme, Fırsat Eşitliği ve Ayrımcılıkla Mücadele. Aksiyon, Türkiye'ye 28. Faslın (Tüketicinin ve Sağlıkın Korunması) kamu sağlığına ilişkin unsurları da dâhil olmak kaydıyla AB müktesebatını aktarması ve uygulaması için yardımcı olacaktır.

Ayrıca, bu Aksiyon Türkiye'nin Avrupa 2020 Stratejisi'ne uygun biçimde AB icerme politikaları ve stratejilerine uyum sağlamasına katkı verecektir. İstihdam ve Sosyal Reform Programında tanımlanmış olan sorunlarla mücadeleyle özellikle destek olunacaktır.

#### **Gereke:**

İçermeci bir toplum, her bir vatandaşın ve istihdam, sağlık ve eğitim hizmetlerinin yanı sıra ilgili sosyal koruma hizmetlerinin kapsamında yer almasını gerektirmektedir. Bu amaçla, ilgili kurumların kapasitelerinin hem politika yapma hem de uygulama açısından yeterli olması gerekmektedir. Politikalar ve hizmetler, bütün dezavantajlı kişilerin özel ihtiyaçlarına karşılık geliyor olmalıdır. Oysa Türkiye'de hedef gruplara yönelik hizmetlerin kapsamı nispeten kısıtlıdır: politika yapma kapasitesi ve özellikle dezavantajlı kişilere ilişkin olan hizmetler, politikalar ve uygulamalar arasındaki eşgüdüm yeterli düzeyde değildir.

Bu kapsamda, ilgili kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, hizmetlerin kapsamının ve çeşitliğinin artırılması ve bu alana ilişkin müdahalelerin daha iyi eşgüdümlenmesinin temin edilmesi, içermeci bir toplum için öncelikli bir öneme sahiptir.

İstihdam yoksulluk ve sosyal dışlanmanın önlenmesinde temel unsur olduğundan, dezavantajlı kişilerin işgücü piyasasına dâhil edilmesi, yoksullukla mücadele girişimleri üzerinde de olumlu bir etkiye sahip olacaktır. Bütün ilgili taraflar arasında daha iyi eşgüdüm ve işbirliği sağlamak, yalnızca sunulan hizmetlerin kapsamını genişletmek açısından değil aynı zamanda sunulan hizmetlerin kalitesini arttırmak açısından da gereklidir.

Bu Aksiyonun kazanımlarının sürdürülmesine yardımcı olacak şekilde mevzuat ve politika çerçevesini güçlendirecek bir bakış açısıyla sosyal politika, istihdam ve sağlık alanındaki AB müktesebatının aktarılması ve uygulanması da desteklenecektir.

## **Tanım:**

Bu Aksiyon altındaki Aktiviteler, insan hakları bakış açısıyla bütüncül bir yaklaşıma sahip olacaktır. Aktiviteler, çeşitli kurumlarca sağlanan hizmetlerin bütünleştirilmesi ve ilgili STK'lar ve yerel aktörlerle daha sıkı ilişkiler kurulması gibi gerekli destekleyici faaliyetler yoluyla dezavantajlı kişilerin sosyal ve ekonomik hayata dahil olmasını temin ederek birbirlerini tamamlayacaktır. Bu Aksiyon altında uygun görülen faaliyetler, dezavantajlı kişilerin özel ihtiyaçları, ilgili olduğu takdirde Suriye krizinin etkileri ve bu alanlarda geçmişte yapılan ve hala devam eden IPA desteği de göz önünde bulundurularak gerçekleştirilecektir.

Sosyal politika ve içerme alanında politika yapmayı geliştirmek amacıyla dezavantajlı kişiler hakkında saha ve masabaşı araştırmaları ve anketler gibi gerçekçi veri toplama faaliyetleri desteklenecektir. Faaliyetlerin hedef grubu olan dezavantajlı kişilerin aileleri de gerekli olduğu takdirde faaliyetlere dâhil edilecektir. Bu Aksiyon, bütüncül yaklaşımı doğrultusunda, dezavantajlı kişilerin iş gücüne dail edilmesini amaçlayan bazı hususi AİPP'leri destekleyecektir.

### **4.6.3.1. Aktivite III.I: Sosyal İçerme için Kapasite Geliştirme**

#### **Özel hedef:**

- Sosyal politika ve içerme alanlarında politika yapma, stratejik planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme açısından kurumsal kapasitenin geliştirilmesi.

#### **Gerekeç:**

Mevcut ve gelecekte oluşabilecek sorunlarla mücadele etmek amacıyla hak temelli ve etkin sosyal politikalar üretilmeli ve planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme olmak üzere politika yapma sürecinin her seviyesinde kapasite geliştirilmelidir.

Politika planlama (tasarlama) aşamasında öncelik, ASPB ve diğer ilgili aktörlerin politika yapma kapasitelerinin güçlendirilmesine verilmelidir. Amaç, Bakanlığı (ASPB) yoksulluk döngüsünün kırılmasına olanak tanıyacak sosyal politikalar geliştirme ve uygulama konusunda geliştirmek ve sivil toplum ile yerel idareleri uygulama ve izlemeye destek olacak şekilde güçlendirmektir.

Bu kapsamda, ASPB ve belediyeler, valilikler, Kalkınma Ajansları ve STK'lar gibi yerel aktörler arasındaki politika yapma, uygulama, izleme ve değerlendirme açısından yetersiz eşgüdüm ve bu aktörlerin yetersiz kapasiteleri en önemli sorunlardır. Bu sorunlar, paydaşları (diğer bakanlıklar, belediyeler ve ilgili olduğu takdirde STK'lar) eşgüdümleyecek bir kapasitenin ve kurumların görev ve sorumluluklarını tanımlayan bir mekanizmanın bulunmamasını da içermektedir. Mevcut ve gelecekteki kullanıcıların kişisel bilgilerinin güvenle saklandığı ve güncellendiği, düzenli biçimde çalışan bir idari kayıt sistemi ve bilişim altyapısı işletmek, desteğe ihtiyaç duyan kişilerin uygunluk kriterlerini tanımlamak, sosyal destek ve hizmetleri onlara yönlendirmek ve onların durumunu izlemek için büyük önem arz etmektedir.

Ayrıca izleme kapasitesi, pilot bölgelerde sınırlı sayıda politikalar için yürütülen etki analizleriyle sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla Aktivitenin bir amacı da politikaların uygulanmasını ve sonuçlarını "canlı" biçimde kurulan bilişim altyapısı üzerinden izlemektir. Bu sayede, politika planlama (tasarlama) aşamasında politika yapanlara hanelerdeki değişiklikleri gözlemek için girdiler sağlayacaktır. Mevcut durumda yoksulluk analizlerde kullanılan veriler, çoğunlukla en geniş veri aralığını sağladıkları için TÜİK anketleriyle sınırlıdır.

Son yıllarda, “Entegre Sosyal Destek Hizmetleri Projesi” ve “Sosyal Destek Bilgi Sistemi” başlıklı iki proje uygulanmıştır. Bu projeler, özellikle sosyal destek sistemini sadeleştirme ve uzun ve verimsiz değerlendirme süreçlerini önleme konusunda iyileştirmeleri beraberinde getirmiştir.

Ancak kayıt sisteminin haneler hakkında daha fazla ve daha ayrıntılı veriye sahip olması için geliştirmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu husus, hedefe yönelik sosyal politikalar tasarlamak ve riskleri önlemek amacıyla demografik, ekonomik ve sosyal eğilimleri izlemek açısından önem taşımaktadır.

### **Tanım ve uygun müdahaleler:**

Aktivite, özellikle ASPB ve ilgili aktörlerin politika yapma, uygulama, izleme ve değerlendirme hususlarında personel eğitimleri, bilişim sistemleri gibi mekanizmaların kurulması/geliştirilmesi/güncellenmesi ve araştırmalar ile niteliksel veya niceliksel çalışmaların desteklenmesi ile kapasite geliştirmesine odaklanacaktır.

Yoksulluk, kamu hizmetleri de dâhil olmak üzere hizmetlere erişimi kısıtlamaktadır. Dolayısıyla yoksullukla mücadele, ihtiyaç duyulan tüm kamu hizmetlerinin sunulmasını ve daha ulaşılabilir olmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda hizmet sağlayıcıları ve bu hizmetlerden faydalananlar arasında aracı olarak faaliyet gösteren (servis sağlayıcıları ve alıcıları arasında sosyal hizmet çalışanlarının kullanılmasına bağlı olan Aile Sosyal Destek Programı gibi) sosyal destek mekanizmaları desteklenebilecektir.

Teknik yardım, eşleştirme anlaşmaları, hibeler, mal alım sözleşmeleri ve finansal mühendislik araçlarının geliştirilmesinin yanı sıra uluslararası örgütlerle işbirliği yapılması, bu Aktivite altında uygulanabilecek yöntemlerdir.

Bu Aktivite altında uygun müdahaleler, sayılanlarla sınırlı olmamakla birlikte, aşağıdaki gibidir;

- Merkezi ve yerel seviyede stratejik planlama, politika yapma ve politika değerlendirme için destek;
- AB müktesebatında öngörüldüğü üzere bir Eşitlik Kurumu kurulması;
- Hizmet sağlayıcıları için idari kayıt sisteminin ve bilişim altyapısının/yazılımlarının geliştirilmesi;
- Servis sağlayıcıları ve faydalanicılar arasında aracılık mekanizmasının kurulması;
- Sosyal koruma hizmetlerini yeniden (özellikle yerelleştirerek) düzenlemek ve kalitesini geliştirmek;
- STK’ların ve (belediyeler de dâhil olmak üzere) yerel aktörlerin kapasitesini geliştirmek;
- Hizmet sağlayıcıları için eğitimler düzenlemek;
- Sosyal koruma hizmetleri alanında iletişim stratejileri geliştirmek ve farkındalık arttırmak;
- Ulusal mevzuatı, AB müktesebatı ve politikaları ile karşılaştırıp uyumlaştırmak ve uygulanmasını desteklemek.

## **Seçim kısıtları:**

- Müdahale ile sosyal dışlanma veya mevcut işini kaybetme riskiyle karşı karşıya olanlar için yeni işlerin yaratılması arasındaki ilişkinin açık biçimde ortaya konulması
- Müdahale ile belirli grupların sosyal içerilmesi ve/veya onlara fırsat eşitliği tanınması arasındaki ilişkinin açık biçimde ortaya konulması;
- Müdahale ile kapasiteye ilişkin sorunların çözümü arasındaki ilişkinin açık biçimde ortaya konulması;
- Müdahalenin hedef gruplara nasıl odaklanacağını ortaya konulması;
- Özel müdahale gerektiren hedef gruplar için özgün çözümlerin açık biçimde tanımlanması;
- Sosyal koruma hizmetlerine ilişkin diğer fon ve politikalarla tamamlayıcılık;
- Önerilen müdahalelerin yenilikçi ve sürdürülebilir olması;
- HRDSOP göstergelerine doğrudan atıfta bulunması.

## **Nihai faydalanıcılar:**

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
  - Sosyal Güvenlik Kurumu
  - Türkiye İş Kurumu
- Milli Eğitim Bakanlığı
- Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Adalet Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Gençlik ve Spor Bakanlığı
- Ticaret ve sanayi odaları ve ticaret borsaları da dahil olmak üzere sosyal ortaklar
- Kalkınma Ajansları
- Belediyeler ve Türkiye Belediyeler Birliği
- KOBİ'ler ve özel sektör
- Sivil toplum örgütleri
- Diğer ilgili aktörler

**Tablo 29: Aktivite III.I İzleme Göstergeleri**

Gösterge (Kategori)	Çıktı Göstergeleri	Hedef (2017)	Gerçekleşen (2017)	Yorum (Göstergeleri)
Kurumsal kapasite geliştirme	İlgili kurumların eğitim alan çalışan sayısı	0	800	<ul style="list-style-type: none"><li>İlgili veritabanlarına kaydedilen dezavantajlı kişi sayısı</li><li>İlgili hizmetlerden faydalanan dezavantajlı kişi oranı</li><li>Temel Aile Destek Sistemi'nin kurulması</li><li>Riske dayalı yönetim sisteminin kurulması</li><li>ASPB Eylem Planı'nın yeniden ele alınması / kabul edilmesi</li><li>Sosyal koruma hizmet programının yeniden ele alınması</li></ul>
	Mal alımı ile desteklenen kurum (ASPB ve bakım kurumları) sayısı	0	200	
	Aile Bilgi Veritabanı	0	1	
	Etki Değerlendirme Sistemi	0	1	
	Bakım Kurumları için İzleme Sistemi	0	1	
	Belediyeler ve ASPB için risk temelli yönetim sistemleri için süreç kılavuzları ve rehberleri	0	2	
	Hibelerle desteklenen yerel aktör sayısı	0	50	
AB müktesebatında öngörüldüğü üzere bir Eşitlik Kurumu	0	1		
Farkındalık artırma	Farkındalık artırma faaliyetleri ile erişilen kişi sayısı	0	50.000	
Bilimsel ve Teknik çalışmalar	Araştırmalar, Saha Çalışmaları, Raporlar, Etki Değerlendirme/İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları	0	50	
	Eylem Planı (ilgili aktörlerin rollerini tanımlayan)	0	1	
Eşgüdüm ve İşbirliği mekanizmaları	İlgili aktörlerin katıldığı çalıştay, konferans, seminerler; eşleştirme anlaşmaları, uluslararası anlaşmalar, vb.	0	5	

#### 4.6.3.2. Aktivite III.II: Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Koruma Hizmetlerine ve İşgücü Piyasasına Erişimini Sağlamak

##### **Özel hedef:**

Sosyal içermeyi teşvik etmek ve herkesin kaliteli istihdam, eğitim, sağlık ve sosyal koruma hizmetlerine erişebilirliğini sağlamak.

##### **Gerekeç:**

Türkiye'de dezavantajlı gruplara ilişkin rakamlar belirsizdir. Dolayısıyla hizmetlerin bu hedef gruplar içerisinde tüm kesimlere ulaşmadığı açıktır. Bu doğrultuda hizmetlerin ve sosyal desteklerin, ihtiyaç sahibi daha fazla kişiye ulaşmak üzere erişilebilir olması gerekmektedir. Buna ilave olarak, sosyal koruma hizmetleri ile işgücü piyasası arasında bağlantılar kurulması önem taşımaktadır. Bu alandaki hizmetlere ihtiyaç duyan kişilerin, istihdam edilebilirlikleri artırılarak ve koşullarına özgü AİPP'ler sağlanarak, işgücü piyasasında da aktif hale getirilmesi kritik bir husustur.

Dezavantajlı kişiler, ortalamanın üzerinde işsizlik oranlarına ve kendilerine yönelik eğitim fırsatlarının olmaması veya yetersizliği nedeniyle genel olarak düşük eğitim seviyesine sahiptir. Bu kişiler, birçok diğer nedenin yanında yetersiz ve erişilemeyen ulaşım hizmetleri, mevcut hizmetlere ilişkin bilgi sahibi olmamaları, kendilerine karşı önyargı ve ayrımcılık,

kamu hizmetlerinin yetersiz kapsam ve etkinliği sebebiyle işgücü piyasasına ve sosyal hayata erişmekte güçlük çekmektedir.

### **Tanım ve uygun müdahaleler:**

Bu Aktivite, hizmet sağlayıcıların kapasite gelişimini ve farklılaştırmasını destekleyerek ve özellikle STK'lar ve yerel aktörleri hedefleyerek dezavantajlı kişilerin hizmetlere ve sosyal desteğe erişimini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu eylemle birlikte, kentsel yoksullar; engelli kişiler; Roman vatandaşlar; özel ihtiyaçları olan, üstün yetenekli, çalışan, suç mağduru çocuklar ve sokak çocukları; şiddet mağduru veya sosyal koruma altında olmayan kadınlar; bekâr ebeveynler; mevsimsel ve evlerde çalışan işçiler; madde bağımlıları; hükümlü ve eski hükümlüler; yaşlılar ve geçici koruma altındaki kişiler gibi dezavantajlı kişilerin istihdam edilebilirliğinin ve sosyal entegrasyonunun, bu kişileri eğitim hizmetlerine; eğitim, danışma ve rehberlik de dâhil olmak üzere AİPP'lere; girişimcilik programlarına; sosyal koruma hizmetlerine yönlendirerek ve sosyal girişimciliği destekleyerek artırılabilirliği öngörülmektedir. Bu faaliyetler, daha fazla dezavantajlı kişiye ulaşmak amacıyla farkındalık artırma ve iletişim kampanyalarıyla desteklenecektir.

Teknik yardım, eşleştirme anlaşmaları, hibeler, mal alım sözleşmeleri ve finansal mühendislik araçlarının geliştirilmesinin yanı sıra uluslararası örgütlerle işbirliği yapılması, bu Aktivite altında uygulanabilecek yöntemlerdir.

Finansal mühendislik araçları söz konusu olduğunda, özel politika gerektiren kişilerin istihdamını desteklemek amacıyla başta mikro kredi mekanizmaları olmak üzere finansal mühendislik araçlarının kurulması için KfW Kalkınma Bankası ve diğer IFK'larla işbirliği yapılması ihtimal dâhilindedir.

Tasarımı ve uygulama aşamalarında sivil toplum sektörü ile (hak-temelli örgütler ve taban örgütleri dâhil) yakın bir işbirliği kurulacaktır

Bu Aktivite altında uygun müdahaleler, sayılanlarla sınırlı olmamakla birlikte, aşağıdaki gibidir;

- Mikro kredi ve diğer finansal araçlar (gelir desteği, finansal mühendislik araçları dahil) sosyal yenilikçilik ve sosyal girişimciliğin desteklenmesi;
- Dezavantajlı kişilere yönelik içerme eğitiminin ve hizmetler ile AİPP'lerin (iş kulüpleri, danışmanlık ve rehberlik gibi araçlar dâhil) desteklenmesi
- Toplum temelli hizmetleri de içeren yerel aktörlerle hizmet sunumunun desteklenmesi;
- Eşit fırsatların desteklenmesi ve ayrımcılıkla mücadele edilmesinde STK'lar için izleme ve yasal destek mekanizmalarının kurulması;
- Kaliteli hizmetlerin mevcudiyetinin ve erişilebilirliğinin geliştirilmesi (rehberlik ve danışma, ulaşım vb.);
- Özel hizmet sunma araçlarının/stratejilerinin dizayn edilmesi ve sunulması (örneğin arabuluculuk mekanizmaları);
- Kültür, spor, artistik ve diğer sosyal faaliyetler ile istihdam ve eğitim gibi çok boyutlu müdahaleler yoluyla dezavantajlı kişilerin sosyal hayata daha fazla katılımının desteklenmesi
- AB mevzuatı ile bağlantılı bir şekilde bütün ayrımcılıkla alanlarını kapsayan ayrımcılıkla mücadele konusunda yasal ve politika çerçevesinin kurulmasının

desteklenmesi; ayrımcılıkla mücadele, ayrımcı uygulama ve önyargılarla mücadele gibi konularda farkındalığın ve görünürlülüğünün artırılması ile bilginin yayılması hususlarının desteklenmesi

- Çocuk bakımı, yaşlı bakımı ve engelli bakımı hizmetlerin sunumu
- AB mevzuatı ile politikalarının karşılaştırılması ve uyumlaştırılması ile uygulamanın desteklenmesi

### **Seçim Kriterleri:**

- Sosyal dışlanma ve yoksulluk konu ile ilgili faaliyet ile sorunların çözümüne yönelik gereksinimler arasında ilişkinin açık bir şekilde gösterilmesi
- Faaliyetin dezavantajlı gruplar konusuna nasıl odaklandığının gösterilmesi
- Özel faaliyet gerektiren hedef gruplara yönelik olarak gruplara göre değişen çözüm önerilerinin açıkça tanımlanması
- Sosyal içerme, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar konularında diğer fonlar ve politikalarla birbirini tamamlaması
- Önerilen faaliyetlerde yaratıcılık ve sürdürülebilirlik
- IKGSOP göstergelerine doğrudan bağlantılı verilmesi

### **Nihai Yararlanıcılar:**

- Dezavantajlı bireyler
- İlgili STK'lar
- ASPB
- ÇSGB
- MEB
- Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- Adalet Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Gençlik ve Spor Bakanlığı
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- SGK
- İŞKUR
- Ticaret ve Sanayi Odaları dahil olmak üzere sosyal taraflar
- Kalkınma Ajansları
- Belediyeler ve Türkiye Belediyeler Birliği
- Üniversiteler
- KOBİ'ler ve özel sektör
- Kooperatifler

**Table 30: Aktivite III.II. İzleme Göstergeleri**

Gösterge Kategorisi	Çıkarıcı Göstergeler	Hedefi 2017	Hedefi 2020	Sıralama Göstergeleri
Hedef gruplara yönelik hizmet ve eğitimler	İlgili hizmetlerden yararlanan hedef kişiler (sağlık dahil olmak üzere sosyal koruma hizmetleri) Kupon/şartlı nakit transferi gibi yollarla desteklenen eğitimler ve bireyler	0	60.000	<ul style="list-style-type: none"><li>SOP müdahalesi sonrasında sosyal koruma kapsamında/işgücünde/istihdamda /eğitim veya öğretimde yer alan kişilerin oranı</li><li>İlgili veritabanlarına kayıtlı dezavantajlı kişilerin sayısı</li><li>İlgili hizmetlerden yararlanan dezavantajlı kişilerin oranı</li><li>Program kapsamında iş yaratma araçları ile desteklenen ve SOP desteği sonrasında istihdam edilen kişilerin oranı</li></ul>
	Bireylere verilecek olan hibeler	0	50	
Kurumsal kapasite geliştirme	Sosyal koruma hizmetleri ve işgücü piyasasında dezavantajlı kişilerin erişimini kolaylaştıracak sosyal tarafların, STK'ların, KOBİ'lerin desteklenmesi	0	50	
Farkındalık artırma	Farkındalık yaratma faaliyetleri aracılığıyla ulaşılan insan sayısı	0	50.000	
Bilimsel ve Teknik çalışmalar	Araştırmalar, Saha Çalışmaları, Raporlar, Etki Değerlendirme/İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları, Müktesebat Karşılaştırma Tabloları	0	5	

#### 4.6.3.4. Genel Görünüm Tablosu

Aksiyon	Sosyal Politika ve İçerme
Genel hedef	Dezavantajlı kişilerin, istihdam, sağlık ve sosyala koruma hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması ve ayrımcılık, dışlanma ve yoksulluk ile mücadele ederek sosyal entegrasyonunun desteklenmesi.
Aksiyon sonuçları	<u>2018 yılı itibarıyla (10. Kalkınma Planı)</u> <ul style="list-style-type: none"><li>Günde 4,3 USD altında yaşayan nüfusun oranının &lt; 1 % olması</li><li>Eşdeğer ulusal medyan gelirin % 60'ının altında gelire sahip hanehalklarında yaşayan kişilerin oranı (Göreceli yoksulluk): % 19 olması</li><li>Gini katsayısının 36% olması</li></ul> <u>2023 yılı itibarıyla (Ulusal İstihdam Stratejisi)</u> <ul style="list-style-type: none"><li>Ağır ve tehlikeli işlerde çalışan, sokakta çalışan ve göçle /geçici mevsimlik işlerde çalışan en kötü çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması</li><li>Diğer alanlarda çocuk işçiliğinin % 2'nin altına indirilmesi</li></ul> <u>2023 yılı itibarıyla (ASPB Stratejik Planı)</u> <ul style="list-style-type: none"><li>Yoksulluğun (gıda ve gıda dışı) % 10'unun altına düşürülmesi</li></ul>
Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"><li>Sosyal içerme alanında kapasite geliştirme (Faaliyet III.I)</li><li>Dezavantajlı kişilerin sosyal koruma hizmetlerine ve işgücü piyasasına erişiminin kolaylaştırılması (Faaliyet III.II)</li><li>AB mevzuatı ve politikaları ile uyumlaştırma</li></ul>
Uygulama Yöntemi	Bu aksiyon altındaki faaliyetler, teknik yardım ve mal alımı sözleşmeleri, hibe düzenlemeleri, eşleştirme anlaşmaları, doğrudan bütçe desteği, uluslararası örgütlerle işbirliği, doğrudan hibeler ve finansal mühendislik araçlarının geliştirilmesi yolları ile yapılabilir.
Performans göstergeleri	<b>Faaliyet III.I: Sosyal içerme alanında kapasite geliştirme</b> <ul style="list-style-type: none"><li>İlgili kurumların 800 personeli eğitilecek.</li><li>50.000 kişiye farkındalık yaratma faaliyetleri ile ulaşılabacak</li><li>50 araştırma yapılacak</li><li>200 kurum, mal alımı yoluyla desteklenecektir. (ASPB ve bakım kurumları)</li><li>5 ortak bilgi sistemi ve veri bankası kurulacaktır.</li></ul> <b>Activity III.II: Dezavantajlı kişilerin sosyal koruma hizmetleri ve işgücü piyasasına erişimlerinin kolaylaştırılması</b> <ul style="list-style-type: none"><li>Hizmetler aracılığıyla 60.000 kişiye eğitim verildi/hizmet sunuldu.</li><li>50 sosyal taraflar / STK'lar/yerel aktörler/ KOBİ'ler desteklenecektir.</li><li>50.000 kişiye farkındalık yaratma faaliyetleri ile ulaşılabacaktır.</li></ul>

## 4.6.4. Aksiyon IV: İKGSOP'un uygulanması için Teknik Yardım

### 4.6.4.1. Aktivite IV.I: Program Otoritesi için Teknik Yardım

#### **Amaç**

İKGSOP'un düzgün bir şekilde uygulanması aracılığıyla Türkiye'nin Avrupa Sosyal Fonu yönetimine hazırlanması

#### **Özel hedef**

- Program otoritesinin, alt-yönetici kurumların ve faydalanıcıların, IPA ve gelecekteki AB Yapısal Fonların uygulanmasında fonksiyonlarını yerine getirmesi amacıyla kapasitesinin geliştirilmesi

#### **Gereke**

İKGPRO'nun programlama, izleme, ihale ve sözleşme yönetimi ve faydalanıcıların proje hazırlama kapasitesinin, yeni İKGSOP'un daha geniş bir alanı kapsamı ile sektörün tahsisatının düzeyini de dikkate alarak, IPA fonlarından maksimum yararlanmasının sağlanması amacıyla güçlendirilmelidir.

IPA I döneminin uygulama süresince, PO olarak ÇSGB önemli bir kapasite geliştirdi. IPA II dönemi yenilikleri ve yeni faaliyet alanları ile birlikte, mevcut sistemin yeniden yapılanmasını ve yeni dönemdeki sorunların üstesinden gelmek için kapasite geliştirme faaliyetlerine ihtiyaç duyacaktır.

IPA II döneminde, öncel (ex-ante) kontrollerin kaldırılmasına yönelik ilerleme ve Türkiye'nin yapısal fonlar ve uyum politikası kapsamındaki olası sorumluluklarına yönelik kapasitesinin geliştirilmesi gerektirmektedir. Bu nedenle, PO'nun insan kaynakları kapasitesi ve operasyonel yeteneklerinin artması için ilaveten desteklenmesi gerekmektedir.

IPA I dönemindeki uygulamalar göstermiştir ki sektörün ana kurumlarının sahipliği ve sürece dahil olmaları fonların kullanımında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu yüzden, alt-lider kurumların kapasitelerinin (MEB ve ASPB) yeni dönem için özellikle önemlidir. Bu sektördeki ana kurumlar, belirgin proje havuzunun geliştirilmesi için programlama düzeyinde desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu nedenle, ana paydaşların programlama, izleme ve proje yönetme kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

#### **Tanım**

Bu faaliyet, programın yerinde ve etkin uygulanması için Program Otoritesi ve faydalanıcılarına (alt-lider kuruluşlar dâhil) destek sağlayacaktır.

Teknik yardım, (potansiyel) faydalanıcılara ve Program Otoritesine eğitim ve danışmanlık hizmetinin sunulması, çalışma ziyaretlerinin ve stajların organizasyonu, SMC toplantıları ve alan izleme ziyaretleri dâhil olmak üzere izleme faaliyetlerinin organizasyonu, bilgilendirme günleri, rekalm ürünlerinin üretimi, Program Otoritesinin (bina kiralama, operasyonel giderleri ve gerekli ekipmanın temini) fiziksel şartlarının geliştirilmesi için yardımcı hizmetlerin finansı, iletişim kampanyaları, medya faaliyetleri, dışarıya ulaşma faaliyetleri PO'nun operasyonel masrafları, bilgisayar ortamına aktarılmış sistemlerin kurulması ve/veya geliştirilmesi aracılığıyla programın görünürlüğünün sağlanması ve potansiyel çıkar çatışmasını dikkate alarak, Program Otoritesine proje seçiminde, ihalede, ödemede, izleme ve değerlendirme aşamalarında destek sağlamak gibi konuları içerecektir.

IPA II'de daha fazla sorumluluk üstlenmesi muhtemel ana paydaşlar, kendi yapılarını ve insan kaynaklarını gelen muhtemel ihtiyaçlara göre uyumlaştırmalıdır. Bu aksiyon altındaki faaliyetler, PO ve diğer paydaşlar tarafından yapılacak olan işlerin yerine geçmeyecektir.

## Uygulama yöntemi

Bu aktivite teknik yardım, doğrudan hibe ve mal alımı sözleşmeleri aracılığıyla uygulanacaktır.

## Uygun faaliyetler:

Tanım bölümünde sayılanları tamamlayıcı bazı özel müdahaleler, aşağıdakilerle sınırlı olmamak kaydıyla, şöyledir:

- Proje havuzunun geliştirilmesi
- proje seçimi ve değerlendirme
- ihale belgeleri ile teklif çağrılarının belgelerinin hazırlanması
- kalite kontrol
- genel program yönetimi
- değerlendirmelerin yapılması
- finansal yönetim
- bilgilendirme ve tanıtım
- EASI'nin tanıtımı
- BİT- BYS sistemlerinin kurulması, geliştirilmesi, korunması
- Akreditasyon ve co-delegation faaliyetler
- Faydalanıcıların kapasitesinin geliştirilmesi
- Destek, lojistik ve idari prosedürler
- İlgili AB müzakere fasılları sürecinde müzakere teknikleri ve dokümantasyon

## Hedefler ve göstergeler:

**Tablo 31: Aktivite V.I için İzleme Göstergeleri**

Göstergeler Kategorisi	Gösterge Tanımları	Hedefi 2017	Hedefi 2020	Sorumlu Gösterge Sahibi
Kurumsal kapasite geliştirme	PO personeli için eğitim sayısı	0	100	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ulusal istihdam, eğitim ve sosyal politika gözleminin kurulması ve işlevsel hale gelmesi</li> <li>• Kullanılan IPA fonlarının payı</li> <li>• İmzalanan hizmet ve mal alımı sözleşmelerinin sayısı</li> <li>• Hazırlanan/gözden geçirilen OTB sayısı</li> <li>• İmzalanan hibe sözleşmesi sayısı</li> </ul>
	Gerçek ve potansiyel faydalanıcı kurumlar için eğitim sayısı	0	50	
	Gerçek ve potansiyel hibe faydalanıcı kurumların personelinin eğitimi	0	2.000	
	BİT'in revizyonu, IKGSO' un yönetim ve izleme bilgi sistemi	0	1	
Alan ziyaretleri	Sözleşme izlemelerini dikkate alarak	0	3.000	
Farkındalık artırma	Farkındalık yaratma faaliyetleri aracılığıyla erişilen kişi	0	50.000	
Bilimsel ve Teknik Çalışmalar	Araştırmalar, alan çalışmaları, raporlar, etki değerlendirmeleri, izleme ve değerlendirme çalışmaları, Bölgesel ihtiyaç analizleri, proje havuzu vb.	0	25	
Eşgüdüm ve işbirliği mekanizmaları	Sektörel İzleme Komitesi toplantıları	0	14	
	Konferanslar/çalışma grupları		40	

#### 4.6.4.2. Genel Tablo

Aksiyon	Sosyal Politika ve Yönetim
Genel hedef	İKGSOP'un düzgün bir şekilde uygulanması aracılığıyla Türkiye'nin Avrupa Sosyal Fonu yönetimine hazırlanması
Aksiyon sonuçları	ASF altında işleyecek bir yapının kurulması
Faaliyetler	PO için Teknik Yardım (Faaliyet IV.1)
Uygulama Yöntemi	Bu faaliyet teknik yardım, doğrudan hibe ve mal alımı sözleşmeleri aracılığıyla yerine getirilecektir.
Performans göstergeleri	<b>Aktivite IV.1:</b> Program Otoritesi için Teknik Yardım <ul style="list-style-type: none"><li>• PO personeli için 100 eğitim modelinin gerçekleştirilmesi</li><li>• Gerçek ve potansiyel faydalanıcı kurumlar için 50 eğitimin verilmesi</li><li>• Gerçek ve potansiyel hibe faydalanıcısının 2.000 personelinin eğitilmesi</li><li>• BİT, İKGSOP yönetim ve izleme bilgi sisteminin revizyonu</li><li>• Sözleşme izlemesi için 3.000 alan ziyaretinin gerçekleştirilmesi</li><li>• Farkındalık yaratma faaliyetleri aracılığıyla 50.000 kişiye ulaşılması</li><li>• 25 adet araştırma, alan çalışması, rapor, etki değerlendirmesi, izleme ve değerlendirme çalışmaları, Bölgesel ihtiyaç analizleri, proje havuzu vb. gerçekleştirilmesi</li><li>• 14 SMC toplantısının yapılması</li><li>• 40 konferans/çalışma grubunun gerçekleştirilmesi</li></ul>

## 5. Eş Finansman oranları dâhil olmak üzere aksiyon ve yıl düzeyinde finansal tablolar

### 5.1. Türkiye Ülke Strateji Belgesi - İndikatif Finansal Tahsisatları

Türkiye Ülke Strateji Belgesi - İndikatif Finansal Tahsisat - 2014 - 2020 (bin TL cinsinde) (Bina başına 40 TL - milyon) - 13.05.2014 tarihli tasarımdır								
Satır	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Toplam 2014- 2020
<b>DEMOKRASİ VE HUKUK DEVLETİNE YATIRIM</b>	354	215	232	139	214	212	216	1.581
Demokrasi ve yönetim	235,2	29,5	146,6	128,9	140,7	130,9	144,7	956,5
Hukukun üstünlüğü ve temel haklar	119,1	185	85,6	9,8	72,8	80,7	71,8	624,9
<b>REKABET EDEBİLİRLİK VE BÜYÜMEYE YATIRIM</b>	265,8	410,5	398,7	497,3	427,5	436,4	436,4	2.872
Çevre	35,4	66,9	87,6	111,2	113,2	115,1	115,1	644,6
Ulaştırma	69,9	117,1	108,2	78,7	24,6	24,6	19,7	442,8
Enerji	13,8	26,6	0	18,7	14,8	9,8	9,8	93,5
Rekabet ve Yenilikçilik	37,4	49,2	49,2	51,1	39,4	56,1	59,0	344,4
Eğitim İstihdam ve Sosyal Politika	37,4	62,9	65,9	68,9	69,9	64	66	435
Tarım ve Kırsal Kalkınma	72,0	81,8	85,7	167,7	167,7	168,7	168,7	912,2
<b>TOTAL</b>	<b>620,0</b>	<b>625,0</b>	<b>630,9</b>	<b>636,0</b>	<b>641,0</b>	<b>647,9</b>	<b>652,8</b>	<b>4.453,0</b>

## 5.2. Aksiyon ve yıl temelinde finansal tablolar

### Finansal Tablo IKG SOP (2014 – 2016)

TROPLEAVI	Toplam maliyet (milyon ₺)	Toplam Public Eligible Cost (milyon ₺)	AB IPA	CC (Ulusal Public)	Özet (milyon ₺)	IPA es-türsüz oran	Bilgi için IPA/ABP
Aksiyon-1	59.411.765	59.411.765	50.500.000	8.911.765		85,00%	
Aksiyon-2	59.411.765	59.411.765	50.500.000	8.911.765		85,00%	
Aksiyon-3	59.411.765	59.411.765	50.500.000	8.911.765		85,00%	
Aksiyon-4	17.294.118	17.294.118	14.700.000	2.594.118		85,00%	
TROPLEAVI	195.529.412	195.539.412	166.200.000	29.329.412		85,00%	

### Finansal Tablo IKG SOP (2014)

TROPLEAVI	Toplam maliyet (milyon ₺)	Toplam Public Eligible Cost (milyon ₺)	AB IPA	CC (Ulusal Public)	Özet (milyon ₺)	IPA es-türsüz oran	Bilgi için IPA/ABP
Aksiyon-1	13.176.471	13.176.471	11.200.000	1.976.471		85,00%	
Aksiyon-2	13.176.471	13.176.471	11.200.000	1.976.471		85,00%	
Aksiyon-3	13.176.471	13.176.471	11.200.000	1.976.471		85,00%	
Aksiyon-4	4.470.588	4.470.588	3.800.000	670.588		85,00%	
TROPLEAVI	44.000.000	44.000.000	37.400.000	6.600.000		85,00%	

### Finansal Tablo IKG SOP (2015)

TROPLEAVI	Toplam maliyet (milyon ₺)	Toplam Public Eligible Cost (milyon ₺)	AB IPA	CC (Ulusal Public)	Özet (milyon ₺)	IPA es-türsüz oran	Bilgi için IPA/ABP
Aksiyon-1	22.352.941	22.352.941	19.000.000	3.352.941		85,00%	
Aksiyon-2	22.352.941	22.352.941	19.000.000	3.352.941		85,00%	
Aksiyon-3	22.352.941	22.352.941	19.000.000	3.352.941		85,00%	
Aksiyon-4	6.941.176	6.941.176	5.900.000	1.041.176		85,00%	
TROPLEAVI	74.000.000	74.000.000	62.900.000	11.100.000		85,00%	

### Finansal Tablo IKG SOP (2016)

TROPLEAVI	Toplam maliyet (milyon ₺)	Toplam Public Eligible Cost (milyon ₺)	AB IPA	CC (Ulusal Public)	Özet (milyon ₺)	IPA es-türsüz oran	Bilgi için IPA/ABP
Aksiyon-1	23.882.353	23.882.353	20.300.000	3.582.353		85,00%	
Aksiyon-2	23.882.353	23.882.353	20.300.000	3.582.353		85,00%	
Aksiyon-3	23.882.353	23.882.353	20.300.000	3.582.353		85,00%	
Aksiyon-4	5.882.353	5.882.353	5.000.000	882.353		85,00%	
TROPLEAVI	77.529.412	77.529.412	65.900.000	11.629.412		85,00%	

## 6. Genel danışma süreci

İstihdam, eğitim ve sosyal politika gibi sektörler doğası gereği çok boyutludur. Bu nedenle bu alanlarda politika yapma ve uygulama, sivil toplum örgütlerinin yanı sıra birçok kurumun eşgüdümünü ve ortak çalışmayı gerektirmektedir. SOP bu çerçevede danışmacı ve katılımcı bir şekilde hazırlanmıştır.

ÇSGB, ilgili tüm paydaşların önceliklerini ve sorunlarını yansıtmak için etkin bir danışma sürecine büyük önem vermiştir. Program, Türkiye'nin kamu kurumları ve yerel yönetimler ve STK'lar gibi geniş bir kurum ağıyla işbirliği içinde geliştirilmiştir. .

Bu bağlamda, danışma süreci kavram kâğıdı geliştirme aşaması ile başlamıştır. Ardından, eğitim, istihdam sosyal politika sektörlerini temsil eden ortakların bulunduğu bir e-mail grubu Mart 2013'te kurulmuş ve bu grup aracılığıyla ilgili tarafların ilişkisi devam ettirilmiştir. Kavram kâğıdında yer alacak temel öncelik konularının belirlenmesi amacıyla ilk olarak icaracı bakanlıklar ve kamu kurumlarının kendi önceliklerini belirlemeleri istenmiştir. E-mail çalışma grubuna ek olarak, ÇSGB eşgüdümünde bir dizi toplantı gerçekleştirilmiştir. Ağustos 2013'te ÇSGB, kavram kâğıdını nihai haline getirmek amacıyla her bir alt-sektör için çalıştaylar düzenlemiştir. Türkiye'nin sektör öncelikleri böylelikle kavram kâğıdına yansıtılmıştır. Danışma süreci, Ülke Strateji Belgesine geri bildirimlerin sağlanması için sürdürülmüştür.

Yeni SOP belgesinin hazırlık süreci, Kasım 2013'te düzenlenen 13. Sektörel İzleme Komitesi (SMC) toplantısında, SMC üyelerine sunulmuştur ve ÇSGB, Ocak 2014'te yazım sürecine ilişkin bir başlangıç konferansı düzenlemiştir. Bu organizasyonda, her bir aksiyona ilişkin arkaplan çalışmaları ve temel sorunlar sunulmuş ve SOP hazırlığı için yol haritası paylaşılmıştır.

Başlangıç konferansının ardından, STK'ların ve sosyal tarafların da dâhil olduğu her bir alt-sektörün ilgili paydaşlarının katılımıyla üç adet çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştayların ardından alt-lider kuruluşlara SOP'un yeni şablonu ve operasyonel program yazımı eğitimleri verilmiştir.

E-mail çalışma grubuna ilaveten, alt-lider kurumlardan SOP yazımı için birer görev gücü oluşturmaları talep edilmiştir. SOP'un ilk taslağının hazırlığı sürecinde, ÇSGB ve alt-lider kurumların personeli, müdahale alanlarının belirlenmesi için ortak çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Çalışma gruplarının ikinci turu, taslak SOP'un paydaşlara sunulması için Nisan 2014'te gerçekleştirilmiştir. Bütün paydaşlardan, görüşlerini PO'ya yazılı olarak sunmaları talep edilmiş ve alınan görüşler taslak belgeye yansıtılmıştır. ÇSGB ayrıca Sanayi Bilim ve Teknoloji Bakanlığı ile ikili bir toplantı gerçekleştirmiştir. Buna ilaveten, 15 Nisan 2014 tarihinde uluslararası kuruluşlarla bir toplantı yapılmıştır. Ayrıca, özellikle sosyal taraflar ve STK'lar olmak üzere çeşitli paydaşlarla Mayıs 2014'te bir toplantı yapılmış ve programın içeriği tanıtılmıştır.

## 7. Uygulama düzenlemeleri

### 7.1. İlgili yapılar ve yetkililer

Katılım Öncesi Yardım (IPA II) hakkındaki Konsey Tüzüğü ve Katılım-Öncesi Yardımın Uygulama Kuralları (IPA II RAP) ile uyumlu olarak, Başbakanlık Genelgesi, IPA II (2014-2020) dönemi için IPA'nın yönetiminden ve uygulaması işlerinden sorumlu ana yapıları ve yetkilileri atamaktadır.

Bu Tüzüğün yönetim ve kontrol hükümlerine göre, aşağıdaki kişiler/organlar atanabilir/kurulabilir:

- AB Bakanı, Ulusal IPA Koordinatörü olarak görevlendirilmiştir.

- Hazine Müsteşarı, Ulusal Yetkilendirme Yetkilisi olarak görevlendirmiştir.
- Hazine Müsteşarlığı, Ulusal Fon olarak görevlendirilmiştir.
- Hazine Kontrolörleri Kurulu, Denetim Otoritesi olarak görevlendirilmiştir.
- Program Otoriteleri: Her bir IPA politikası ve programı için, IPA Tüzüğü altında yardımcı yönetimden ve uygulamadan sorumlu bir program otoritesi kurulacaktır. Bu bağlamda, ÇSGB, IKG SOP için Program Otoritesi ve Sözleşme Makamı olarak görevlendirilmiştir.

Program otoritesi, uygun finansal yönetim ilkesi ve sorumluluğu altındaki programın uygulamasında oluşacak masrafların yasallığını ve düzenliliğini temin etmek için uygulamadan, -bilgilendirme- ve tanıtımdan, izleme ve programın raporlamasından ve ilgili olduğu yerlerde değerlendirmesinden sorumlu olacaktır.

Temel kamu kurumları, alt- lider kurumlar olarak belirlenebilir. Bu kurumlar özellikle alt-sektör proje havuzunun geliştirilmesi ve değerlendirme ile tematik izleme faaliyetlerinin uygulanması açısından IKG SOP'UN uygulanmasında önemli bir rol oynayacaktır. Ayrıca, bunların olgunluğu ve istekliliğine bağlı olarak, PO, gelecek yıllarda alt-lider kurumlara bazı görev ve sorumlulukları verebilir.

Dier yandan, coğrafi odaklanma bağlamında İBBS II bölgelerindeki Kalkınma Ajansları, IKG SOP çerçevesinde özel roller üstleneceklerdir.

Kalkınma Ajanslarına (KA) verilen görevler, KA ile PO arasında anlaşma yapılacak ve bir işbirliği (yetki devri) anlaşması ile detaylandırılacaktır. KA'lar için öngörülen endikatif görevler aşağıdaki gibidir:

Coğrafi odaklanma bağlamında bölgelere özel hibe programlarını dikkate alarak, KA'nın nihayetinde hibe bileşeni için ihale, sözleşme imzalama, izleme ve ödeme görevlerinin üstlenmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte, PO hizmet, mal alımı ve inşaat bileşenleri görevlerini yerine getirecektir. Ayrıca, görevlerin devrinin akreditasyonu süreci tamamlana kadar, Bakanlık hibe sözleşmelerinin bütün ilgili görevlerini yerine getirmeye devam edecektir.

KA'lar ayrıca, PO'ya, öncelikli İBBS II bölgelerinde, programlama, uygulama ve izleme konularına yardımcı olacaktır. Bu süreçte, KA'lar, proje fikirlerini belirleyecek ve önceliklendirecek ve Bakanlık ile müzakere edecektir. KA'larla danışma sürecinde Bakanlık proje/operasyonların seçimini yaptıktan sonra, KA'lar OTB'lerin yazımında, ihale belgelerinde, sözleşmelerin uygulanmasında potansiyel faydalanıcıların projelerinin/operasyonlarının hazırlanmasında destek verecektir.

## 7.2. İzleme yöntemi

### Sektörel İzleme Komitesi

IKGSOP, Komisyon Uygulama Tüzüğü'nün 19. Maddesinde IPA II Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin kurallarında belirtildiği üzere ilk finansal anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ayı geçmeyen bir süre içerisinde Sektörel İzleme Komitesini oluşturacaktır.

Sektörel izleme komitesi, politika veya program alanında aksiyonun uygulanmasında etkililiğini, etkinliğini, kalitesini, tutarlılığını, eşgüdümünü, uygunluğunu ve ilgili sektör stratejileri ile tutarlılığını takip edecektir. Aksiyonların hedeflerine ulaşma durumunu; göstergeler üzerinden başlangıç durumuna kıyasla çıktı, sonuç ve etkilerini; ve mali uygulamaya ilişkin ilerlemeyi izleyecektir. Komite, IPA izleme komitesine rapor sunacak ve aksiyonların hedeflerine ulaşmasını temin ve yardımın etkinliği, etkililiği, etkisi ve sürdürülebilirliğini geliştirmek için düzeltici faaliyetler önerebilecektir.

Sektörel İzleme Komitesi, Program Otoritesinin başı olarak ÇSGB Müsteşarı ve Komisyondan bir temsilcinin eş-başkanlığı ile yönetilecektir. Üyeleri şunlardan oluşacaktır:

- Komisyondan bir temsilci;
- Ulusal IPA Koordinatörü temsilcisi;
- Ulusal Yetkilendirme Görevlisi temsilcisi;
- Ulusal Fon temsilcisi;
- Program düzeyinde Program Otoritesinin her bir organının temsilcisi;
  - Program Yönetim İzleme & Değerlendirme birimi
  - İhale Birimi
  - Proje yönetim birimi
  - Finansal Yönetim birimi
  - Kalite Güvence ve Kontrol birimi
  - Bilgilendirme Tanıtım Teknik Yardım birimi
  - AB işleri birimi
  - Düzensizlik görevlisi
  - İç denetim birimi
- Kamu kurumlarından temsilciler
  - MEB
  - ASPB
  - MoSIT
  - SB
  - Kültür ve Turizm Bakanlığı
  - İŞKUR
  - SGK
  - MYK
  - YÖK
- Program etkili uygulanmasına yönelik katkı ve ilgileri bulunan sivil toplum temsilcileri, sosyo-ekonomik ortaklar, bölgesel ve ulusal örgütlerin temsilcileri. Bunlar:
  - TOBB
  - TESK
  - KOSGEB
  - TISK
  - TURK-IS
  - HAK-IS
  - DISK
  - TBB
- Bölgesel ortaklar ve STK'ların temsilcileri
  - Kalkınma Ajansları
  - Üniversiteler
  - Odalar
  - STK'lar

Sektörel İzleme Komitesi teşekkülü, yeterli temsiliyet ve üyelik konularının garanti altına almak için Komisyon ile anlaşmalı olarak Program Otoritesinin başı tarafından gözden geçirilebilir ve genişletilebilir.

Bazı özel konular ve gündem başlıkları konusunda, eş başkanlar, dış uzmanları, Komite üyesi olmayan üyeleri toplantıya davet edebilir. Komite tarafından ele alınacak bütün materyaller ve belgeler, aksi belirtilmedikçe, toplantının bitimine kadar gizli olarak değerlendirilecektir.

IKGSOP'un PO'su Komitenin daimi sekreteryası olarak görevlerini yerine getirir. Komitenin faaliyetlerine ilişkin bütün yazışmalar, Komite'nin sekreteryasına hitaben yazılmalıdır.

### 7.3. Değerlendirme dzenlemeleri

Program Otoritesi Başkanı, operasyonel programın uygun bir şekilde değerlendirilmesinden sorumludur. Değerlendirmeler, ynetim ve kontrol sisteminden işlevsel olarak bağımsız, i veya dış uzmanlar veya kurumlar tarafından yapılacaktır.

Bazı Değerlendirme Faaliyetleri	Zamandırma
IKGSOP Ex-Ante Değerlendirmesi	2014
IKGSOP Geçici Değerlendirmesi	2017
IKGSOP Ex-Post Değerlendirmesi	Programlama sürecinin bitiminden itibaren 3 yılı geçmemek kaydıyla.

Diğer tematik değerlendirmeler, Avrupa Komisyonu varılacak anlaşma ile yerine getirilecektir.